DEVRİM
TÜRKİYE İÇİN
"İDAREİ MASLAHATÇILAR ESASLI DEVRİM YAPAMAZ.. GAZİ MUSTAFA KEMAL

Sayı : 2 - 28 EKİM 1969 - 150 Krş.
Haftalık Gazete
Sahibi: Cemal Reşit Eyüboğlu — Genel Yayın Müdürü: Doğan Avcıoğlu — Yazı İşleri Müdürü: Hasan Kaya Cemal
İdare Yeri: Adakale Sok. 28/4 Yenişehir — Ankara . Telefon : 12 72 00
Abone : Yıllık 70 TL. Altı aylık 35 TL. Üç aylık 17,5 TL. dır. (Yurt dısı ve uçak için ayrıca posta ücreti alınır.) İlân: Santimi 40 TL.
Ankara'da Murat Matbaasında dizilip tertip edilmiş, Hürriyet Matbaasında basılmıştır

İnönü-Sunay Çatışması

AF'TA SON SÖZÜ SUNAY VE BÜYÜK PAŞALAR SÖYLEYECEK

CHP. Genel Başkanı İnönü «Söz verdiği» Bayar'la

İnönü'nün öncülük etmesiyle, geçen dönemde parlamentoya gelen ve heyecanlı tartışmalardan sonra Parlamentonun acele tatile girmesine yol açan, Celâl Bayar ve arkadaşlarını bir Anayasa değişikliğiyle siyasî haklarına kavuşturma sorunu, yine İnönü'nün öncülük etmesiyle, yeni parlamento'nun ilk ve baş sorunu oldu.

«CELÂL BEY'E SÖZ VERDİM»

CHP ve AP'nin seçim vaadleri arasında yer alan Bayar

(Sonu Sa. 8 de)

«NATO TÜRKİYE'Yİ KORUMAZ»

- Ülkemizdeki Amerika'ya ve Nato'ya bağlı atom üsleri ve stokları, bizi Sovyetlerin nükleer hedefi hâline getirebilir.
- Türkiye'yi ilgilendirmeyen sorunlar yüzünden, ihtiyarımız dışında oldu bitti ile bir savaşa sürüklenebiliriz.
- Bir saldırıya uğradığımız takdirde, Nato'nun işleyip işlemiyeceği belli değildir.
- Türkiye kuvvetlerinin tamamının Nato'ya bağlanması, ulusal sorunlarımızın çözümünde hareket serbestliğimizi büyük ölçüde kısıtlamıştır.

TÜRKİYE'nin sonda gelen sorunu olması gereken eski Demokratların siyasî haklarının geri verilmesi dâvâsını, «Celâl Bey'e söz verdim» diye en önemli konu haline getiren CHP. Genel Başkanı, NATO ve ikili anlaşmalarla ilgili parti görüşünün kamuoyuna açıklanmasını engellemektedir.

Oysa CHP'nin en hazırlıklı olduğu konu budur ve Orta Doğu bunalımının ülkemizi her an tehlikeye atabileceği göz önünde tutulursa, hemen ele alınması gerekli en hayatî dâvâ, ikili anlaşmaların düzeltilmesidir. CHP'nin bu konuda takınacağı tutum, ayrıca ikili anlaşmalarla ilgili müzakerelerde Türkiye'nin durumunu kuvvetlendirebilecektir. Ne var ki, Parti Meclisi, geçen yıl, NATO ve ikili anlaşmalara dair ayrıntılı bir rapor kabul ettiği halde, Genel Başkan raporun Kurultay'a sunulmasını ve kamuoyuna açıklanmasını önlemiştir.

(Sonu Sa. 7 de)

CELİŞME

doğan avcıoğlu

Ana Muhalefet Partisi lideri Sayın İnönü, «iktidarla dalaşmıyacağız» derken, «Parlamento Dış Muhalefet» adı yakıştırılan köklü bir düzen değişikliği peşindeki çevrelere ateş püskürüyor. Böylece düzen değişkliğinden yana gözüken orta-sol muhalefeti, düzen değişikliğini reddeden sağcı AP. iktidarının bir cins bekçisi ve koruyucusu durumuna düşmektedir.

Parlamentoculuğu koruma iddiasıyla benimsenen bu politik tutumun kaçınılmaz sonucu, tapusu, kompradorlardan tefecilere ve toprak beylerine kadar uzanan bir tutucu güçler koalisyonunun elinde bulunan bozuk düzenin savunuculuğu olmaktadır.

23 yıllık çok partili hayat denemesi, bu gerçeği gözler önüne sermiştir: Genel oyun ters işlediği Türkiye'de parlamentoculuk, bozuk düzenin rejimidir. Parlamentoculuğu her dâvâsının üstünde tutan politik güçler, ister istemez bozuk düzenin çarklarından biri olmaya mahkûmdur. Ana Muhalefet Partisi lideri, belki de başka bir çıkış yolu göremediğinden bu rolü içtenlikle benimsemişe benzemektedir.

Demirel için doğrusu bu çok talihli bir durumdur: Kanlı pazarlar tekrarlansa, TÖS kongreleri basılsa, gençlik kurşunlansa, işiçi ve köylünün sömürüsü dayanılmaz ölçülere ulaşsa, Türkiye ekonomik iflâs masasına yatırılsa bile, rejimi koruma gerekçesiyle, Ana Muhalefet, Demirel'in üzerine yürümekte ölçülü davranacak, Parlamento dışı çevrelerin artan baskısına karşı, tutucu iktidara kalkan olacaktır. Demirel, böylece, karşılığında hemen hiç bir bedel ödemeden, değerli bir destek sağlamış bulunmaktadır. Politik biçimi, özü unutacak kadar, herşeyin üstünde gören bir tutum, Ana Muhalefeti içinden çıkılması güç bir çıkmaza sürüklemiş gibidir. Usta bir satranç oyuncusu ve eski bir kurmay için, bu herhalde, iç açıcı bir manzara değildir.

Öte yandan Sayın İnönü, geçen dönemin son günlerinde parlamentonun itibarından fedakârlık edip acele tatile girmesiyle sonuçlanan siyasî af sorununun bayraktarlığını, «Celâl Bey'e söz verdim» gerekçesiyle, en hayati bir dâvâymış gibi yeniden eline almıştır.

(Sanu Sa. 8 de)

DEMİREL'İN İTİRAFI

Önümüzdeki günlerde Türkiye'yi bekleyen ekonomik sıkıntıları iyi bilen kişilerden biri de Başbakan Demirel'dir. Batılı dostların istedikleri «kemer sıkma» politikası ve devalüasyon, önümüzdeki günlerde uygulamaya konulacak. Demirel bunu mümkün olan açıklıkla söylemekten çekinmiyor: «1969 — 1970 döneminin önemini ben bütün açıklığı ile ortaya koydum. Bu dönem başarıyla atlatılmazsa, Türkiye buhrandan kurtulamaz... Çeşitli sıkıntılarla Türkiye karkı karşıyadır. Türkiye bu dönemi mutlaka başarıyla aşmaya mecbur Bu neye vâbeste ise onu yapmak lâzım.» Demirel, 1973 seçimlerini kaybetmek pahasına bile olsa, «kemer sıkma» tedbirlerini alacağını Abdi İpekçi'ye açıkladı.

ECEVİT'İN GENEL BAŞKANLIĞI

CHP Genel Başkan, seçimlerde Ecevit'in başarı elde edeceğinden emindi ve seçimden sonra CHP. Genel Başkanlığını Ecevit'e bırakmayı kararlaştırmıştı. İnönü, bunu güvendiği politikacılara açmış, onlardan Ecevit'i desteklemelerini istemişti. Fakat

(Sonu Sa. 7 de)

DEĞİL

Bu değil, sancak 29 Ekim,
10. yılını kutlarken
— Ben Harbiye Alayında bir süngücük —
Bu değil, tören günü süngüme güneşin vurduğu

Bu değil, sancak 29 Ekim,
Özgürlüğün, ulusal bağımsızlığın,
Göğe ulaşan dağlarımız üzerinde
Yalaz yalaz durduğu.

Bu değil, sancak 29 Ekim,
Yerinde yeller bile esmez
Bayrağı dalgalandırdığı yok,
Yok altın bir Harman savurduğu.

Bu değil sancak 29 Ekim,
Sancak Mustafa Kemal'in
Sancak ellerle
Bu değil, kurduğu.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

DÜZENİN KISIR DÖNGÜSÜ

«SÖZÜM SÖMÜRÜP DURANLARA DEĞİL SOMURTUP OTURANLARA!.»

Üçüncü dünya kurtuluşculukta giderek etkinleşirken, emperyalizme ilk karşı çıkan Türkiye kapitalizmin boyunduruğu altında giderek bitkinleşiyor:

Devlet kesiminin bütün bölmeleri danışman - uzman dedikleri ajanların denetiminde.

Dış yardım; yabancı işletmeleri ve yabancı işletme ortaklıklarını getirmiş, işbirlikçiliğini canladırmış, tutucular koalisyonunu azdırmıştır.

GENERAL CEMAL MADANOĞLU

Dışa bağlı tüketmelik sanayi, döviz kıran ithalâtla elele.

İhracat geleneksel ve kutsal kemiri görevinde.

Tarım yatırım ve yardımları devletten çıkar; gelirleri, gereksiz gösteriş yoğaltımları için toprak ağalarına gider.

İşbirlikçi tutucular ortaklığı emperyalizmin denetiminde - kapitalizmin yönetiminde, gericiliğe dayanarak, özel görev derneklerine yaslanarak çalışır, müteahhit - komisyoncu nitelikte sanayici, ithalâtçı, ihracatçı ile toprak ağası, bunların hükümet ve partiler içinde yerleşik temsilcileri, örgütlenmiş - örgütlenmemiş pazar, kredi piyasası ve karaborsasının aracılar, tefecileri, bayileri, ticaret - sanayi - ziraat odalarında, banka ve sigortalardaki işteşlerden kuruludur.

Ortaklık gericiliğe ve özel görev derneklerine dışarlak ve içerlek köklü destekleme yatırımları yapar; köstekleme yatırımları ile reklâmlar, ilânlar, satın almalarla basının, bağımlaştırma yolu ile üniversitelerin; parçalama yordamı ile gençliğin yozlaştırma yöntemi ile sendikaların ve komünistlik suçlamaları ile kamu algısının üzerinedir.

Gümrük duvarları açılıp ucuzluk satışları başlayınca, Ortak Pazar tulumbası borç basıp döviz emerek ortakcı Türkiye'nin satın alma gücüne güç katacak.

... Ve daha daha neler olacak...

(Sanu Sa. 8 de)

Bir toplum uydulaşırken bir millet köleleşirken bir hal kurtulabilir mi ?

ilhan selçuk

Türkiyeyi bir dünyadan ayrı düşünmek var..

Bir de dünya içinde..

Dünyadan ayrı düşündüğümüz zaman ülkemizi, iyimserlik işaretleri bulabilirsiniz. Biraz zorlama da olsa ilerlediğimizi iddia edebilirsiniz. Dün yoktu bugünkü barajlarımız, yollarımız, fabrikalarımız, köprülerimiz, bankalarımız, gemilerimiz, elektrik santrallerimiz... Yirmi yıl öncesiyle kıyaslarsanız epey ilerledik. Politika tartışmaları köye kadar girmiş... Halk, oy hakkına sahip çıkıyor... 1950'de iktidarı oylarıyla değiştirdi... Yarım yamalak bir fikir özgürlüğü ortamında yazıp konuşuyoruz bugün...

Bir de dünya haritası içinde düşünmek var Türkiyeyi :

Dış ticaret açımız giderek büyüyor. İhracat gelirimiz 4.5 milyar, yalnız imalât sanayii için gerekli ithalat 6 milyar... İktisadî politikamız dilencilik üstüne oturtulmuş... Dış politika buna göre ayarlanıyor. Ekonominin hâkim tepeleri yabancıların elinde... Bağımsızlığımız cılızlaşıyor. Toplum, Amerikan uyduluğu yörüngesinde... Ulus, kölelik propagandasına yatkınlaşıyor... Doğu'da feodal ilişkiler, Batı'da komprador kapitalizmi egemen... Emperyalizmin baskısı altında kan kaybediyor Türkiye... On yıldan beri dışarıdan buğday almak zorunda kalıyoruz... Komşularımız bizi fersah fersah geçmişler... Dünkü sömürgeler bağımsızlık ve sanayileşme yolunda bizi geride bırakan bir hızla gelişiyorlar.

Gerçekten de Türkiye'yi dünya haritası içinde de aldığımız zaman karanlık gidişi görmemek mümkün değil.

Ve şimdi bir soru :

1950 Demokrat Parti hareketini Türk aydını nasıl değerlendirecektir?

Türkiye'yi dünyadan soyutlayarak mı?

Yoksa dünya tablosu içinde 1950 hareketinin hakkını vererek mi?

1950'yi dünya koşulları içinde değerlendirirsek emperyalizmin bayrağını iktidar koltuğuna tam anlamında dikmiş bir olay diye anmak gerekecek... Eğer 1950'yi bir halk kurtuluş hareketi gibi ele alırsak dünya tarihhine ve kendi tarihhimize gözlerimizi kapamış oluruz. Eğer Türkiye dünyada tek başına yaşasa idi, belki ceberrut bürokratlara karşı halk kitlelerinin zaferi diye değerlendirip 1950'nin 14 Mayıs'ına övgüler düzmemiz gerekirdi.

Ne var ki aydın kişi Amerikan emperyalizminin İkinci Dünya Savaşından sonra Türkiye'ye ne yolla yerleştiğini biliyor. Halk kitlelerinin başarısız üst yapı devrimlerine karşı husumetini ve muhalefetini organize ederek mütegallibe ve komprador taifesinin iktidarı ele geçirdiğini ve emperyalist güçlere Anadolu'yu açtığını kabul etmiyecek bir tek aydın yoktur.

Sovyetlerin Boğazların üstündeki dileklerini ve kendi politikası uğruna gayet güzel kullanmasını bilmiştir komprador - mütegallibe örgütü...

Ve üstüste binen tarihî etkenlerle iktidara tam anlamında oturmuştur.

Yirmi yıldan beri Türkiye uyduluk ve kölelik yolunda yürümektedir.

Bugün dünyanın neresine giderseniz gidin, dünya politikası konusunda biraz fikri olan kime sorarsanız sorun :

— Türkiye'de Amerikan emperyalizmi egemendir.. diye durumu özetler.

Hal böyle iken ve seçim sandığından 23 yıldan beri emperyalizmin işbirlikçileri çıkarken oy oranlarına bakıp da halkın kendi kurtuluşu için oy verdiğini iddia etmek nedir?

Demek ki bir yandan devletin uygulaştığını iddia edeceğiz.

Bir yandan milletin köleleştiğini ileri süreceğiz..

Öte yandan da halkın kendi elleriyle AP.'ye oy vererek kendi kurtuluşunu hazırladığı fikrini savunacağız.

Türkiyeyi dünyadan ayrı bir gökler ülkesi gibi düşünmiyen kişi böyle bir fikri savunamaz.

Seçmen elbette dünya tablosu içinde değerlendiremez durumunu... Çevresinin kısır koşulları ve elle tutulur yaşantısı içinde sandık başına gider... Çevresinde bir köprü yapılmış bir banka açılmıştır ama, Orta Asyanın aşiretlerinden Afrikanın kabilelerine kadar her yanda bunlardan daha iyileri yapılmıştır yirmi yılda... Sömürge yönetimleri bile yapar yolları, köprüleri, barajları...

Aydın seçmenden başka türlü görüyormuş olan biteni..

Bu bir hata mı, bir yanlışlık mı?.

Elbette başka türlü görecek, Başka türlü görmese, aydın olmazdı.

GÖRÜŞLER

KOMÜNİST YARATMAK !

şevket süreyya aydemir

Son seçim kampanyasında, «siyasi» denilen konuşmaların müşterek vasfı şuydu: Radyolarda söz, çoğunlukla, ne önderlerin, ne de partilerindi.

Söz, sokağa düşmüştü. Siyasetin bayrağı, sokak adamının eline geçmişti. Ve sokak adamı, sokağın, yâni şuursuz kalabalıkların bütün aşağılık duygularını gıcıklayarak, onları kışkırtıyordu. Onu ayaklanmaya çağırıyordu. Bu çağrı, radyolarda böylesine dile gelirse, kentte, köyde, ocaklarda, bucaklarda ne seviyelere düşmüş, ne kusmuklu hezeyanlara erişmişti, bunu tahmin etmek mümkündür.

Adına siyaset denilen bu sefaleti nasıl izah etmelidir? Bunun cevabını biz gene ve kim bilir kaç bininci defa tekrar edilmiş olarak, 2300 yıl önce yaşamış bir filozoftan, yâni Eflâtun'dan dinleyelim :

«Demokrasi eğitim işidir. Eğer halkın eğitimi zayıf olursa, demokrasi oligarşiye döner. Eğitim gene zayıf kalırsa, oligarşi demagok yetiştirir. Eğitim gene böyle giderse demagok diktatör olur.»

Aradığımız cevabı, galiba bu cümlelerde buluyoruz. Türk demokrasisi de bir oligarşi yapısı içine sürüklenmiştir.. Böyle olunca da elbette ki, demagoklarını vermiştir. Demagok'un diktatör oluşuna gelince, temenni edelim, daha doğrusu mücadele edelim ki, bu demagok diktatör türemesin. Çünkü onun ergeç akıbetini şimdiden tasvir etmek kâbildır, ama o akıbetini buluncaya kadar, millî yapının damarlarından çok şeyler akar gider.

DEMAGOK AŞAGILIK DUYGULARI İLE BESLENİR

Demagok'un mukaddesatı yoktur. Demagok, dinsizken dindar görünür. Câhilken âlim görünür. Demagok'un dili, içindeki aşağılık ve eksiklik duygularının dışa vurmasıdır Ve bu aşağılık duyguları dışarıya vururken, hedeflerini yaratmakta hiç bir antık tanımaz. Demagok'un mantığı, Don Kişot'un mantığı gibi hastadır. Don Kişot'un yeldeğirmenlerini dev sanıp onlara saldırması gibi demagok da, kendi yarattığı hedeflere kendisi inanır ve onlara saldırır. Hasta muhayyile, demagok'un sermayesidir. Demagok, gerçeklerden korkar.. Çağın ve memleketin dâvalarını sağduyu ile inceleyemez. Kafasını kuma sokan devekuşu gibi, bu küçük kafanın içindeki aldanışlarla, gerçeklerin akışından kurtulduğunu zanneder. Ulu hakanlar sayıklar. Halifelikler özler. Kahramanları inkâr eder. Olü mâziyi gelenek sandığı için, donmuş değerlere yapışır. Kendisi de donar. Yâni olduğu yerde geriler ve topluma hiçbir yeni değer getirmez.

KOMÜNİST YARATMAK!

Türkiye'de komünizmle mücadele işi de, baştan sona demagok'un eline düşmüştür. Şimdi bu dâvâ da bizde Don Kişot'un yeldeğirmenleri ile muharebesine benzer bir ruh hezeyanı hâlini almış, hedefini kaybederek âdeta bir «komünist yaratma» çabası hâline dönmüştür. Bugün Türkiye'de her önüne gelen, her istediğini, göğsünü gere gere, «Komünist!» diye suçlayabilir. Nitekim demagok'a göre, üniversite komünisttir. Mektep hocaları komünisttir. İyi yazı yazanlar, iyi şairler, iyi sanatkârlar, iyi çeviri yapanlar komünisttirler. Hülâsa, şarkın donmuş çerçevesinden kendini kurtaranlar, pencerelerini çağın akışına ve problemlerine açanlar, saltanatı, hilâfeti yıkıp Cumhuriyeti getirenler, kadınlara mekteplerin ve iş hayatının kapısını açanlar komünisttirler. Hülâsa bugün Türkiye'de, devletin ve iktidarın en yüksek kademelerinden, parlâmento kürsülerinden, kendilerine iş ve slogan bulamayan muhalefet sözcülerine, günün rüzgârlarına göre esen basın organlarına, ruh hastalarına ve cehalet ordularının her cinsten bayraktarlarına kadar herkes, komünist yaratmakla meşgûldür.

TRİBUN POLİTİKASI

Evet, Türkiye'de komünist faaliyet ve teşkilâtı kanun dışıdır. Ama şunu açıklayalım ki, «komünist yaratmak,» yanı memleketin her tarafını komünistler sarmış gibi göstermek, Üniversiteyi, okulları, basını ve daha nice zinde kuvvetleri komünistlerin nüfuzu altında imiş gibi bir hava yaratmak, komünist mücadenin bir taktiğidir. Hatta bunu Rus ihtilâlinden önceki gizli parti mücadelelerinde yerleşmiş bir de adı vardır. Tribün politikası! Tribün politikası, memlekette komünistleri güçlü, yaygın ve her tarafa el atmış göstermek siyasetidir. Çünkü ancak bu suretledir ki, ülkede komünist sözü yayılacak, yerleşecektir. Bir taraftan bu halkın ruhiyatında korku, yılgınlık ve çaresizlik duygusu yerleşecektir.

Bizde ortaya yıllardan beri gerçek kavramı ile tek bir komünist dahi çıkartılamamıştır. Öyle iken memleketi lüzumsuz yere heyecana vermek ve önüne geleni komünist olarak suçlayıp komünizmle mücadele ticaretini bütün partilerin ucuz propaganda malı hâline getirmek hem yersiz, hem tehlikelidir. Çünkü bunu yapanlar bilmelidirler ki, kendilerini isteyerek veya istemiyerek, komünist partilerin en güçlü taktiğinin, yâni havadan komünist yaratmak politikasının emrine vermiş olmaktadır. Yâni kısacası, Türkiye'de komünist yaratma çabaları ve böylece memleketimizde komünizmle mücadele ticareti, bugün bütün nazari ve fiili prensipleri ile, komünist propagandasına ayak uydurmaktır. Yâni kendini, bilerek ve ya bilmiyerek komünizmin hizmetine vermektir. Bizzat komünist propagandası yapmaktır.

Bu yazıma bir olayı kısaca naklederek son vereceğim.

«Demirperde gerisi» sayılan ülkelerden birinin sefarethanesinde basın ateşesi, bir akşam üzeri bir kokteyl veriyordu. Salon, daha çok gazeteci ve yazarlarla doluydu. O günlerde memlekette gene bir nizamsızlık olayı çıkmış, bir meydanda silâhlar patlamıştı. Gazeteci arkadaşlardan biri, sefaretin basın ateşesine takıldı :

— Gene ortalığı karıştırıyorsunuz yoldaş! Nedir bu yaptıklarınız?

Ateşe hiç istifini bozmadı ve gayet sâkin bir istihza ile şu cevabı verdi :

— Aman efendim, bizim karıştırmamıza ne hacet. Bizim çalışmamıza ne lüzum var? Siz herşeyi o kadar güzel yapıyorsunuz ki! Bize iş kalmıyor!

Öyle sanıyorum ki ,bu ateşenin sözlerinde, düşündürücü bir gerçek vardır.

(Devrim 005)

İlk oturumda bıyıklarımıza sövmüşlerdi

22 Ekim 1965 Cuma günü İstanbul Bağımsız milletvekili olarak ilk defa giriyordum Büyük Millet Meclisine . Bağımsız olmasına bağımsızdım ama seçimi İstanbul TİP listesinin ikinci adayı olarak kazanmıştım Seçim kampanyasında ise Taksim'deki bir mitingte o tarihe kadar konuşmacıların «toplumcu parti» diye tanıttıkları TİP'e «Sosyalist partisidir bu...» deyip çıkmıştık... Alkıştan yer gök inlemişti. Yâni şekilde bağımsız, ama sôzde İstanbul'un sosyalist milletvekiliydim.

Cuma sabahı geleneğe uygun olarak lâcivert elbiseler giydim. Bir de güzel traş oldum. Bizim lâcivert elbise, gazetecilikteki kokteyl davetlerinden arta kaldığı için modası biraz eskiceydi. Ceket kruvaze ve uzundu. Pantaloncu iyi dikememişti. Arkası torba gibi bol, paçaları ise darcaydı. Provalara gitmesini sevmediğim için elbise biraz da el yordamıyla dikilmişti. Fıkara terzi, provalar için beni boyuna arayıp dururdu. Gazeteye telefon eder, gazeteden çıkmışsam elinde kumaşlarıyla iğneleri, lokantaya gelirdi.

Meclis'e giderken üstüme başıma bakınıyor, sarkan ceketle pantalonun şişen arkasını gördükçe :

— Keşke şunu daha iyi diktirseydim diye hayıflanıyordum.

Meclis'in kapıları yeni açılmış okul cümbüşündeydi. Eski milletvekilleri acemilerden kendilerini ayırmaya çalışan gösterişli bir rahatlık ve lâubalilikle çakı gibi selâma duran polislere sinek kovar gibi şöyle bir ellerini sallıyarak giriyorlardı içeri. Yeniler ise ölçülü biçili ve vakur olmıya çalışıyorlardı. İçten gelen bir neşe okunuyordu. yüzlerinde. Polislere daha rabıtalı selam veriyorlardı. Hepsi de lâcivert giyimliydi ve perakende olarak olarak değil ,arkadaşlarıyla grup grup topluca geliyorlardı.

Polis tanımadıklarına kibarca yaklaşıyor :

— Zâtıâliniz? diye soruyordu.

Yeni milletvekilleri polisin bilgisizliğini mazur gören bir olgunlukla :

— Evlâdım ben şura milletvekliyim, diyorlardı.

Ve biraz da milletvekili olduklarını söylemenin lezzeti titiyordu dudaklarında.

Polislerin gözü beni milletvekili olarak nedense hiçbir zaman pek kesmedi. Dört yıl içinde kapıdan girerken kimbilir kaç defa kim olduğumu sorup durdular. Herhalde bu sıfatın klasik pozlarını gereği gibi takınamıyordum. Milletvekilliği partilerdeki bozuk şiveli iri kıyımlar gibi üstüme şöyle lök diye.. oturmuyor, azıcık paçamdan akıyordu. Ezilip büzülmeye ezilip büzülmeme arasında :

— Ben de milletvekiliyim, diyordum.

Üstelik yaşım da pek elvermediği için polislere «evlâdım» sözünü profesyoneller gibi çınlatamıyordum.

Polislerin halden anlıyanları yine de çakı gibi duruyorlardı selâma. Halden anlamıyanları yarım selâmla geçiştiriyorlardı. Sonradan aralarında ahbaplık kurduklarımız ve protokol dışı bir saçaklıkla işi göz kırpmalı ağabey'e kadar yaklaştıranlar oldu. Ötekileri görünce hemen ayağa fırlarlar, beni de görünce yanıma gelir, göz kırparak :

— Nasılsın ağabey, derlerdi.

Arabayı en uzak yere parketme ricasında ise en çok nazları bana geçerdi. Milletvekillerinin sertleri ise böyle ricalara boş verir, burunlarından kıl aldırmazlardı.

İlk gün grup odasına çıkınca önemli bir sorunla karşılaştık. Meclis salonunda TİP grubuna yer ayrılmamıştı. Bazı arkadaşlar :

— Protesto olarak toplantılara katılmıyalım, dediler.

Bazı arkadaşlar ise yine protesto olarak toplantı boyunca ayakta durmayı teklif ediyorlardı.

Henüz çoğumuz toplantı salonunun ne yerini, ne de biçimini biliyorduk. Ayakta durarak protesto teklifine yaşlıca bir arkadaş karşı çıktı :

— Bakarsınız müzakereler uzun sürer, kazık gibi öyle saatlerce ayakta dayanamayız, diyordu.

Açılış günün hengamesinde ise protesto olarak oturuma katılmamamız kimsenin dikkatini çekmiyecekti. Hem biz daha ilk gününden katılmamak için mi gelmiştik Meclis'e...

Meclis'in toplantı salonunda bize de yer ayrılması sorununu Meclis Başkanlığıyla yapacağımız özel temaslarla çözümlemeye iki - üç saat süren hararetli konuşmalardan sonra karar verdik.

Meclis'in içinde henüz yalnız dolaşamıyorduk. Gideceğimiz yere topluca beraber gidiyor, topluca beraber geliyorduk. Yüzlerimizin ciddi ve hatta biraz asık olmasına da ayrıca dikkat ediyorduk... Bizler sosyalist milletvekiliydik. Değişiktik, başkaydık. Ötekiler de oyuncu politikacılardı.

Toplantı salonu geniş mi geniş, büyük mü büyük, şatafatlı mı şatafatlıydı. Tavandan aşağı muhteşem avizeler sarkıyordu. Ortaklık bir kaynaşma içindeydi. Fotoğrafçıların flaşları patlıyordu. Dinleyici balkonlarıyla gazetecilerin alt balkonu tıklım tıklımdı.

Toplantıya katılmamayı yanut katılıp da ayakta durmayı böyle bir anababa gününde kimsenin farkedemiyeceğini yerinde görerek :

— İyi ki protesto sadedinde herhangi bir karar almadık, diye aramızda sevindik.

Salonun geriye doğru ikinci yarısında bir yerlere oturmuştuk. Yanımızda yüksek devlet memurlarına, kırmızı kalın bir kordonla çevrilerek ayrılmış boş sıralar vardı.

Ortalık biraz mayna olduğu bir sırada salondan muhalefete ait kulise çıktım. Kulis dedikleri de mermer geniş salonlardı. Oturunca insanın gömüldüğü koltuklarda çay kahve içiliyordu. Tanıdık CHP milletvekillerden biri yaklaştı yanıma :

— Yahu sizin için ne diyorlar biliyor musun, dedi.

— Ne diyorlar, dedim.

— Komünistlerin hepsi de bıyıklı, Stalin ceketli, üstelik kırmızı bir kordunun içinde oturuyorlar, diyorlar..

Önce şaka ediyor zannettim... Ama sonradan bu sözü duyan AP'lilerin toplantı salonunda bizlere dik dik bakarak önümüzden geçtiklerini farkettim. Bir tanesi arkadaşına :

— Yok yahu kırmızı kordon onlara ait değil, yandaki sıralara ait, diyordu.

Öteki de :

— Evet ama hepsi de bıyıklı, diyordu.

Kendi aralarında :

— Bıyıklarına bilmem ne edeyim, diyerek uzaklaştılar

Cici demokrasinin fısıltılı iltifatı daha ilk oturum açılırken kendini göstermiye başlamıştı ...

çetin altan

GERİCİ BASINDA NE VAR NE YOK ?

Hasan Kaya Cemal

Şeriatçılar, son seçimlerde genellikle AP'yi destekledi

DEMOKRASİ ŞERİATÇILARINDIR

Şeriatçılar parlamentoculuğa, en az politikacılar kadar yürekten bağlanmışlardır. Bizim Anadolu gazetesi seçimlerden bir iki gün önce, «Önümüzde iki yol var, ya boykot, ya hut da demokrasiye sahip çıkmak» demektir. Gazete, boykotu, müslümanların «kendi kuyularını kendi eliyle kazmaları» diye nitelemekte, demokrasinin ise, «ümit dolu müjde işaretleri taşıdığını» ileri sürmektedir. «Türkiye'de demokratik gelişme ile beraber, İslâma ve millî kaynaklara dönüş akımı güçlenmiş», «mukaddesatçı ve milliyetçi birikim» hızlanmıştır. Bu nedenle, Bizim Anadolu, müslümanları demokrasiye sahip çıkarak, sandık başına gitmeye çağırmakta ve «Biliniz ki, seçimlere iştirak nisbetinin düşüklüğü hayırlı olmıyacaktır» uyarısını yapmaktadır.

Şeriatçıların en ihtilâlcisi olan Bugün başyazarı Mehmet Şevket Eygi dahi, hiç değilse şimdilik, parlamentoculuğa sahip çıkılmasından yanadır. Bir askeri müdahale, Eygi'yi ürkütmektedir. Eygi'nin görüşleri şöyle:

«İktidar meselesinin iki yönü vardır: 1) İktidarı ele geçirmek, 2) Elegeçirilen iktidarı muhafaza etmek. Bizim için her ikisi de güçtür. Hele ikinci çok zordur. Hem değmez ki.. Zira biz elhamdülillah hedefimize bugünkü vaziyette de hızla gidiyoruz.».

« Sırf müslümanlardan müteşekkil bir partiyi ve iktidarı 48 saat bile durdurmazlar.

— Kimler?

— Bu da sual mi?..Elbette ecinniler... İyi saatte olsunlar».

Eygi, parlamentoya girecek «müslüman mebuslar»a da «topluca hareket etmelerini», ama çok ihtiyatlı olmalarını tavsiye etmektedir: «Yalnız şu meseleye dikkat etmelidir. «Fincancı katırları'nı ürkütüp de bir ihtilâle sebebiyet vermiyecek şekilde. Baksanıza herifler şimdiden «Bunlar hilâfeti ve şeriatı getirir be!..» diye tahriklere başladılar.»

Eygi, ancak vakti gelince «müslüman iktidarın kurulacağını ileri sürmektedir: «Her şeyin bir vakt-i merhumu vardır. O zaman gelince çok şeyler olur.»

MASONLARA HAYIR, DEMİREL'E EVET...

Parlamentoculuğa şimdilik sahip çıkan şeriatçılar, seçimlerde genellikle AP yi desteklemişlerdir. Eygi'nin Sabah Gazetesi, kayıtsız şartsız AP nin desteklenmesini savunmuştur. Sahip bulunduğu ikinci gazetede, yani Bugün'de Eygi, AP. ye daha nüanslı bir destek getirmiştir: «Malûm olduğu üzere İslâmiyette particilik yoktur... Mevcut partilerden hiçbiri İslâm Partisi değildir... AP. yi tutuşumuzun başlıca sebebi mevcutlar içinde din ve vicdan hürriyetine en fazla riayetkâr bir siyasî teşekkül oluşudur.».

«Ümit yatırımlarımızı hayali bir İslâm Partisine bağlamak, bize pek pahalıya mal olabilir. AP. iktidardadır, yine iktidara gelecektir.»

AP. yi desteklemekle birlikte, Eygi, AP.li masonların seçilmesini önlemeye çalışmıştır. «Türk halkı, masonluk denilen canavarı tepelemek zorundadır. Azılı ve halk düşmanı farmason devrim yobazlarının seçilmesini önlemezsek, sonra çok sıkıntı çekeriz.»

Bugün başyazarı, «Zati Sungur'un sihirli dolabı» na benzettiği seçim sandığından, masonlardan mümkün olduğu kadar temizlenmiş bir AP. nin çıkmasını istemiştir. Bununla birlikte, mason düşmanı Eygi, masonluğu belgelerle sabit Demirel'i bağrına basmış, ondan «Müslüman bir köylü ailesinin çocuğu... Sayın İslâmköylü Süleyman Demirel» diye sözetmiştir. Türkeş'in dergisi Devlet'in «Demirel, Bilgi Locası'na kayıtlıdır. Başbakan olduktan sonra farmasonluğa yaptığı hizmetlerden dolayı 27 nci dereceden 30 uncu dereceye yükseltilmiştir» biçimindeki iddiaları tamamen etkisiz kalmıştır. AP. şeriatçılardan geniş destek görmüştür. Eygi'nin Erbakan'ı bile desteklemesi ölçülü olmuştur.

TÜRKEŞ'İN İSLÂMCILIĞI BOŞA GİTTİ

Şeriatçıları saflarında birleştirmeye çalışan Türkeş'in çabaları ise fiyaskoyla sonuçlanmıştır. Türkeş, «maneviyata dönüş» sloganlarıyla seçim kampanyasını açmış, «önce namaz kılıp sonra nutuklar atmış» «islâm ahlâk ve faziletini birçok kez belirtmiş», radyodan «Muhammedi düzeni kuracağız» dedirtmiş, ama şeriatçıların gözüne girmeyi becerememiştir.

Bugün başyazarı, «MHP islâmcı bir teşekkül değildir... AP. onlara göre elbette ehvendir» diye meseleyi kestirip atmıştır. Bugün yazarı, Şule Şenler Hanım ise, «İman, islâm, din, maneviyat» sloganlarıyla kamyanyaya başlayan Türkeş'in partisinde «yahudi ve mason hâkimiyetinin mevcudiyetine» değinmiş, kanıt olarak da «katıksız bir yahudi hayranı» hanımın kontenjandan İzmir'de liste başına getirilişini ve yüksek tirajlı mason gazetelerinin MHP için yayın yapmasını göstermiştir. Türkeş'in dergisi Devlet ise, bu gazetecilerin masonlara satıldığını ileri sürmüştür.: «Adı müslümana çıkmış bazı gazeteciler, masonlarla pazarlığa oturmuşlardır. Bu pazarlıkta bunlar, masonlara ve komünistlere değil, de. Milliyetçi Hareket mensuplarına saldıracaklar.»

Türkeş'e daha ciddi bir darbe, Nurcu liderlerden gelmiştir. Nurcuların organı İttihat dergisi, Nurcu liderlerden Avukat Bekir Berk'in imzasıyla «İslâmcı Hareket ve Türkeş» adlı bir broşür yayınlamıştır. Broşürde, Türkeş'in 27 Mayıstan hemen sonra Cumhuriyette çıkan bir mülâkatı eleştirilmektedir. Türkeş, «Türkçecilik bu millete Atatürk'ün en büyük, en faydalı hediyelerinden biri idi. Evvelâ ezanı Arapça okutmakla buna ihanete başladılar», «Türk camiinde Türkçe Kur'an okunur. Arapça değil», «Politikacılar, dini istismar edenlere taviz veriyorlar», «27 Mayıs hareketi Atatürk ruhunun yeniden şahlanmasıdır» demekle suçlamıştır.

Nurcu lider Berk, «27 Mayıs hareketi Atatürk ruhunun yeniden şahlanmasıdır, diyen Albay Türkeş'in hangi davanın adamı olduğu hususunda daha fazla konuşmayı lüzumsuz addederiz» sözleriyle MHP liderinin defterini dürmüştür. Ne var ki, Türkeş, Atatürkçülük suçlamasına, «Evet Atatürkçüyüm» diye karşı çıkmaya cesaret edememiştir. İttihat dergisini komandolarına bastırarak, «Atatürkçülük» belgelerini ortadan kaldırmayı denemiştir! Türkeş'in dergisi Devlet ise, Atatürkçülük suçlamasını, siz de 10 Kasım 1950 tarihli Hür söz'de Atatürk'ü överek aynı suçu işlemiştiniz, tarzında cevaplandırmıştır. Ayrıca Nurcu liderlerin masonların hizmetine girdiğini yazarak karşı taarruza geçmiştir: «Süleyman Demirel'in kardeşi Hacı Demirel ve Avukat Bekir Berk ile Salih Özcan (Rabıtatül Alemi İslâmi kurucusu - Devrim) Ankara'daki mason derneğinde gizli bir toplantı yaparak partiyi halkın gözünden düşürmek için bir plân hazırlamışlar ve bu plânın ilk kademesi olarak Avukat Bekir Berk'e 65 sayfalık bir broşür yazdırmışlardır... Halen bu broşürlerin masrafı Hacı Ali Demirel tarafından ödenmekte ve dağıtımı da onun tarafından idare edilmektedir.»

DEVRİM SUÇU

Polisin, Bolu cinayeti katillerinin yakalanmasında göstermediği bir hırsla peşine düştüğü günlerde, gazetecilere, «Türkiye'de bütün engelleri yıkıp Kemalist Devrimi tamamlıyacağız. İşbirlikçi kapitalistler, Amerika'nın safındaysa, biz de Mustafa Kemal ordusunun cephesindeyiz» diyen devrimci gençlik liderlerinden Deniz Gezmiş, geçen hafta Atatürk'ün Bursa Nutkunda suç sayılmayan, fakat tutucu şartlarda suç sayılan bir sürü «Devrimci suç» yüzünden yargılandı. Devrim suçlusu Deniz Gezmiş yargılanırken, Adliye koridorlarında çok sayıda devrimci genç, «Bağımsız Türkiye» diye haykırıyordu.

DENİZ'in Spiegel'de çıkan resmi

TDGF, BAYARCI AFFA KARŞI

T.D.G.F., Bayar'cı siyasî affa karşı olduğunu açıkladı. Federasyon sözcüsü, işçi sınıfı ile bugünkü millî sınıfların kendi partilerine kavuşmadığı bugünkü düzene «demokrasi» denemiyeceğini ve biçimsel demokrasiye inanmadıklarını ileri sürerek şunları söyledi: «Gerçek demokrasi, bütün millî sınıfların Amerikan emperyalizmini kovduğu ve toprak ağalını tasfiye ettiği gün kurulacaktır.»

EĞİTİM TÜCCARLARI

Üniversitelerde ön kayıtların başlamasıyla, «Bozuk eğitim düzeni», «Bizi eğitim tüccarına bırakma Anayasa», «Sandıktan çıkanlar nerede bizim haklar?» sesleri duyulur oldu. Direnişe ilk geçenler, Ankara'daki açlık grevi ve İzmir'deki sessiz yürüyüşle, sâdece «İktisadî ve Ticarî İlimler» okullarında, o da pek azına, yüksek öğrenim hakkı tanınan Ticaret Liseleri mezunlarıydı.

GENÇLİĞİN NATO'CULARA ŞAMARI

Brüksel'de toplanan NATO Parlâmenterleri Konferansında «Asi Gençler» sorununun tartışılması amacıyla bir Eğitim Komisyonu kurulmuştur. Çeşitli ülke temsilcileri içinde, NATO Parlâmenterlerini rahatsız eden Hollandalı bir gencin, «Sizler bütünüyle kokuşmuş burjuvazinin tipik temsilcilerisiniz. Sizlerle tartışmak gereğini bile duymuyorum. Şimdi, buradan çıkacağım ve NATO'ya karşı bir gösteri düzenleyeceğim» sözleri olmuştur.

YEDİYÜZDOKSANİKİ

ilhami soysal

Diyelim ki Karyolları Genel Müdürlüğünün başındasınız ve Karayolları işçileri için naylon yağmurluk ve koyun postundan gocuk alacaksınız. Ne yaparsınız?

Devlet adına alım ve satım işleri için belirli bazı kararlar ve kanunlar vardır. Bunların en ünlüsü 2490 sayılı İhale Kanunu'dur. Bunun yanıbaşında daha başka kanunlara da dayanılır. Örneğin ünlü 6246 sayılı kanun gibi. Bu kanun Devlet dairelerine dışardan getirecekleri maddeler için doğrudan doğruya akreditif açma yetkisi verir. Bir de 792 sayılı kararname vardır...

792 sayılı kararname, Başbakan Refik Saydam'ın devr-i iktidarında çıkartılmıştır. Kararnamenin özeti şudur :

Sermayesinin yarısı veya yarısından fazlası devlete ait olan teşekküller, diğer devlet teşekküllerine ve dairelerine res'en, hiç bir ilân vesair merasime ihtiyaç olmadan her hangi bir şeyi satabilirler, ya da alabilirler...

1939, 1940 yıllarının, savaş başlangıcı ve savaş içi yıllrının gerektirdiği, deviet işleri arasında alım ve satımların da süratle yürümesi için çıkartılmış bir krarnamedir 972... Günüine göre de ileri bir kararnamedir.

Evet ama, İkinci Dünya Savaşı, Millî Korunma Kanunu dönemi çok gerilerde kalmıştır. Varlık Vergisi, kısmı seferberlik şu, bu... Bütün bunlar artık sadece tarih kitaplarında yer alan geçmişe ait anılardır. Ama 972 durur... Dokunulmazlığı vardır...

792 durur da ne olur? Bakarsınız, penisilinin sadece adını duymuş ve kendisini görmemiş, uğraş konusu olmayan bir kuruluş, sermayesinin yarısı ya da yarısından fazlası devlete aittir diye, bir başka devlet dairesine benisilin satar.. Nerden bulur da satar?. Aslında, satan bulmaz bunu. Alacak olan devlet dairesinin ilgilileri arar, sorar bulurlar. Pazarlığı da ederler. Sonra derler ki, aracılık yapacak devlet şirketine, falan yerde, fişmekan kişide şu kadr penisilin var. Biz bunu alacağız. Sen, devlet adına ticaretle iştigal ettiğine göre, bunu bize oradan alıp da satmış gibi gözükecek ve arada komisyonunu alacaksın. Tabii, senin bu işlerini yürüten kişileri de görürüz derler.. Çark döner.

Yapağı — Tiftik ile çelik büro malzemesinin ilişigi olabilir mi diye düşünmeyin sakın. Türkiye'de olur... Olur ve bakarsınız bir devlet dairesi, bir devlet şirketinden alıyorum diye, açık ya da kapalı artırmaya girmeye gerek görmeden, fiyatı eksik midir yüksek mi, verilecek mal elverişli midir değil mi, bakmadan, pek fazla ince eleyip sık dokumadan buradan çelik büro malzemesi alıverir. Gima, deri işi yapmaz, koyun postu işlemez, ne imalcisidir ne üreticisi. Ama ne ziyanı var? İstanbul'da Kazıçeşmede bu işle uğraşan falan efendı vardır ya, Karayolları da oradan bu malı alacaktır ya, hemen aracılığı yapar, hem resmi komisyonunu alır, hem de gazetelerde ilândı, firmalar arasında rekabetti, artırmaydı, eksiltmeydi, satınalma komisyonnlarıydı gibi formaliteleri aradan çıkarıverir. Velhasılı kelam, iş aleminde bu 792 sayılı kararname enteresan bir kararnamedir ve otuz yıldır hiç kimse de, yahu bir devlet kuruluşu hiç anlamadığı, ilişiği olmayan bir işin alım ve satımında neden aracılık eder demez..

TUTUCU İTTİFAKI

Ortanın solundaki CHP ile Ortanın sağındaki AP'nin, seçim sonuçları ne olursa olsun, zümresi ortak çıkarları sürdürebilmek için, memleketi ortaklaşa yönetme hususunda seçimler öncesine kadar inen gerçek fiilî koalisyonuna inanmayanlar, şimdi artık olayları daha yakından incelemeli, titizlikle tahlil etmelidirler. Gerçi 5 buçuk milyon seçmene, sandığa gitmeği zahmete değmez saydıran nedenler arasında, şüphesiz bu muvazaa'nın farkına varmış olmak başta gelir. «— Al birini, vur ötekine» demişler, göstermelik çatışmalar arasından ikide bir koro seslerinin yükselişini duymuşlardır. Fakat şimdi asıl düşünecek ve araştıracak olanlar, AP'ye veya CHP'ye oy verirken, bir ittifaka değil de ayrı eğilimlere, ayrı tekliflere, farklı niyetlere oy verdiklerini sananlardır

İttifakın en önemli gereğini, evvelâ İnönü, 19 Ekim günü yeni Meclis grubuna anlatmıştır. Çağ - dışı sosyo - ekonomik tezleri öne süren, «İslahat» adı altında Anayasayı bütün temel ilkeleri ve ruhuyla yıkarak hükûmete yasama yetkisi isteyen, Meclisin gündemini başbakana yaptırmak, özerk kuruluşları başbakanlığın daireleri hâline sokmak, fikir özgürlüğünün kökünü kurutmak, hükûmeti ve İdareyi denetlemekle görevli Danıştay yargıçlarını başbakana seçtirmek gibi niyetlerini açıkça ve pervasızca ilân eyleyen AP ile, bunların aksini savunmaya hazırlanması ve hattâ başlaması gerekir sanılan CHP, kat'iyen «dalaşmayacaklar», «uysal» geçineceklerdir.

Anlaşıldığına göre, — şu yukarkiler de bir tarafa — Ortanın Solu ile Ortanın Sağı arasında, çekişmeleri kaçınılmaz kılacak nitelikte farklar bulunmuyor. Sağcı bir iktidar ile solcu bir muhalefeti «dalaştıracak», çekiştirecek ne var? Gül gibı geçinip gideceklerdir. Seçimler bitince, takke düşünce, ilk ortaya çıkan budur.

«CELÂL BEY'E SÖZ VERDİM!»

İnönü, bundan sonra mahut temcit pilâvını ele almış, bir daha ısıtarak yeni parti grubunun önüne sürmüştür: Senatoda takılıp kalann tasarı, bir «Anayasa meselesi» olarak durmaktadır; siyasî af tasarısı çıkarılmalıdır; Anayasa bu yönden değiştirilmelidir.

Neden çıkarılmalıdır bu tasarı?

«KORKUSUZ PARLAMENTO»

Mukbil Özyörük

Bunun nedenini Ecevit her halde yakında tekrar «anlatmağa» başlar. Fakat buna hacet de kalmadan, gene 20 Ekim günkü MİLLİYET'te başbakanın bir demeci çıkmış ve siyasî af tasarısını kanunlaştırmadaki «zarureti» Demirel şöyle izah etmiştir :

«... Türk demokrasisini kuvvetlendirmek istiyorsanız, parlâmentoyu, «acaba bize birşey olur mu?» gibi bir endişeden kurtarmağa mecbursunuz... Meclis kürsüsünden şunu söyledi, şu şu şekilde söyledi diye mahkûm edilen parlömanterlerin bulunduğu bir memlekette, sonradan kurup meydana getirdiğiniz parlâmentolar hür değildir...»

Vatandaşın oy vermekle oyu ile beraber kafasındaki «irade» yi de çıkarıp verdiğini sananların «hür parlâmento» anlayışı budur. Parlâmento ne Anayasa'ne de onun dahi üstündeki yazısız, fakat evrensel yüce ve kutsal hukuki ülkeleriyle bağlı olamayacak, ne isterse, ne dilerse, iktidar partisi başkanı partisine ne emrederse onu yapacak, iki seçim arasında parlâmentoyu kendinden başka hiçbir şey sınırlayamayacaktır.

27 MAYISI ORTADAN KALDIRMAK

Peki, parlâmentomuzun hür olduğunu, parlömanterlerimizin korkusuz bulunduğunu şimdi isbat için ne yapacağız?

Demirel'in bulduğu çâre şöyledir :

«Siyasî hakların iadesi teklifi... parlâmentoyu korkusuz yapacak olan bir teklifti...» «1960 da parlâmentonun yediği darbeyi... ortadan kaldırmağa mecburuz...»

Parlâmentonun yediği o darbe nedir? 27 Mayıs ihtilâli. O halde, 27 Mayıs'ı «ortadan kaldırmağa» mecburuz, diyor.

27 Mayıs nasıl ortadan kalkar? Ne yapmışsa, ne getirmişse hepsi imha edilmek, hangi izleri bırakmışsa hepsini kökünden silmek suretiyle...

Bunun içinde, Siyası af tasarısı bir vesile olacak, bununla 27 Mayıs'ın «karşı - devrim» i gerçekleştirilme yoluna girilecek, 1960 parlâmentosunu yıkan 27 Mayıs, 1969 parlâmentosu tarafından yıkılacaktır. Bu eylem ise, hiç şüphesiz ortaya 1960 parlâmentosundan daha kuvvetli bir parlâmento koymuş olacaktır. Yâni ortaya, 1960'dakinden daha çok, daha geniş, daha keskin ve daha sınırsız yetkilere sahip bir parlmento çıkacaktır. Ve ne yapacaktır böyle bir parlâmento bu yetkileri? 1960'daki parlâmentonun, yaparken dayanamayıp 27 Mayıs önünde yıkıldığı şeyleri, yıkılmadan yapabilecektir. Yetki, ancak kullanılmak için istenileceğine göre, amaç budur; kullanılmayacak yetkilere tâlip olunur mu? Zaten beri yandan, seçim beyannamesinde «Islahat» adı altında öne sürülenler de bundan başka, bundan öteye şeyler değildir.

Maamafih Demirel, aynı zamanda temkinli(!) fakat muhakkak ki şakacı bir zattır. Zira şöyle devam ediyor:

«— Bu ne 27 Mayıs'ın inkârıdır, ne şudur, ne budur.»

Ama herhalde «bu», birşey'dir ve acaba bu «şey,» nedir?

Biz söyleyelim: Bu, 27 Mayıs devrimine bir «karşı - devrim» dir ve bundan başka hiçbirşey değildir.

Demek ki kuyudan adam çıkarmak, yara sarmak, kırgınlık unutmak hep lâfı güzaftır; bunlar uydurulmuş birer bahane, icad edilmiş birer vesiledir. Asıl maksat, bir gözdağıdır; Anayasanın Başlangıç hhükümlerinde belirtildiği gibi, icabında Millete karşı dahi direnebilmektir. Zira başlangıç hükümlerine göre, 27 Mayıs'ı yapan Türk Milleti olduğuna nazaran, Demirel'in sözlerinden doğrudan doruya çıkacak anlam budur.

İsmet Paşa da işte bu tasarının Senatodan geçmesini bu «Anayasa meselesi» nin hallini istiyor.

Böylece memleketimiz 1924 Anayasasının dahi elvermediği ve 10 yılda DP'nin kuramadığı kadar «korkusuz ve pervazsız bir parlâmento» ya kavuşabilecek...

«CYCLAMATE» TARTIŞMASI

ABD'de kansere yol açıyor diye, «cyclamate» kullanılmasının yasaklanması, ülkemizde ve dünyada büyük yankı yarattı. Cyclamate'lar şişmanlama korkusu yüzünden şekerin yerini alan ve üretimi hızla artan bir maddedir. ABD'de 10 yıl kadar önce üretimi sıfıra yakınken, hâlen 10 bin tona yükselmiştir. 10 bin ton cyclamate, 50 milyar fincan kahveyi tatlandırabilir .Bu maddenin başlıca imalatçıları, ülkemizde de faaliyet gösteren Abbot Laboratoires ve Pfizer gibi büyük ilâç firmalarıdır. Üretimde başı çeken Abbot yılda, yalnız ABD'de, 15 milyon dolarlık cyclamate satmaktadır.

Bu madde hafif içkiler, mevya konserveleri, dondurma, hamur tatlıları gibi çeşitli gıdalara karıştırılmaktadır. Cyclamate'ın en büyük müşterisi gazozculardır. ABD'de üretimin yüzde 70'i Diet Pepsi, Diet Cola, Fresca (Coca - Cola), Tab (Coca - Cola), Punch, Kool Aid gibi gazozların imalinde kullanılmaktadır.

Türkiye'de ise, şeker hastaları için hazırlanan ilâçların dışında, cyclamate'ların gıda ve içki sanayiinde kullanılıp kullanılmadığı meçhuldür. ABD'de cyclamate'ların en büyük tüketicisi olan Coca . Cola'nın Türkiye'deki yetkilileri, Türk pazarında satılan gazozlarında bu maddeyi kullanmadıklarını ileri sürmüşlerdir. Hıfzıssıha Enstitüsü'nün tahlillerinde aynı sonuca varılmıştır. Bu açıklamalara rağmen, Ulus gazetesi bir yetkiliye atfen, «Piyasada satılan meşrubatta cyclamate, tatlandırıcı olarak vardır» diye yazmaktadır.

MUZAFFER ERDOST BERAAT ETTİ

Stalin'in «Sovyet Ekonomisinin Meseleleri» adlı kitabını yayınladığı için, komünizm propagandası iddiasıyla yargılanan Sol Yayınları yöneticisi Muzaffer Erdost, geçen hafta beraat etti.

TÜRKİYE, BEYİN GÖÇÜNDE BİRİNCİ

London Times'in New York muhabiri, yaz aylarında şu haberi verdi :

«1967 yılında bilim adamı ve mühendislerimizin İngiltere'den Amerika'ya akını, öteki ülkelerle karşılaştırılınca, en yüksek düzeyde kaldı. Tek istisna Türkiye'dir.»

London Times, 50 milyon nüfuslu ileri sanayi ülkesi İngiltere'nin 2300 bilim adamı ve mühendis ile 128 hekimi 1967'de ABD'ye kaptırmasından yakınmaktadır. Yine aynı gazeteye göre, fakir Türkiye'nin bilim adamı, mühendis ve hekim kaybı, çok daha fazladır. Türkiye, beyin göçünde birincidir.

İKİLİ ANLAŞMALARI AÇIKLIYORUZ

ABD ile imzalanan ikili anlaşmalar, Türk kamuoyunda yıllardır tartışma konusudur. Fakat hâlâ bu anlaşmalar hakkında çok az şey bilinmektedir.

ABD ile ikili anlaşmaların [illegible] bir [illegible] tine bağlanması konusunda müzakerelere baş- lanmaya [illegible] arada, sayıları 50'yi [illegible] (iktisadi mahiyettekiler hariç) bu ikili anlaşmaların bir [illegible] açık anlaşmalardır. Muhteva itibariyle çoğunun açıklanması doğru olmayan bu 56 anlaşmanın listesini yayınlıyoruz :

1 — 11 Mart 1941 Kanununda derpiş edilen yardıma müteallik eseslara dair Türkiye Cumhuriyeti ile ABD Hükümetleri arasında anlaşma — 23 Şubat 1945 Ankara - AÇIK - 2 Temmuz 1945 tarih ve 4780 sayılı kanun. Resmi gazete 10 Temmuz 1945 No: 6053, Düstur III,26,1285.

2 — TC. ile ABD arasında hava ulaştırmalarına dair anlaşma ve eki — 12 Şubat 1946 Ankara — AÇIK — 13 Mayıs 1946 tarih ve 4835 sayılı kanun, Resmi gazete 18 Mayıs 1946, No: 6310, Düstur III, 38,1261.

3 — TC. ile ABD arasındaki ödünç verme ve kiralama ve mütalebelere müteallik anlaşma — 7 Mayıs 1946 Ankara — AÇIK — 20 Mayıs 1946 tarih ve 4899 sayılı kanun, Resmi Gazete 25 Mayıs 1946 No: 6316, Düstur III, 27,1134 .

4 — TC ile ABD arasında Türkiye'ye yapılacak yardım hakkında anlaşma — 12 Temmuz 1946 Ankara — AÇIK — 1 Eylül 1947 tarih ve 5123 sayılı kanun, Resmi Gazete 25 Mayıs 1947. Düstur III,28,1485.

5 — ABD kara ordusu Harita servisi ile Harita Genel Müdürlüğü arasında gayri resmi anlaşma — Ağustos 1948 — GİZLİ.

6 — Harita Genel Müdürlüğü ile ABD Dışişleri Bakanlığı ve Kongre Kütüphanesi arasında gayri resmî anlaşma — Kasım 1950 — GİZLİ.

7 — Amerikan Ordusu Harita Genel Müdürlüğü arasında Türkiye birinci D. Nirengi şebekesinin muvazenesine ait anlaşma — 20 Subat 1953 Ankara — GİZLİ.

8 — TUHUM ile AMS a r a s ı n d a Türkiye'nin 1/250.000 ölçekli kara haritalarının rezizyonu için anlaşma — 10 Haziran 1953 — GİZLİ.

9 — Harita Gn. Mm. lüğü ile Amerikan Kara Ordusu Harita servisi arasında ABD Kara ordusundan temin edilecek 1/250.000 mikyaslı Türkiye haritalarının renk provaları ve ABD Kara Ordusuna verilecek 1/25.000 mikyaslı Türkiye haritaları hakkındaki anlaşma — 23 Şubat 1953 Ankara — GİZLİ.

10- Iki adet ABD denizaltısının Türkiye'ye ödünç verilmesi hakkında Nota teatisi — 1 Haziran 1954 Ankara — GİZLİ.

11 — Türkiye ile ABD Deniz kuvvetlerine mahsus müşterek talimat — 12 Haziran 1954 Ankara — GİZLİ.

12 — Türkiye ile ABD arasında askerî kolaylıklar anlaşması — 23 Haziran 1954 Ankara — GİZLİ.

13 — Türkiye ile ABD arasında vergi muafiyetleri anlaşması ve eki — 3 Haziran 1954 Ankara — AÇIK — 30 Haziran 1954 tarih ve 6426 sayılı kanun. Resmî gazete 6 Temmuz 1954 No: 8747.

14 — Türkiye ile ABD arasında kuvveller statüsünü tamamlar mahiyetteki Nota teatisi — 23 Haziran 1954 Ankara — HİZMETE ÖZEL.

15 — TC ile ABD arasında Kuzey Atlantik anlaşmasına taraf devletler arasında kuvvetlerin statüsüne dair sözleşmenin tatbikatına müteallik anlaşma — 23 Haziran 1954 Ankara — AÇIK — 30 Haziran 1954 tarih ve 6427 sayılı kanun. Resmî gazete 7.7.1954 No: 8748 Düstur III,35,1980.

16 — Akdeniz ve Ege kıyılarımıza ait hidrografik haritaların yapılmasına dair anlaşma — 29 Kasım 1954 Ankara — GİZLİ.

17 — Türkiye ile ABD arasında hava teknik anlaşması — 6 Aralık 1954 Ankara — GİZLİ.

18 — Türkiye Hava Kuvvetleri ile ABD Hava Kuvvetleri Müşterek talimatı (Adana Hava Meydanı hakkında) — 6 Aralık 1954 — GİZLI.

19 — TUHUM ile AMS arasında Türkiye 1/25.000 ölçekli kara haritalarının hazırlanması için anlaşma — Nisan 1955 — GİZLİ.

20 — Türkiye ile ABD arasında ihtiyaç fazlası malzemenin elden çıkarılması hakkında anlaşma — 26 Mayıs 1955 Ankara — HİZMETE ÖZEL.

21 — TC Hükûmeti ile ABD Hükûmeti arasında Atom enerjisinin sivil sahada istimali hususunda işbirliğine dair anlaşma ve eki mektup — 10 Haziran 1955 Washington — AÇIK — 14 Aralık 1956 tarih ve 1646 sayılı kanun. Resmî Gazete 24.12.1956 No: 9491 Düstur IV,1,3032.

22 — ABD askerî kuvvetlerinin Esenboğa milletlerarası hava meydanından havacılık hizmetleri ve tesisleri bakımından istifade etmeleri hususunda teknik anlaşma — 2 Temmuz 1955 Ankara — GIZLI.

23 — TUHUM ile AMS arasında yapılan mebde ve tahvil anlaşması — 6 Ağustos 1955 Ankara — GİZLİ.

24 — Türk Erkan-ı Harbiye-i Umumiye ile Amerikan yardım kurulu arasındaki, Amerikan destek eşyasının liman, tahmil ve tahliye işleri, nakli ve masraflarının ödenmesine dair prensip kararı ile uygulama talimatı — 31 Ocak 1956 — GIZLI.

25 — Türkiye ile ABD statüsü sözleşmesinin VII arasında NATO kuvvetler nci maddesinin tatbiki ile ilgili nota teatisi — 28 Temmuz 1956 Ankara — HIZMETE OZEL.

26 — Türk ve Amerikan garnizon komutanları için müşterek talimat — 2 Ocak 1957 — GIZLİ.

27 — Askerî Kolaylıklar Anlaşmasına ek muhabere — elektronik teknik anlaşması ve lahikaları — 5 Mart 1957 Ankara — GIZLI.

28 — Muhabere - elektronik eki ile ilgili anlaşma memorandumu — 27 Mart 1957 — Ankara GIZLI.

29 — Nike eğitim ve malzemesinin teklif ve kabulüne müteallik anlaşma — 6 Aralık 1957 Ankara — GIZLI.

30 — Honest John eğitim malzemesinin teklif ve kabülüne müteallik anlaşma — 14 Nisan 1958 Ankara — GIZLI.

31 — F — 100 tayyarelerinden müteşekkil üç filonun teklif ve kabülüne müteallik anlaşma — 14 Nisan 1958 — GIZLI.

32 — Türkiye'ye ödünç verilecek gemilerle ilgili nota teatisi — 14 Ekim 1958 Ankara — GIZLI.

33 — Türkiye ile ABD arasında Türkiye'de atom silahları stoku tesisine dair anlaşma — 20 Kasım 1958 Ankara — GİZLI.

34 — Optik radyo rasathanesi ölçme aleti tekamül anlaşması — 18 Şubat 1959 Ankara — GIZLI.

35 — Türk Kara Ordusunun atom silahlarını hedefe ulaştırma birliklerini harp başlığı desteği yapılması hakkında anlaşma — 28 Şubat 1959 Ankara — GIZLI.

36 — Türkiye ile ABD arasında işbirliği anlaşması — 5 Mart 1959 — AÇIK — 9 Mayıs 1960 tarih ve 7480 sayılı kanun, resmi gazete 16.5.1960 No: 10506.

37 — Atom enerjisinin müşterek müdafaa maksatları için kullanılması hususunda işbirliği anlaşması — 5 Mayıs 1959 Ankara — GIZLI.

38 — Türk hava kuvvetleri atom silahlarını hedefe ulaştırma sistemleri ile ilgili tesisler hakkında HEAD DRESS teknik anlaşması — 9 Temmuz 1959 Ankara — GIZLI.

39 — Diyarbakır hava alanı anlaşması — 20 Ekim 1959 — GIZLI.

40 — Türkiye'deki NATO savunma kuvvetine modern silahların ithali ile ilgili nota teatisi — Kasım 1959 Ankara — GİZLİ.

41 — Türkiye'deki NATO ENF. torpito tesislerinin kontrol, işletme ve bakımı hususunda Türk ve ABD bahriyeleri arasında anlaşma — 9 Kasım 1959 Ankara — GIZLI

42 — İhtiyaç fazlası Amerikan askerî yardım malzemesinin Türkiye'de satışına ait anlaşma — 13 Kasım 1959 Ankara — HIZMETE OZEL.

43 — Türkiye'deki M — 12 mesafe bulucularının onarım ve yeniden inşası için tesislerinin kurulması ile ilgili nota teatisi — 13

(Sonu Sa. 7 de)

DOĞAN AVCIOĞLU

TÜRK ORDUSU VE AMERİKA 1947-1969

II — ORGENERAL REFİK TULGA,TRABZON ÜSSÜNE SOKULMUYOR!.

BİR VİSKİ ALIR MISINIZ ?

1964 yılından itibaren Amerikalılar, Genelkurmayla ilişkilerinde, Başkan Sunay'ın yumuşak tutumuna rağmen, pek alışmadıkları bir direnmeyle karşılaşmışlardır. O zamanlar Genelkurmay İkinci Başkanı bulunan Orgeneral Refik Tulga, bu yeni tutumu şöyle anlatmaktadır:

«Açıkça söyliyeyim ki, ikili anlaşmaların mahiyetini pek iyi bilmiyorduk. 1963 yılında Üçüncü Ordu Komutanıydım. yaz günü Trabzon'daki tugayı denetlemeye gittim. Tugay'da, Komutanım, yukarıda Amerikan üssü var, ziyaretiniz isteniliyor, gider misiniz?» dediler. Üssü ziyaret, programa dâhil değildi, fakat bir ikinci sefer ziyareti kararlaştırdım.

Üs komutanı Amerikalı Albay, bizi büyük bir merasimle karşıladı. Albay kantin, kulüp, yemekhene, mutfak gibi tesisleri gezdirdi. Biraz ötedeki etrafı demir kafesle çevrili «gerçek üs» se doğru ilerledim. Amerikalı Albay yolumu kesti :

— Giremezsiniz! Buraya ancak Amerikan uyruklu yetkili kişiler girebilir.

— Ben Ordu Komutanıyım. Bulunduğunuz bölge bana aittir. Albay... Giremiyeceğim yer olamaz!

— Emir böyle...

— Bu, hükûmranlık haklarımıza tecavüz değil mi?

— Ama ikili anlaşmalar var... Bir viski almaz mısınız Sayın Paşam?...

— Hayır...

— Krt'ayı denetlemiyecek misiniz?

— Hayır...

Orgeneral Tulga, bu müdahele üzerine, Trabzon'daki Amerikan üssünü terkeder. Sonradan öğrenir ki, bu tartışma Pentagon'a duyurulmuştur Genelkurmay Başkanı Sunay ABD'ye gidince, kendisine «Gerçi ikili anlaşma var ama, siz ve Ordu Komutanı üsse girebilirsiniz» teminatı verilmiştir. Sunay, ertesi Haziran Orgeneral Tulga'ya «Seni üsse götüreceğim» demiş, bir uçakla gidilip üs gezilmiştir. Üste, Sovyetler Birliği ile ilgili istihbarat yapılmaktadır. Tulga'nın söylediklerine göre, «Elde olunan bilgiler, saniyesinde Amerika'ya ulaştırılmakta ve oradaki yeraltı karargâhında değerlendirilmektedir.» Tulga, «Bilgilerin bize geldiği yok. Uykuda kalacağız» kanısındadır

«NATO'DAN ÇIKACAKSINIZ» DİYORDU...

Tulga, Trabzon üssü olayından iki - üç ay sonra, ABD ittifakına ve Nato'ya sıkı sıkıya bağlı kalmakla birlikte, yüreğinde bu olayın sızını taşıyarak, Genelkurmay İkinci Başkanlığına gelmiştir. Orada ABD ve Nato çıkarları ile millî çıkarları bağdaştırma endişesini taşıyan bir ekip bulmuştur.

Tulga, o günleri şöyle anlatıyor:

«Ülkemizin çeşitli yerlerinde atom başlıklarının saklandığı depolar var. Buralara yalnız Amerikalılar girebiliyor. Depolar, Amerikan kuvvetlerinin muhafazası altında, Türklere düşen iş, buralardaki Amerikalıların istirahat ve güvenliğini sağlamaktan ibaret, Telergünün dışında Türk muhafızlar var.

Amerikalı sevgilisiyle konuşurken coşar, telefonu yere atar, kırar. Camları indirir. Gel tamir et, derler. Bıktık. Bunların askerî vazifeyle ilgisi yok. İçeride refah manzarası, dışarıda perişan durumda Mehmetçik... Üs içindeki bekçi köpeklerin bile maması Almanya'dan gelmekte. Bu şartlarda, çıkartın ikili anlaşmaları, dedik. Atlantik Antlaşmasına göre, üsler müşterek savunma tesisi. Ama yalnız adı müşterek .. Tek taraflı işliyor. Öte yandan adlî kapitülasyonlar aşağı yukarı geri gelmiş. Hiçbir denetleme yok. Yalnız ABD yararlanıyor. Bize yararı yok. Bu durumu değiştirmek gerektiğine inandık. Ocak 1965'te Genelkurmay ana taslak hazırlasın, Hariciye'ye gitsin, dedik. Kıyamet koptu. O sırada Kıbrıs soğukluğu da var. Sovyetlerle bir yakınlaşma olmuş. Amerikalılar suitefsir ettiler: Nato'dan mı çıkacaksınız, diyorlardı. Tabii Senatör Haydar Tunçkanat'ın açıkladığı CIA belgesindeki «nötralizasyon» listeleri bu şartlarda ortaya çıktı.

Bizim görüşümüz şuydu: Madem ki üsler müşterek savunma tesisleridir, o halde bunları ortak kullanacağız. Üslere Türk teknisyeni ve subayı bulunacak.

Üsler yoluyla elde olunan bilgiler, Türk Genelkurmayına verilecek...»

İNSANLIK YOK MU ?

«Üslerin dış emniyeti ile görevli Mehmetçik, kötü şartlarda yıkık kulübede oturuyor. Üssün içi donatılmış, dışı ışıksız... Kulübe yapın, aynı yaşantıyı sağlayın, diyoruz. Cevap şu :

— İkili anlaşma böyle...

— İnsanlık yok mu?. Vermiyeceğiz size hizmetçi...

— İkili anlaşma böyle...

Mehmetçiğin bu yaşantısı değiştirilecek. Gerekli giderler, müşterek masraftan ödenecek. Bunu istiyoruz. Diyoruz ki, 34 milyon metrekare üs verilmiş. 50 milyon lira kamulaştırma bedeli ödemişiz .Katılın biraz. Cevap : «İktisadi yardım veriyoruz ya...» oluyor.

Suç işleyen Amerikalı askerlerin yargılanması meselesi var Gezmeye gidiyor Türk köylü çocuğunu çiğniyor. Görev belgesi alıyor. Görevli olup olmadığını Türk hâkimi kararlaştırır, diyoruz. Otomobille adama çarpar. tazminatı Türk Hükmeti öder. Bunları değiştirmeye çalıştık.

Askerî Posta anlaşması (APO) var, PX var. Kaçakçılığı besliyor. Uçaklar iner, kalkar. Malzeme getirirler. Karışamazsın, derler. Gümrük mevzuatına aykırı olarak, Amerikan pazarları donanır. Amerikan kaynakları karaborsayı besler. Bu böyle gitsin isterler. Biz, kaçakçılığın durdurulmasını talep ettik. Mücadele zor oldu. Alışılmış düzeni değiştirme istekleri, şüphelere yol açtı. Sert tartışmalar görüldü.»

«AMERİKAYA HAKARET EDİYORSUNUZ!»

«Meselâ taleplerimizin savsaklanması üzerine, Amerikan yetkilisi General Evans'a, işlerin çabuklaştırılmasını sağlamak amacıyla Genelkurmay bir mektup yazmıştı. General bunu ABD'ye hakaret sayıyor ve mektubun geri alınmasını istiyordu! Genelkurmay yetkilisi ile Evans arasında şu tartışma geçiyordu :

— Bu, ABD'ye hakaret... Mektubu geri alınız!

— Geri alamayız. Genelkurmay'dan gelen bir yazı, geri alınmaz ve Genelkurmaydan nakaret çıkmaz. İsterseniz, okuyaim bir kez daha mektubu. (Mektup okunuyor.) Denen şu: Yapacağım, dediniz; vaad ettiniz. Ama yapmadınız. Mektupla, «çabuk olun» dedik.

— Hayır, bana yalancı demek istediniz.

— Lütfen gidiniz...

PX ve APO kanalıyla beslenen kaçakçılığın önlenmesi konusundaki teşebbüslerde de ABD yetkilileri, aynı anlayışsızlığı göstermekteydi. Genelkurmay yetkilileri anlatmaya çalışmaktaydı ki, bu yoldan 300 dükkânı dolduran eşya karaborsaya akmaktaydı. General Blackfield ile Genelkurmay yetkilisi arasında geçen bir tartışma, bu yoldaki tutumu göstermektedir :

— 300 dükkânı dolduran eşya karaborsaya akıyor?

— Olabilir ama kaçakçılık yok. Bunlar bizim evlerimizden çalınmış eşya...

— Demek Türk hizmetçiler, 300 dükkânı dolduracak eşyayı çalıyor, hiçbir Amerikalı «Eşyalarım çalındı» diye mahkemeye başvurmuyor. Sonra sizin ev eşyalarınızı çok acayip bir kullanma usulünüz var. Eşyaların ambalajını açmadan kullanıyorsunuz. Çünkü karaborsaya intikal eden, hiç kullanılmamış, ambalajlarından çıkartılmamış eşya...

— ... (Cevap yok).»

Gelecek yazı :
İSTANBUL'DAKİ CASUS ŞEBEKESİ

SİNEMA

"BİR TÜRKE GÖNÜL VERDİM,,

«Bir Türk'e gönül verdim» iki türlü de ele alınabilir: Biri olduğu gibi, seyirciye sunulan biçimiyle; öbürü de yönetmenin kendi filmi üzerindeki yorumunu, görüşlerini filimle karşılaştırarak. İki türlü de ele alınabilir dedik ya, gerçekte böyle bir seçim olanağı yok. Bir kez, bize özgü bir yenilik daha doğurusu moda olarak, yönetmenin kendi yapıtı üzerindeki yorum ve görüşlerini daha filim çevrilirken ortaya koyması, ister istemez söylenilen ile yapılan arasında bir karşılaştırma isteği uyandırıyor. Filmin, özellikle ikinci yarısında, nedenleri anlaşılmayan olay ve davranışlar, bunların hiç olmazsa yönetmenin kafsında hangi gerekçelere bağlandığını öğrenmek gereğine yol açıyor. Bu yorum ve görüşlerin ikinci yarıyı etkilemiş, filmin yapısını adamakıllı sakatlamış olması, karşılaştırmaya kaçınılmaz bir nitelik kazandırıyor.

«ŞEHİRDEKİ YABANCI»DAN KÖYDEKİNE...

Filme önce, yönetmeninin bütün söylediklerinden, baştaki aktarmalar dan sıyrılmış olarak bakalım: «Bir Türk'e gönül verdim», gazete sayfalarında günlerce yer tutan bir olaydan yola çıkıyor: Çocuğunun babası olan Türk işçisini arayan bir Alman kadının burada da yüzüstü bırakılışı olayından... Filmin kahramanı da Almanya'daki bir Türk işçisinden çocuğu olan bir Alman kadınıdır. İsmail Usta, iki yıl sonra buluşmak sözüyle yurduna döner ama, bir daha ne Eva'yı ne de 4—5 yaşlarındaki çocuğunu arayıp sorar. Eva, çocuğunu alıp Kayseri Bez Fabrikası'nda çalışan İsmail'in yanına gelir. Ama adam bu gelişten hiç memnun kalmaz. Çünkü zaten evlidir, okula giden bir çocuğu vardır, üstelik akrabadan bir kızı da kuma getirmek üzeredir. Eva'yla çocuğunu bir otele yerleştirir, bir daha da aramaz. Eva'yı arayan yalnız, onu bir tesadüf eseri şehirden fabrikaya fabrikadan otele taşıyan kamyon sahibi ve şoförü Mustafa'dır. Eva'nın babalık davası açmak için avukat bulmasını sağlayan, bundan sonuç alıncaya kadar onu köydeki evlerine misafir götüren de Mustafa'dır. Bundan sonra olaylar hızla gelişir: Mustafa'nın Eva'yı götürmesine öfkelenen İsmail onunla kavga eder. Eva'nın köydeki davranışlarının uyandırdığı dedikodudan sinirlenen Mustafa kadını döver, sonra babasının da üstelemesiyle ondan af diler. Eva da kendini köy yaşayışına uydurmaya çalışır; köylü kıyafetine girer, çapa yapar, kilim dokur, dere kenarında çamaşır yıkar, namaz kılar... Dostu evden kaçan İsmail, köye gelip Eva ile çocuğunu götürmek ister, ama kadın da çocuk da dönmek istemezler. Mustafa kadına evlenme teklif eder. Eva din değiştirir, evlenir. Nikâh günü İsmail Usta, Mustafa'yı vurur. Eva, Peri bacalarındaki kiliselerden birine gizlenip çile doldurmaya başlar. Mustafa'nın babası ile birkaç köylü dönmesini isterler. Bu arada kadının ağabeyi Eva'yı Almanya'ya götürmek için gelir, fakat Eva çocuğuyla köyde kalmaya karar verir...

«Bir Türk'e gönül verdim» bir yandan gazete olayını izlerken bir yandan da Refiğ'in 1963'de çevirdiği «Şehir'deki Yabancı»yı uzaktan uzağa andırmaktadır. Kuruluş bakımından iki filim arasında benzerlik vardır. «Şehir'deki Yabancı», kendine düşman bir çevreye gelen genç bir mühendisin uğraşısını anlatmaktaydı. «Bir Türk'e gönül verdim»in kahramanı kendisine daha da yabancı, üstelik kadın olduğu için tehlikelerle dolu bir çevreyle karşı karşıya getirilmektedir. Ancak benzerlik burada sona ermektedir. Ama, bunun nedenini, niteliğini ve ne yönden önem taşıdığını belirtmeden, yani filmi ikinci açıdan incelemeden önce, filmi ilk açıdan değerlendirmeye devam edelim.

ELİ YÜZÜ DÜZGÜN FİLİM

«Bir Türk'e gönül verdim», kuruluşu, anlatımı, yönetimiyle «eli yüzü düzgün» diye adlandırılabilen yerli filmler sırasına girmektedir. Bir bakıma, Refiğ'in, önceki filimlerinden, özellikle yukarıda benzerliğini belirttiğimiz «Şehirdeki yabancı»dan bu yana bazı yönlerden gösterdiği gelişmeyi ortaya koyuyor. Örneğin anlatımın daha kestirme, daha yalın oluşu; yan öykülerden kaçılışı; zaman zaman bazı tipleri karikatürleştirme eğilimi kendini göstermekteyse de, Refiğ'in önceki filimlerindeki ölçüye varmayışı; Refiğ'de sık sık raslanan gerçekçilik, romantizm, melodrad karışımının burada gerçekçilik yönünde daha ağır basışı; yerel çalışmaların, yerel tiplerin daha belirgin oluşu; bunları değerlendirirken, birkaç iyi seçilmiş ayrıntıyle verme çabası —ki bu yönetmende hemen hiç rastlanmayan» büyük bir eksiklikti—; kitabî konuşmalardan sıyrılma çabası gibi. Ama «eli yüzü düzgünlük» yine de örneğin Refiğ'in hemen bütün filimlerinde olduğu gibi burada da oyunun bir tutmazlık içinde olmasını; seslendirmenin kötülüğünü; müziklendirmedeki ölçüsüzlüğü; aynı kişinin boy çekimi ile baş çekiminin sık sık meydana getirdiği uyuşumsuzluğu... önleyememektedir.

ATTIĞI TAŞ DEDİĞİ KUŞU VURMUYOR

İkinci açıya gelince: Yönetmenin, biri Mevlânâ'nın «Mesnevisi»nden, öbürü Yunus Emre'den yaptığı aktarmadan daha açık olarak belirttiği görüşleri özetle şöyledir: Anadolu tasavvuf görüşü büyük bir insanseverlik taşır; batılılaşmış Türk erkeği bencilleşmiş, topluma yabancılaşmıştır; tarihsel geleneklere bağlı, küçük çevreden gelen Türk erkeğindeyse gönül yüceliği vardır; Türk halkı azla yetinme ve çile çekme özelliğine sahiptir; sınıf baskısındaki zengin Avrupa ülkelerinin halkı Anadolu'nun yoksul ama sınıflaşmamış topluluğu içinde özgür yaşadığını duyar; yabancılar benliklerinden vaz geçmek, çile çekmeyi becermek şartiyle Türk toplumunun içinde kaynaşabilirler.

Bunlardan kiminin gerçek dışı, kiminin bir «La Palice gerçeği» olması bir yana, önemli olan, hiç birinin filimde uygulanamayışıdır: Yönetmenin İsmail Usta'yla kişileştirmek istediği «batılılaşmış, bencilleşmiş, yabancılaşmış» Türk erkeği, karşı - sav olarak çıkarılan «gönlü yüce» Türk erkeği Mustafa'dan daha çok geleneklere bağlı, daha alaturka bir insan. Yurduna dönen ve ne olduğu belli olan İsmail.in yanı sıra Almanya'ya gitme sırasını bekleyen ve giderse ne olacağı pek kestirilemeyen Mustafa'nın, filimde anlatıldığı biçimiyle «gönlü yücelik» ve «insanseverlik»le ilişiğini bulmak cok güç. Seyircinin tanıdığı Mustafa, Eva'ya ilk bakışta vuruluyor, ondan sonraki bütün davranışları, insanseverliği, yardımseverliği bu tutkunluktan ileri geliyor; hattâ bu tutkunluk, «geleneklerine bağlı» delikanlıyı «İsmail Usta'nın Almanya'daki karısı» diye tanıdığı Eva'nın çevresinde dönecek, hediye götürecek kadar kendinden geçiriyor. Mustafa'nın yakınlarının, köy halkının davranışlarında da «Anadolu tasavvufunun insanseverliği»ni görmek güç. Başlıca tepkileri, gönülsüzce «Tanrı misafiri» diye karşıladıkları kadını ilk fırsatta köyden defetmeyi tasarlamak oluyor.

GEREKÇESIZ DAVRANIŞLAR DİZİSİ

Eva'nın köylüleşmesinin nedeni bilinmiyor. Eva'nın Almanya'daki yaşayışını bilmiyoruz. Bir cümleyle babasının kötü olduğunu söylemek, ondan sonraki davranışı için bir gerekçe olamaz. Filimde, Eva'nın «sınıflı bir toplumdan rahatsızlık duyup Anadolu'nun yoksul ama sınıfsız toplumunda kendini özgür hissetmesini» seyirci hiç ama hiç hissetmiyor. Filimdeki Eva, yabancısı olduğu, tehlikeyle dolu bir çevrede çocuğuyla yapayalnız, çaresiz kalan bir kadın. Bu çaresizlik içinde kendine gösterilen yakınlığı —bunun neden ileri geldiğini bildiği halde, durumu idare etmek için— geri çevirmiyor. Ama — yine filimde gösterildiği gibi— Mustafa'ya karşı hemen hemen sonuna kadar uzak, soğuk davranıyor. Bütün bunlardan dolayı da Eva'nın niçin köylüleştiği, neye köy hayatına karıştığı, neden namaz kıldığı, niye din değiştirdiği, niye ağabeyinin teklifini geri çevirip yurduna dönmediği, seyirci için bir anlaşılmaz ve gerekçesiz davranışlar dizisi olarak kalıyor.

KOYUNLAŞMANIN FAZİLETLERİ

Ama bütün bunlardan daha önemli bir nokta var ki, «Bir Türk'e gönül verdim»in «eli yüzü düzgün»lüğünü, yönetmenin bazı noktalardaki gelişmesini, bir şeyler tasarlayıp da bunu gerçekleştirememiş, bu yüzden filmini geniş ölçüde aksatmış olmasını geri sıraya itiyor: Bu da, gerçekleştiremese bile yönetmen amacı, niyetidir. Çünkü yönetmenin söyledikleri ile filimde gösterilenler birleştirilince ortaya son derece yanlış, olumsuz bir tutum çıkıyor: Yönetmen, bir yandan Moğol çizmelerinin, bir yandan iç ayaklanmaların korkunç bir kırımdan geçirdiği Anadolu insanının yeryüzünden umudunu kesip gökyüzüne umut bağladığı, bundan dolayı çeşitli tarikatlere, mezheplere cankurtaran diye, uyutucu, uyuşturucu bir ilâç gibi sarıldığı zamanki durumunu ülküleştirmek amacında. Yüzyıllar boyunca ezilmiş, yoksul bırakılmış, uyanmamasına çalışılmış, durumunun değişmez bir alınyazısı olduğuna inandırılmış Anadolu insanının azla yetinmesini, çilekeşliğini varılması, ulaşılması, övülmesi gereken örnek bir durum diye göstermek amacında.

1963'teki «Şehirdeki yabancı»nın genç kahramanı, filme zorlanarak eklenen mutlu sona rağmen, gerçekte yenik düşen, yenik düşmeye mahkûm, daha uzun süre de yenik düşecek bir insanı temsil ediyordu. Yenikliği, uğraşısının yanlışlığından ya da haksızlığından değil, tarih koşullarından doğuyordu. Bunun için «Şehirdeki yabancı» bütün acemiliklerine, zayıflıklarına rağmen doğru tutumlu, olumlu bir filimdi. 1969'un sonundaki Türkiye'de, zavallı bir Alman kadınının sırtından azla yetinmenin, çile çekmenin, din değiştirmenin, uyutma ve uyutulmanın, boyun eğmenin, koyunlaşmanın faziletlerinden dem vuran, bunu camili, ezanlı, namazlı, din değiştirmeli sahnelerle süsleyen «Bir Türk'e gönül verdim» ise tek ve en hafif deyimiyle «çağ dışı» bir filimdir.

Nijat Özön

TARİH

İNÖNÜ'NÜN İYİMSERLİĞİ VE İRTİCA

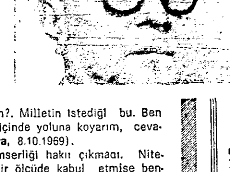

Çok partili hayata geçişle birlikte, irticaın gemi azıya alması, pek çok yetkiliyi ürkütmekteydi. Ama İnönü iyimserdi. Falih Rıfkı, bu konuda şu hikâyeyi anlatmaktadır:

«İmam Hatip Okullarını bugünkü programı ile CHP kurmuştur ve öğretimi şeriatçılara teslim etmiştir.»

«Bu, o zaman CHP için bir seçim meselesi idi. İnönü, gazetelerde ilk çıkan iri başlıklı açılış haberini Genelkurmaydan kendisine haber getiren su baya,

— Ne dersin? diye göstermiş, onun:

— Korkarım efendim, demesi üzerine,

— Ne korkuyorsun?. Milletin istediği bu. Ben evirir, çevirir beş yıl içinde yoluna koyarım, cevabını vermişti.» (**Dünya**, 8.10.1969).

SARAÇOĞLU

İnönü'nün bu iyimserliği haklı çıkmadı. Nitekim İnönü de bunu bir ölçüde kabul etmişe benzemektedir:

«— Ben demokrasiye giderken arkadaşlarımdan çok ürken olmuştur. Saraçoğlu gibi olgun bir arkadaş bile bana.

— İrticaa gideceklerdir, ben irticadan korkarım, demiştir. Saraçoğlu haklı çıktı. Ben irticaın bu ölçüde istismar edileceğini tahmin etmemiştim. Gerçi aşırı sağdan korkarım. Ama işin oraya vardırılacağını, hakikaten düşünememişimdir.» (**Ş. S. Aydemir**, Cumhuriyet, 22.4.1969).

[«**Prof. Ali Fuat Başgil**, La Révolution Militaire'de 1960 en Turquie (ses origines), s. 187]

Mc CARTHY'CİLİK

Çok partili hayata geçişle birlikte, komünistlik suçlamaları başladı. Mareşal Çakmak dahi, bu suçlamalardan kurtulamadı. Aşağıdaki yazıda, Atatürk'ün Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ın solcularla dostluk yapıyor diye DP'ye alınmayışının hikâyesini okuyacaksınız:

«Halk Partisi tarafından zaman zaman esen tezvir ve iftiralar, onu (Menderes'i) çok üzüyordu.

— Ruslardan mı para alıyorlar?

Bu lâf onu çileden çıkartmaya kâfi geliyordu. O kadar ki, solcular — hattâ Marksislerle — görüşüyor, dostluk yapıyor diye, Tevfik Rüştü Beyi bile eve almamalarını, Berrin Hanımefendiye sıkı sıkı tembih ediyordu. Hele Mehmet Özdemir'i asla istemiyor. 'Kapıda bile gözükmesin' diyordu. Oysa Tevfik Rüştü Aras karısının eniştesiydi. Karısının teyzesinin kocası, Evliyazedelerden Makbule Hanımefendinin kocası, Özdemir Mehmet de Evlıyazade Refik Beyin torunu idi. Berrin Hanımefendi, ailesi efradına çok düşkün olduğu ve çocuklarına bile, varsa yoksa kendi ailesini bellettiği ve etrafta cereyan eden olayları pek bilmediği için, şimdi bu birkaç insanın Kavaklıdere'deki eve alınmalarının kat'i surette men'edilmiş olması onu üzüyordu.

Tevfik Rüştü Beyin bir aralık, Demokrat Parti kurucularına katılmak arzusunu izhar etmiş olduğunu o vakit duymuştum. Eski kabine arkadaşına Bayar'ın yumuşak davranışına mukabil, Menderes - Köprülü ikilisi, buna şiddetle muhalefet etmişlerdi. Böyle bir kabul Halk Partisinin ekmeğine yağ sürecekti. O kadar ki, diyecekleri hemen şu olacaktı: «Demokrat Parti Moskofların parasıyla kurulmuştur.» **Kenan Akmanlar**, Adalet, 8 Ekim 1969)

T. R. ARAS

KÜLTÜRDE

Celâl Bayar Anadolu köylüsüne Bolşevikliği ve toprak reformunu anlatıyor

DAĞYENİCE köyü — Bir iki gün içinde köylülerle birbirimize ısınmıştık. Akıllarına gelen her konudan bahsediyorlardı. Bana bolşevikliğin ne olduğunu sordular. Bolşevikleri, Rus Çarlığını kökünden yıktıkları herkesçe biliniyordu. Prensipleri hakkında doğru yanlış birçok rivayetler ortada dolaşıyordu. Bunlar bizim köylülerin de kulaklarına erişmişti. Karl Marx'ın nazariyelerini bir tarafa bıraktım. Bizim anladığımız mânadaki toprak politikası, (reforme agraire) hakkında ne düşündüklerini anlamak istedim. Öteden beri böyle bir fırsat aramakta idim. Sultan Abdülhamit'in Meşrutiyet inkılâbından sonra, Maliyeye bırakmaya mecbur olduğu Torbalı çiftliğinin, içindeki ahaliye dağıtılması için çalışmış, ittihat ve Terakki Umumî Merkez Heyetinin delâletiyle zamanın Maliye Nazırı Cavit Bey'le görüşmüş, iş müsbet bir neticeye bağlanınca, köylülerin sevincine şahit olmuştum.

Bununla beraber, Birinci Cihan Harbinin başında, Muğla Vilâyetinde bir tetkik gezisi yaparken, eski Mısır Hidivi Abbas Paşanın (1) 350 - 400 bin dönümlük «Dalaman Çiftliği» nin yanındaki topraksız köylülerin hayvanlarını otlatmak için uğradıkları zorlukları görmüş, şikâyetlerinden acı duymuştum. Dağyenice'nin çamlar arasında güzel bir yer olmasına rağmen, halkının geçim darlığı içinde olduğu hallerinden belliydi.

Kendilerine «reforme agraire» hakkında bildiklerimi anlattım. Sözlerimden, gözlerinin kamaştığını farkettim. Hemen köy ölçüsüne göre, kimin ne kazanacağını hesaplamaya koyuldular. (BEN DE YAZDIM, Cilt: 6, S 1854).

(1) Celâl Bayar'ın notu: Hidiv'in bu çiftliği, spekülasyon maksadiyle imar ettiği, İtalyanların buralarını kendiler için «nüfus bölgesi» saydıklarından onlara satıp para kazanmak istediği söylenirdi.

DEVRİM'in notu: Celâl Bayar, 1945 tarihli «Çiftçiyi topraklandırma Kanunu» na karşı çıkan toprak ağaları nın kümelendiği DP nin Genel Başkanı olmuştur. Adnan Menderes, toprak kanununa muhalefet edenlerin lideriydi. Toprak kanununa karşı ağa muhalefeti, DP. kuruluşuna yol açan belli başlı nedenlerden biridir.

Zamanın İstanbul şehremini ve olayların görgü tanığı Ebubekir Hazım Tepeyran'ın hatıraları **2**

31 MART OLAYI

"Padişah istemezse ihtilâl olmaz,,

Hüseyin Hilmi Paşayla uzunca görüştük. Paşa dünkü hoca için «Aptal bir mütaassıp olacak, böyle şeylere ehemmiyet vermeyiniz. Şevketmaap arzu etmedikce Istanbul'da bir ihtilâl vaki olamaz. Halbuki o da istibdada avdet etmek istemiyor,» dedi.

Bundan açıkça anlaşılıyordu ki Hüseyin Hilmi Paşa, Padişah tahrik etmedikçe Istanbul'da bir hadise zuhur etmeyeceğine kani. Ve her ne vesile ve suretle söylenmiş ise Padişahın kendisine vaki olan sözlerinin ciddiyetinden emin idi. Halbuki 31 Mart badiresinde Padişahın tahriki sabit olmadığı gibi, Yıldız Sarayı civarında Hareket Ordusuna müdafaya kifayet edecek kadar asker mevcut ve harekete hazır olduğu halde Padişahın mukavemet arzusunda bulunmadığı tahakkuk etmiş, yani bizzat Padişah arzu etmediği halde gayet mühim ve geniş bir

«31 MART» SABAHINDA

O zaman muvakkaten Beyler beyinde, sahilde yalıda oturuyorduk. Hüseyin Hilmi Paşayı Mart'ın 27'nci Cuma sabahında ziyaret etmiş idik. Bundan üç gün sonraki Salı günü alelekser vaki olduğu vechile komşumuz bulunan Emanet Meclisi Reisi Mehmet Ali Beyle beraber Şirketi Hayriye vapuruyla Istanbul'a gitmek üzere iskeleye gelince uzaklardan yaylım ateşi tarzında sürekli silah sesleri işitiliyor ve sebebi anlaşılamıyordu. Iskele üzerindeki halk birbirine bakarak korku ve heyecan eseri gösteriyordu. Vapur geldi, fakat mutad hilâfına içindeki yolcuların beş on kişiden ibaret bulunması halkı korkuttuğu için vapura benimle Mehmet Ali Bey'den başka kimse gelmedi. Kuzguncuktan; Usküdar'dan bir kaç kişi girdiği gibi yukarlardan binmiş olan şahıslardan bir kısmı da an be an artan silâh sedalarından korkarak Usküdar'a çıktıkları için vapurda 20 - 25 kişiden ziyade yolcu yoktu.

Köprü iskeleleri pek tenha olduğu gibi köprü üzerinde de mururiye resmi alan belediye memurlarından başka gelen geçen yoktu. Biz meselenin mahiyetini öğrenecek kimseye tesadüf etmeksizin köprünün Eminönü başına kadar geldik. Silâh sesleri devam ediyordu. Oradaki Belediye çavuşları, «Nigehbanı Hürriyet» olmak üzere Selânik'ten getirilen Avcı Taburu başta olmak üzere askerler isyan ederek Şeriat istediklerini, Eminönü'nde âsi askere nasihat yolunda nutuk iradına teşebbüs eden zavallı bir genç zabit ile galiba asker eczacıların dan bir hiristiyanın yarım saat kadar önce öldürüldüklerini söylediler. Bir aralık Mehmet Ali Bey de yanımdan savuştu.

Belediye çavuşlarının yanlarında beş on dakika kadar kaldım. O sırada süngüleri takılmış tüfekleri boylarından bir kat daha yüksek Subay taburu anlaşılmaz velvelelerle Istanbul tarafına, geçti. Dört gün evvel sureti mahsusada Şehremânetine gelip bakkaların Kuran sayfaları ile peynir sardalya sardıklarını iddia eden hoca yahut derviş, yeşil sarığı çözülüp boynuna dolanarak başında yalnız beyaz ve sivri keçekülah'ı kalmış olduğu halde çocuk taburunun önünde yangına giden bir tulumbacı gibi hızlı adımlarla yürüyerek ve aralıksız iki tarafına dönerek!

«Şeriat isteriz, şeriat» diye bağırıyordu.

(Sonu var)

2

Amerika'da "Lozan" Tartışmaları

Ekim 1914'de Türkiye Büyük Harp'e Merkezî kuvvetlerin yanında girdi ve onlar gibi kesin bir yenilgiye uğradı. Bunun sonucunda 10 Ağustos 1920 de Sevre Antlaşmasını kabul etti. Bu utandırıcı barış, Boğazlara ve Istanbul'a uluslararası bir statü vermiş, Izmir ve içeri kısımları Yunanistan'a devredilmiş, Ermeni Cumhuriyetinin Imparatorluğunun geri kalan kısımları çeşitli devletlerin mandası altında yada yarı bağımsız devletler olarak taksim edilmişti.

Bunlardan birkaç ay önce, 28 Ocak 1920'de, Istanbul Parlâmentosunda bir Milliyetçi liderler grubu, Misak-ı Millî dedikleri bir anlaşma, gerçekte bir bağımsızlık deklarasyonu imzalamışlardı. Bu döküman resmen 1) Büyük devletler temsilcilerine Türkiye'de «haricez memleket» kaza hakkı kullanmalarını sağlayan kapitülâsyonları, 2) Osmanlı Duyunu Umumiye İdaresini ve 3) Millî kalkınmayı önleyecek her türlü hukukî ve malî tahditleri reddetmekteydi. Türk Imparatorluğunun en önemli topraklarının ilelebet elden gittiğini gözönüne alan Misak-ı Millîciler, Güney Anadolu (Kilikya), Musul, Batı Trakya, Istanbul ve Boğazların tam kontrolu ile birlikte kendilerine iadesini talep etmişlerdi.

Üç ay içinde Büyük Millet Meclisi Ankara'da kendi Hükûmetini kurarak Anadolu'nun işgal altında olmayan bölümü üzerinde egemen oldu. Bundan sonra Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde milliyetçiler, Müttefik Kuvvetlerine karşı aktif askerî harekâta giriştiler.

Ekim 1920'de Ermeni Cumhuriyeti zaptedilerek ezilmiş, Ingilizler Izmit yarımadasına İtalyanlar Antalya'ya dönmüş Fransızlar da Güney Anadolu daki Kilikya'ya çekilmeye başlamış idi.

1921 ilkbaharında Rusya, İtalya ve Fransa ile ayrı ayrı imzalanan anlaşmalarla askerî harekâtın büyük bir kısmı durmuş, Millî Hükûmet tanınmış, ve Millî Hükûmetin toprak kazançları hukukileştirilmiştir. Bunu Yunanlılarla uzun süren mücadele izlemiştir. Bu mücadele Yunan kuvvetlerinin büyük bir kısmının imha edilmesi, Izmir'in boşaltılması ve nihayet 10 Ekim 1922'de Mudanya Mütarekesi ile sonuçlanmıştır.

Uç hafta sonra sultanlık ilga edilmiş ve Cumhuriyet ilân edilmiştir. Böylece iki yıldan biraz fazla bir süre içinde Ankara Hükûmeti'nin askerî ve siyasî zaferleri — bu zaferlerin kazanılmasında bazı Avrupa devletlerinin oynadıkları söylenen rolden özellikle bahsetmiyeceğim — Sevre Antlaşmasının yırtılması sonucunu doğurmuştur. Bu vakıayı tanıyan Müttefikler 20 Kasım 1922'de açılan ilk Lozan Konferansında yeni bir anlaşma üzerinde görüşmeye razı olmuşlardır.

Bu çaba, iktisadî, malî ve hukî şartlar hakkındaki fikir ayrılıklarından ötürü birkaç ay içinde başarısızlığa uğramış, bunu 22 Nisan 1923'de başlayan ikinci Lozan Konferansı izlemiştir. Ekseriya kesin fakat genellikle boş ve gereksiz ültimatomlarla canlılık kazanan bu görüşmelerden Müttefikler ile Türkiye arasında Lozan Antlaşması doğmuştur.

Birkaç hafta sonra Hükûmetimiz, Ankara Hükûmetiyle Lozan Antlaşmasına benzer, fakat onunla eş olmayan bir anlaşma imzalamıştır. Bugün müzakere edeceğimiz bu anlaşmadır ve bu noktada sözü konuşmacılara terkediyorum.

(Sonu var)

devrim kitabevi

Bütün devrimci yayınları bulabileceğiniz tek kitapevi

İnkilâp Sokak No: 5
Yenişehir — Ankara

(Devrim — 006)

SAHNE

«DAMDAKİ KEMANCI»

Metin And

Devlet Tiyatrosu yerli ve yabancı tiyatro eserlerinin yanısıra yerli ve yabancı müzikli oyunlar da sahneliyor. Yerliler arasında Musahipzade'nin **Istanbul Efendisi** ve Zedekçi'sini oynadı. Yabancılara gelince bunların hepsi Amerikan müzikli oyunları: **Op Beni Kate. My Fair Lady** ve şimdi de **Damdaki Kemancı.** Ancak kabul etmek gerekir ki bu türün en güzel öreneklerini Amerikalılar vermiş, dramalik, müzik, dans ve güldürü unsurlarını en iyi bağdaştıran reçeteyi onlar bulmuşlardır. Oyle ki bu müzikli oyunları günümüzde Amerika'dan daha çok Avrupa'da oynanmakta, bu arada yalnız ticari tiyatrolar değil fakat örneğin Almanya'daki pek çok Devlet Operaları ve Devlet Tiyatroları müzikli Amerikan oyunlarını oyun dağarcıklarına geniş ölçüde almaktadırlar.

Büyük Tiyatro'da başlayan «**Damdaki Kemancı**» Sholom Aleichem'in hikâyelerinden yararlanılarak, metnini Joesph Stein'in, güftelerini Sheldon Harnick'in yazıp Jerry Bock'un müziklendirdiği bir müzikli oyun. Adına bakıp da «**Damdaki Kemancı**» yı «**dam üstünde saksağan**» gibisinden bir saçmalık diye düşünmeyin. Kaygan, dik bir dam üstünde zorlukla düşmeden dengede dururken gene de tatlı, insancıl renkli yaşayışları olan insanların hikâyesi bu. Yirminci yüzyılın başlarında Çarlık Rusya'sının baskı, yılgı, korku dünyasında herşeye rağmen folkloru, düğünleri, türküleri, dansları, dedikoduları, yortuları, çöpçatanıyla küçük bir Yahudi toplumu ve bu toplumun insanlarının doğup büyüdükleri bu topraklardan bir iki gün içinde başka ülkelere sürülüşleri.

Düşüncelerine, değerlendirmelerine çok önem verdiğim bir eleştirmen vardır: Robert Brustein. Bu konuda onun ne düşündüğünü merak ettim. Bakın aşağı yukarı şu sözleri ilginç: «**Damdaki Kemancı**» dan bir Çinli bile hoşlanabilir, çünkü parlak, renkli, canlı bir eser. Bu eserden incinecek tek kimse ise Sholom Aleichem'in dünyasının uydurmalaştırılması karşısında ciddi Doğu Avrupa Yahudisi olacaktır. Bunu söyledikten sonra da Sholom Aleichem'in hikâyelerine olan uyuşmazlıkları bir bir gösteriyor. Ancak, zaten bir müzikli oyun tıpatıp kaynaklarının gerçeğine uygun olsa müzikli oyun olmazdı ki. **Op Beni Kate**'de Shakespeare'den, **My Fair Lady**'de ise Bernard Shaw'dan yararlanılmış, ama ne biri Shakespeare, ne öteki Shaw. Oyun bu insanların topraklarından sürülüp, sütçü Tevye ve ailesinin boynu bükük ailesiyle Brecht'in **Yiğit Ana**'sındaki gibi arabasını çekerek gidişleriyle sonuçlanıyor. Neşeli olması gereken bir müzikli oyun için hüzünlü bir sonuç.

Böyle bir oyunu ağırbaşlılıklarından, ya da başkaca nedenlerden beğenmiyenler olabilir, buna bir diyeceğim yok, ama temsili kimsenin beğenmezlik edeceğini sanmıyorum. Oyunun ikinci yaratıcısı koreograf — rejisör Todd Bolender. Sahnede sağladığı hareket ve dinamim en ufak bir ayrıntıdan bile bir güzellik bulup çıkaran, oyuncuları tek tek veya toplu olarak ustaca kullanan bu şeytan gibi sahneye koyucunun koreograf oluşu, gerek dansçıların gerek dansçı olmayan oyuncuların danslarında ve rüya sahnesindeki başarıda görülüyor. Eseri zevksiz bulup burun kıvıracaklar hiç, değilse temsilin zevkli olmasının da ayrı bir kazanç olduğunu sanırım kabul edeceklerdir. Todd Bolender'in başarısında Fatoş Sevengil'le. Nevit Kodallı'nın güzel çevilerinin, Refik Eren'in 18 tabloda gösterdiği renk, çizgi ve sürekli akıcılık ustalığının, Hâle Eren'in giysilerinin Nuri Özakyol'un ışık düzeninin de büyük payı var.

Fakat hepsinden önemlisi Tevye rolünde Cüneyt Gökçer'in eşsiz oyunculuğu ve onu destekleyen güçlü bir oyuncu kadrosu temsili tadına doyulmaz yapıyor. Oyunum hemen herşeyi demek olan sütçü Tevye beş kız babası, üç büyük kızının birine yoksul bir terzi, ikincisine Siberya'ya sürülen bir ihtilâlci genç, üçüncüsüne de bir Rus genci damat olur, yani adamın gönlünde ne yoksa o oluyor. Ama kaderin sürekli sillesi karşısında Tevye'nin enşesini, çalışma gücü, incansıl, dost, iyi kalpli huyları eksilmez. Ya katı geleneklerle sağ duyusu arasındaki yaptığı iç hesaplaşmasında, ya da gökyüzüne seslenişlerinde hep boşalıp iyimserliğine, hoş mizancına kavuşur. Cüneyt Gökçer oyunun başından sonuna kadar şarkısı, dansları, ufacık ayrıntılarda gösterdiği ustalıkda yıllarca seyircinin gönlünden çıkarıp atamıyacağı üstün bir oynayış getiriyor. Kızını Sibirya'ya uğurladıktan sonra istasyondan süngüsü düşük tersyüz dönerken ne kadar dokunaklı ise, tam bir cümbüş olan rüya sahnesinde de seyircilerini kahkadan kırıp geçiriyor. Şarkılarda güzel bir sesi var. Karısında Handan Uran, kızlarında Serpil Bodrumlu, Deniz Gökçer, Suna Akbel, Elvan Özak, Gülsevin Tunççekiç, Çöçatan Yente'de Hepşen Akar, kasap Lazar Wolf'da Muammer Esi, Haham'da Azmi Orses, Ihtilâlci Perchik de, Alev Sezer, Motel Komzoie de Cıhan Ünal, Cüneyt Gökçer'i sahnede yalnız bırakmıyorlar. Ayrıca küçük rollerde, danslarda, ve koroda herkes bu güzel temsile destek oluyor. Burstein'in dediği gibi Çinlinin bile benimsiyeceği böyle güzel bir temsili seyircimiz haydi haydi sevecektir. Ancak ne var ki yerli yazarlarımızın da Todd Bolender gibi bir yönetici, bir de böylesine titiz bir çalışmadan nasiplenmelerini gönlümüz candan diliyor.

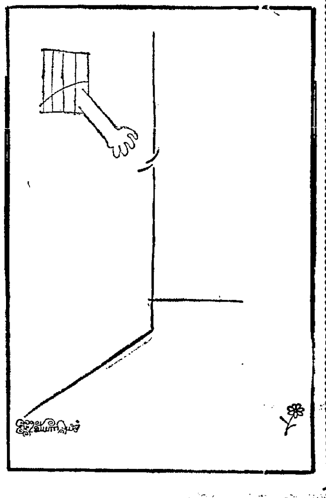

Yeni Amerikan Tiyatrosu

Yeni Amerikan tiyatrosu, «Bread and Pupett», «Teatro Campesino», «Living Teatre» adlı topluluklarla, kendini Avrupa'da da tanıtıyor. Şaşıranlar oluyor, kızıp öfkelenenler oluyor, skandallar çıkıyor... Nedir bu «yeni Amerikan tiyatrosu»?...

New York'ta, metruk bir hangarda «Open Teatre» haftada bir «ortaklaşa yaratıcılık» ve «hazırlıksız konuşma» gösterileri sunuyor. Sayıları yüzü bulan seyirci (mevzuat, yangın tehlikesine karşı seyirci sayısını sınırlamıştır), bilet almadan, para ödemeden giriyorlar, yere oturuyorlar. Tiyatro yazarı Jean Claude Van Italie, bu konuda şöyle diyor : «Televizyonun, sinemanın yapabileceği şeyleri tiyatrodan uzaklaştırabilirsek, tiyatronun özüne varmış oluruz; yâni oyuncularla seyircileri aynı deneyin içine sokmak için biraraya getirmiş oluruz.» Chaikin'e göre de, «Tiyatro, oyuncularla seyircilerin kendi ölümlülüklerini birlikte, ortaklaşa yaşadıkları bir yer»dir.

«Open Teatre», bir mantık sırası içinde, öteki dünyada değil, burada ve şimdi, insanın yeniden varlaşması konusunda yeni bir serbestçe söyleme gösterisi ya da daha doğrusu ortak bir araştırma hazırlamaktadır. İnsanların «robotluk» tan kurtulup insanca özelliklerine yeniden kavuşup kavuşamıyacaklarını, kısacası yeniden varlaşıp varlaşamıyacaklarını bilmek söz konusudur. Ortaklaşa ve serbestçe söyleme sanatı, bir «ortaklaşalık» anlayışını, köklü bir eğitimi ve oyunu kurabilecek güçte bir oyuncu kadrosunu gerektirmektedir. Temel ilke olarak, Chaikin'in uyguladığı kural, «değişme»dir. İki oyuncu arasında serbestçe söyleme gösterisi sırasında, oyunculardan biri meselâ katil olmayı istemişse, öteki hemen polis ya da öldürülen kimse olmayı seçerek harekete geçme zorundadır.

Yeni Amerikan tiyatrosunun serbestçe söyleme ve oyunu hep birlikte kurmaya çalışma ilkelerinden başka, siyasal ve toplumsal etkinliği de vardır. Örneğin: 1968 yılında «Bread and Pupett» savaşa karşı olan bir oyun oynamaktaydı: «Pageant Players» de bir Vietnam köyünde yapılan saldırıyı yansıtmaya çalışıyordu. Amerikan tiyatrosu, barış ve insan hakları için yapılan yürüyüşlere de katılmaktadır. Bir akşam, Altıncı Cadde'de Time ve Life dergilerinin gökdelenleri önünde, iki küçük topluluk gösterilerde bulunuyordu. Gökdelenlerle topluluklar arasında tam bir oransızlık vardı. Oyuncular, kalabalığın ilgisini çekmek için, ellerinden geleni yapıyordu, oysa kalabalığın tek isteği, mümkün olduğu kadar çabuk evlerine dönmekti. Polisler, oyunculardan bir yerde kalabalık toplayıp trafiği aksatmamalarını istiyordu. Nihayet saat beşte, on dakika oynamalarına izin verildi. Büyük bir davul ve çocuk trampetlerinin gürültüsü arasında, «Breand and Pupett» hemen harekete geçti. Merdivene tırmanmış bir adam, takvim yaprakları gibi çevirdiği büyük resimlerde, Richard Bunch'un öldürülüşünü anlattı. Presidio Askeri Cezaevinde tutuklu olan asker Bunch, bir gardiyan tarafından öldürülmüştü. Bu cinayeti protesto etmek için yirmiyedi mahkûm avluda oturmuş, şarkı söylemekteydi: «Ey güzel Amerika...» İçlerinden biri, cezaevi yönetimini eleştirdi, kınadı. Askerlerden üçü 14 - 16 yıl arasında kürek cezasına çarptırılmışlardı, ötekiler de o gün yargılanacaklardı. «Bread and Pupett» stilinde zengin bir kukla dizisi, orduyu simgelemekteydi; kâğıttan cantalar bir çırpıda tutuklu askerlere dönüşüyordu ve sürülyordu şarkı «Ey güzel Amerika...»; ama ne var ki, trafik gürültüsü replikleri boğuyordu. Bu sırada, yakındaki bürolardan çıkan yüzbin kişiden iki - üç yüz kadarı, çeşitli ilgi çekme araçlarının etkisiyle topluluğa yaklaştı. Bu araçlar, pankartlar, sahne görünümleri, broşürler, müzik ve Presidio Askeri Cezaevi papazının ateşli söyleviydi. Acaba seyircilerden kaçı, neden sözedildiğini anlamıştı? Uzaklaşırken küçük topluluğun gökdelenlerin dibinde gidiş gelişlerine bakıyordum. Aynı anda, dokuz Amerikan şehrinde Presidio Cezaevindeki askerler için gösteriler yapılmaktaydı. Nisan'da dâvâya yeniden bakıldı ve hükümlülerden birinin cezası onaltı yıldan iki yıla indirildi.

Önce bir parkta, sonra da Colombia Üniversitesi salonunda «Bread and Pupett» oynadı. Topluluğun donatımı, gerçek oyuncuların da soytarı kılığında ortaya çıkabildikleri bir kukla tiyatrosundan ibaretti. Bir sırığın tepesine yerleştirilmiş tahta bir çerçeve içindeki tabureye tüneyen oyuncu, çeşitli resimler göstermekteydi. Resimlerle oyuncunun yorumu arasında «Brecht örneği» bir ilgi kurulmaktaydı. Skeçlerin konusu, şehircilik sorunu, ırkçılık sorunu ya da militarizm idi. Topluluk ikinci bölümde, «Pathelin Usta'nın Farsı»nı şu başlık altında oynadı: «Hepimiz dünyayı nasıl değiştireceğimizi biliyoruz... Peki, ya köşedeki bakkalı nasıl değiştireceğiz?»

Başka bir topluluk, «Cut Teatre», Porto Rico'luların danslı parti verdikleri mahallede oynamaktaydı. Oyuncular, belli olmıyacak biçimde kalabalığın içine karışmışlardı. Sonra ustaca danslarıyla bir çember meydana getirdiler. Gençler, etraflarını sarmışlar, onları alkışlıyorlardı. O zaman kimliklerini açığa vurdular: «Size bütün zenci ulusların, Asyalı, Güney Amerikalı ulusların kardeşçe birliği için kurulmuş bir örgüt olan Üçüncü Dünya adına bir oyun oynayacağız.»

«Cut Teatre»ın bir oyuncusu bana üç renkli bir pano gösterdi: «ABD içinde, ayrı bir ulus olduğumuzdan beri, bu bayrağı benimsedik. Kara, ırkımız bizim. Kırmızı, bu ülkede döktüğümüz kan. Yeşil, yeni yurdumuz...» dedi.

Zenci aydınların bugün en iyi yazarı Ed Bullins'in geçirdiği evrim çok ilginçtir. Ed Bullins önce hicivli eserler vermiş (The Electronic Nigger) ya da kişilerin şiirsel dünyasını ele almış, daha sonra da «How do you do?.» (Nasılsınız?) adlı oyunuyla beyaz kadın efsanesini yıkmıştır. Sonra da maskeli, silâhlı bir farsta beyaz kadının kendisini yere çalmış ve son sözünü söylemiştir: «The Gentleman Caller.» Bu oyunun oynandığı «Chelsea Theatre» da genç zenciler hem gülmekten kırılıyor, hem de devrime çağıran kadını çılgınca alkışlıyordu. Oyunun sonunda eylem yalınlaşmış, simgeler ilkel durumlarıyla görünmüştü: Kara bir yılan, beyaz efendilerini ve suçu silâh yerine kitap taşımak olan kendi ırkından bir aydını öldürdü.

HABERLER

NOBEL ÖDÜLÜNÜ BECKETT KAZANDI

73 bin dolar tutarındaki 1969 Nobel Edebiyat Ödülü'nü İrlanda asıllı yazar Samuel Beckett kazandı. 63 yaşındaki yazar, yurdumuzda «Godot'yu Beklerken» adlı oyunu ile ve dilimize çevrilen «Molloy» adlı romanıyla tanınmaktadr.

BUCHWALD BRODWAY'DE

☆ Amerika'nın ünlü mizahçısı fıkra yazarı Art Buchwald, oyun yazarlığına başladı. İlk oyununun adı: «Deneme Balonu». Oyun, Himalaya'da ufak bir ülkede geçiyor ve Amerika'nın Vietnam'dakine benzer biçimde savaşa sürüklenişini anlatıyor.

Buchwald, bu komedi için «Eserimde ne çıplaklar, ne homoseksüeller, ne de seviciler var. Ama seyirci, belki de bu yenilikten hoşlanmıyacak» diyor.

«JUSTINE» BEYAZPERDEDE BERBAT EDİLMİŞ...

Parisli eleştiricilere göre, Lawrence Durrell'in ünlü eserinin filim yapılması, Hollywood'un yeni bir fiyaskosudur. Aimée ve Dirk Bogarde, kendilerine hiç uymayan rollerde harcanmış. Bol bol göbek dansı ile doldurulmuş. Durrell'in övgüye değer dili yok olmuş, eserlerinde göze çarpan ağır ve büyülü hava kaybolmuş. Çok ebedî biçimde yazılan konuşmalar da, oyuncuların zaten zevksiz olan ödevlerini bir kat daha can sıkıcı hâle getirmiş.

ANOUILH'IN YENİ OYUNU

Paris'te Jean Anouilh'ın yeni bir oyunu oynanıyor: «Cher Antoin». Eleştiriciler bu oyun hakkında, «Anouilh'ın en iyi oyunu» diyorlar.

KİTAPLAR

«YAŞASIN HALK SAVAŞININ ZAFERİ»

Şahin Alpay

Çin komünist Partisi Başkan Yardımcısı ve Çin Halk Cumhuriyeti Savunma Bakanı Mareşal Lin Piao'nun «Yaşasın Halk Savaşının Zaferi» adlı ünlü makalesi, çağdaş marksist - lenininst eserler arasında önemli bir yer tutar. Bilim ve sosyalizm yayınlarının Mart 1968'de bu eseri dikkatli bir çeviri ve iyi bir Türkçeyle yayınlamış olması, devrimci düşünce hazinesine önemli bir katkı olmuştur.

Bu eserinde Lin Piao, Çin devriminin uluslararası proleter devrimci harekete kazandırdığı teorik ve pratik kazançların özünü ortaya koymaktadır; Mao Tsetung'un marksizm - leninizmi geliştiren ve zenginleştiren teorilerini özüyle vermektedir. Kitabı tanıtan bu kısa yazıda, kitapta ele alınan en önemli noktalara dikkati çekmeye çalışacağız.

★

Mao Tsetung'un millî demokratik devrim teorisi, marksizm - leninizmin evrensel gerçeğinin yarı - sömürge, yarı - feodal Çin'deki devrimin somut pratiğine uygulanışıdır. Teorinin gerek Çin'deki, gerekse Vietnam ve Kore'deki pratiği, onun doğruluğunu, uluslararası önemini ve emperyalizmin hegemonyası altında olan ülkeler bakımından önemini kanıtlamıştır.

Her devrimde olduğu gibi, millî demokratik devrimde de devrimin niteliği şu üç esasa göre tayin edilir : Devrimde öncü kimdir; müttefikleri kimlerdir ve devrimin programı, hedefleri nedir. Millî demokratik devrim, öncünün proletarya, temel kuvvetin köylüler olduğu ve işçi köylü ittifakı temeli üzerinde küçük burjuvazinin köylü - olmayan kesimlerinin ve hattâ, örgütlendiği ve politik bir güç olarak ortaya çıktığı oranda millî burjuvazinin ve tüm yurtsever unsurların teşkil ettiği millî cepheye dayanan ve programı, emperyalizmin hegemonyasının, işbirlikçi kapitalizmin ve feodal kalıntıların temizlenmesi olan bir devrimdir. Emperyalizm ve işbirlikçilerinin iktidarının yerine millî, sınıfların iktidarını koymayı hedef alır. Millî sınıfların kendi aralarında çelişmeler vardır. Ancak, millî demokratik devrim aşamasında, bu sınıfların kendi aralarındaki çelişmeler emperyalizmle ve işbirlikçileriyle olan çelişmelerinin yanında ikinci plânda kalır.

Millî demokratik devrim proletaryanın **ideolojik, politik ve örgütsel** öncülüğüne dayanır. Millî demokratik devrimde, proletarya öncülüğü, asla sadece ideolojik öncülük olarak **alınamaz.** Proletarya devrimdeki ideolojik, politik ve örgütsel öncülüğüne dayanarak, millî demokratik devrimin zaferinden sonra hemen sosyalist devrime geçer. Millî demokratik devrim, marksist - leninist aşamalı ve kesintisiz devrim teorisinin bir parçasıdır. Öncülüğün proletarya'da olması ve sosyalist devrimi hedef alması bakımından, küçük burjuvazinin öncülüğünde yapılan ve hedefini sosyalizmin kuruluşu olarak almayan millî kurtuluş mücadelelerinden ayrılır.

Millî demokratik devrim aşamasında, proletaryanın temel politikası, millî cephe politikasıdır. Bu politika, müttefiklerle «hep dostluk, mücadele yok» biçimindeki sağ oportünist politikayı reddettiği gibi, müttefiklerle «hep mücadele, dostluk yok» biçimindeki biçim olarak «sol» ama öz olarak sağ oportünist politikayı da reddeder. Millî cephe politikası, devrimin dostlarının, düşmanlarının ve kendi kuvvetlerinin doğru olarak tayin edilmesine dayanır ve müttefiklere karşı «hem dostluk, hem mücadele» ilkesine oturtulur. (1)

Millî demokratik devrim, üç beş kişiye değil, militan bir azınlığa değil, kitlelerin uyandırılmasına, bilinçlendirilmesine, örgütlenmesine ve bu bilinçlendirme ve örgütlenmenin en yüksek biçimi olarak silâhlandırılmasına dayanan halk savaşıyla yürütülür. Halk savaşı «kitlelerin savaşıdır; ancak kitleleri seferber ederek ve kitlelere dayanılarak yürütülebilir.» (2) Halk savaşında, «Halk ordusu yoksa, halkın hiç bir şeyi yok demektir.» Halk ordusu «güçlüdür, çünkü bütün üfeleri siyasî bilince dayanan bir disipline sahiptir... Birkaç kişinin veya dar bir kliğin çıkarları uğruna değil, geniş kitlelerin ve bütün ulusun çıkarları uğruna» (3) savaşır. Halk ordusu «savaşmış olmak için değil, kitleler arasında propaganda yapmak, onları örgütlemek, silâhlandırmak için» savaşır. (4)

Millî demokratik devrim, proletaryanın öncülüğünde, esas olarak bir köylü savaşı olduğundan, köylerde devrimci üslerin kurulmasına ve emperyalizmin hâkim olduğu büyük şehirlerin köylerden kuşatılarak ele geçirilmesi esasına dayanır

Köylük bölgelerde daha bütünüyle mücadelenin erken bir aşamasındayken bile devrimci üslerin kurulması ve yaşatılması, Çin devriminin kendine özgü bazı şartları sayesinde mümkün olmuştur. Bu şartların en önemlisi, Çin'in çeşitli emperyalist ülkelerin baskısı altında olması ve bu çeşitli emperyalist ülkelere bağlı olan toprak sahiplerinin kendi aralarında mücadele ve savaş halinde olmalarıdır. (5)

Lin Piao, şehirlerin köylerden kuşatılması taktiğinin bugün uluslararası devrimci hareket bakımından da büyük önemi olduğunu belirtmekte ve şunları söylemektedir: «Yeryüzünün tümünü ele alırsak, eğer Kuzey Amerika ile Batı Avrupa'ya dünyanın şehirleri denebilirse, Asya, Afrika ve Latin Amerika'da 'dünyanın kırlık bölgeleri'ni teşkil ederler... Böylece, çağdaş dünya devrimi de, bir bakıma şehirlerin kırlık bölgelerden kuşatılması görüntüsünü vermektedir.» (6) Bu tahlil, emperyalizmle ezilen uluslar arasındaki bugün dünyamızın temel çelişmesi tahliline dayanmaktadır.

Kitapta Lin Piao, Sovyetlerin sosyalizme küçük burjuvazinin öncülüğünde, kapitalist - olmayan yoldan ve barış içinde geçilebileceği yönündeki teorilerine şöyle cevap vermektedir: «Kruşçev revizyonistleri, şimdi açıkça, sosyalizmin, proletarya olmaksızın ve gelişmiş proletarya ideolojisi ile silâhlanmış gerçek bir devrimci parti olmaksızın da kurulabileceğini vaaz ediyorlar ve marksizm - leninizmin temel ilkelerini dörtbır yana savuruyorlar. Revizyonistlerin amacı, sadece, ezilen ulusları emperyalizme karşı mücadelelerinden döndürmek ve millî demokratik devrimleri baltalamaktır ve bütün bunlar hep emperyalizmin hizmetinde yapılmaktadır.» (7)

Lin Piao son bir önemli konu olarak barış - savaş meselesini ele almaktadır. Lin Piao'ya göre, tarihin yolunu nükleer silâhlar değil, kitlelerin bilinçli mücadeleleri tayin edecektir. Gerçek barış politikası, emperyalizme karşı mücadele politikasıdır.

Lin Piao'nun eseri, millî demokratik devrim teorisi, Çin devriminin somut pratiği ve dünya devrimci hareketlerinin bugünkü durumu bakımından pek çok önemli bilgiyi toplayan, çok değerli bir kaynaktır.

(1) Bkz : Lin Piao, **Yaşasın Halk Savaşının Zaferi**, Ankara, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 1968, s. 18.
(2) Bkz : Mao Tsetung, «Be Concerned With the Well - Being of the Masses, Pay Attention to Methods of Work,» 1934.
(3) Mao Çe - tung, **Emperyalizmle Mücadele**, «Koalisyon Hükümeti Üstüne», Güneş Tözeren, Ankara, Sol Yayınları, 1967, s. 19.
(4) Mao Tsetung, «On Correcting Mistaken Ideas in the Party», 1929.
(5) Bkz : Mao Tsetung, «Why Is It That Red Political Power Can Exist In China», 1928.
(6) Lin Piao, s. 55.
(7) Lin Piao, s. 58.

UMMAN NİNENİN MEKTUPLARI

2

cevdet kudret

Torununun daha önce başka bir kızla nişanlanmasını önleyen Zeliya (Zeliha)'ya şöyle kargış ediyor :

Naha patlak Zeliyaca, gara gursandan bul, yağlı gurşun önüne gel, Irabbım bilinmedik dertle vesin, guruya gal, seydi vaggasına uğra, naha patlak gözün kör ossun da sürüm sürüm sürün; naha dabışca handan (?), ciğer bağından yan, daleciğin patlasın, ocağın tütmesin, gıymatlından bul, uluyası eğri bacak, yıkıla gal; naha tümbek, goca tefci, yolunu gayıb et, çenen düşsün, dilin gopsun! (s. 7)

Kendisi için dedikodu yapan Çıkırıkçı Zeliya (herhalde aynı Zeliha) ile kavga ederken neler diyeceğini anlatıyor:

Gı Amat, bu tümbek tefci bizden ne isteyyo acabı ola? Eğer ossun boğaza gadar doldum gari. Bi tehne yerde ıraslarsam, «Seni gidi goca gaydırak tümbek tefci, goca yıllık, orak bacaklı handan, çenesi düşesi eğri fes, kör olası goca guşak, eğri burunnu muşuldak, Allah'ın hışmına uğruyası goca zobur, armıt başlı sümüklü! Gı, sen bizden ne isdeyon?» deye saçını başını yolcen. (s. 89 - 90)

Ozlem, acı, sevinç gibi ruh hallerini çözümlemekte büyük bir ustalık gösteriyor Umman Nene. Şu örneklere bakınız :

Ben seni o gadar özüledimi ki, hayalın gözümün önünden gitmez oldu. Gecilerde üryamda görüyom, gündüzleri de gapıdan girivere cek gibi oluyosun. Boyuna gözyaşı döküp durun. Benim başga kimim va, ay oğlum? Ben ağlamayende kimler ağlasın? Eveli gün gocu gapının dibine oturdum da çapıt yameybatırıydım, Çil Ummet'in Alı oğlan okarı doğru geçivedi. Unnedim, cavırın handanı «Işım va» deye gelmedi. Yörüyüşümü accık sene benzedirin de ondan ünnediydim! Gelmeyince bi ağladım, bi ağladım gâri. Sesimi duyan gonşulardan Hamid'in Ummüş gız, Goca Nazife, Kör Ayşa, Gıldır'ın Cennet, Güççük Osman'ın Keleş Isman geldiler de: «Nolubatın gız, sen delirdin mi? El adama ne der?» deye bana mahana buldular. Allah ırazı ossun, teselli de eddiler. Ne eden Amad'ım heç dayanamayana gâri. (s. 9) / Amat, meddubunu dün aşşam oturu Mısdılı oğlan getirdi. (.....) Bi sevini vedik eme, sevincimizden aşam ekmeğini bile yemedik, garnımız tomtok olüvedi sanaki, gudüret tokuymuşuz gibi oluvedik. (s. 23) / Mısdılı har soluk goşdu geldi: «Nene, nene! Dayımın meddubu var.» deye oğlancaz yerinde durumeybatı. Hepimiz sevinci mizden ne yapcemizi bilinme dik Durgadın hemen Mısdılı'nın elinden meddubu aldı da bene verdi. Bende Mısdılı'ya: «Gidive çabık Neslen gızı ünne gel.» dedim Allah ırazı ossun, çoğa varmadı Neslen gız geldi. «Hu (bu) meddubu okuyve benim gınalı gızım, gök mercenim, ak topanım; bu meddup Amat ağandan geldi.» dedim. Gız hemen meddubu aşdı, okumeye başlayınce gursağma bi şey dikilivedi. Kendimi atıvemişim. Durgadın hemen su içirdi, sovuk suyula yüzümü yudu da accık yeğneldim, Olüyazdım, gı Amat. Olüm issanın (insanın) etirafında doleşip duru da heç habarımız yok. Sonura accık eyilleşince Neslen gız meddubu başdan bi daha okuyvedi. Sevincimizden hepimiz de hem ağladık, hem dinnedik. Çok güzel medduplar yazar oldun gâri. Neslen gız bile beğendi de: «Amat ağam meddupdeği sözlerini hep hökümet adamnarının nafları (lâfları) gibi yazmış.» dedi. Allah seni öğredennere uzun ömürler vessin, eyi günner gösdersin.

Amat'ın askerlikte görgü ve bilgisinin artmasından dolayı duyduğu övünci başka bir mektubunda da belirtiyor :

Gevreğim, meddubunu aldım, ne gadar sevindim bi görsen, goca kövle benim oluvedi sandım. (...) Amat, meddubunu çok gözel yazmışın gâri, mallim (muallim, öğretmen) oğlan bile çok beğendi. Mallime «Teşgür ederin, Irmuzan ehendi (efendi), Hatma hanım ne yapıyor artık?» gibi naflar yazmışın. Naha datlı dillerne gurban olen senin. Başındeki ehendiler mi örgeddi gâri o hökümet gonuşmalarını? Allah onnan hepiciğne uzun ömürler vessin. (s. 12)

Bütün usta sanatçıların başvurduğu bir anlatım yolunun, yani somut bir nesnenin doğurduğu çağrışımlarla soyut bir duyguyu anlatmanın en güzel örneklerini veriyor Umman Nene. Bir «Şapka» ile bir «armut ağacı» bakın onu nerelere götürüyor:

Dün öteki eve girivediydim. Gara gadife şapgan elime geşdi. Çok ağladım gâri. Ay oğlum, sen gideli iğde silkimi geliverise bi yıllar olcek. Dayanılır mı bu, Amat? (s. 34) / Çatal Arık'deki armıt gurudu da, cümeyertesi gün Çünük amcana yıkdırıp da odun eddircen, Ah Amat, gençliğimizde deden ırağmatlıylan o armıdın dibinde oturur, ekmeğimizi yer, accık uyur, sonura arpa biçardık. Evlendiğimiz sene o tarlıdan dört mut arpa galdırdık.. De gidi o günner de! Dedeciğinin ömürü benden gıseymiş. Keşki de eveli ben ölsem, o galseydi. Cenabı Allah nur gölünde yatırsın, yaviz adamıdı. (s. 60)

Sanatçımız yalnız kendinin değil, başkalarının duygu, düşünce ve tutumunu da gözleyip bir romancı gibi önümüze seriyor. Görev sırasında yüzü gülmez bir okul müfettişini şöyle anlatıyor :

Müheddiş oğlan Aladın'a her yıl geldiği fakıt yüzünü gırk gat eğer imiş de bi yolcuk gülmez imiş. Müheddiş oğlanın huyu öyleymiş. Meddaplar (mektepler) açılıvedi mi, hani iğde silkimi var ya, işde o fakıt gararır da, ta payam çiçeği sırılanda gülmeye başlar imiş. (s. 79)

Gönül işlerini de yine keskin bir gözlemle, insancıl bir hoşgörüyle, bıyık altından gülerek ele alıyor :

Gök Durmuş düğün eddi, Kel Osman'ın Topbaş Zeyneb'i aldı (...) Esmilen Hakgı bi oyun atıvedi emme gudurasının oğlu çok feydalı oyneyyo çok! Ayni Hasan emmisi gibi. Hopleyişini bi göreydin, accık da ıraki içmiş. Mısdıveci'nin Ummü gız elden utanmısa damın üstünden atlep, oğlanın boynuna poçasını doleycek. Ne edceğini bilmeybatı gızcaz. (s. 5) / Hele bi esgerliin yetsin, sene de ne gızlar buluruz. Iramatlı dedenin gadife delmesi öylüce sandığımda duruyo. Gelesiye bi gey de kövü iki üç yol dolanıve, gaç dene haber geliyo bakıve. Bizleri bile o delme aldattı. Sen onun üçün marak etme, (s. 6)

(Sonu var)

YEDİNCİ NEW YORK FİLİM FESTİVALİ

Yöneticilerinin festivalin amacının sinema sanatındaki son gelişmeleri ortaya koymak olduğunu belirtmelerine rağmen, gösterilen filimlerin niteliği, festivalin sâdece «ticarî» amaçlara hizmet eden bir gösteri olduğu şüphesini vermektedir. Çünkü bunların çoğu, sanat yönünün değil, seyirciyi cezbetme çabasının ağır bastığı filimlerdir. Seçilen filimlerin çoğunun tanınmamış yöneticiler tarafından çekildiği iddiası da gerçeğe uygun değildir. Zira festivale ağırlığını koyan filimler Bergman, Godard ve Pasolini gibi ünlü yönetmenlerin eserleridir. Dikkat çekici sâdece iki isim var: Nagise Oshimi ve Juro Jakubsico.

Festival, Paul Mazursky'nin «Bob ile Carol ve Ted ile Alice» adlı filimiyle açıldı. Bunun klasik Amerikan komedisine yeni bir dönüş olduğu yolundaki reklâmlar, filim gösterilir gösterilmez bir balon gibi söndü. Columbia'nın çektiği ve Natalie Wood'un başrolde oynadığı bu filim, sâdece Lubitsch ve Preston'dan bu yana Amerikan sinemasının ne denli çöktüğünü göstermesi bakımından önemlidir.

Öteki filimlerden bazıları ise, Nagise Oshimi'nin «Çocuk,» Agnes Varda'nın «Aslanın Aşkı,» Eric Rohmer'in «Maud'un Evindeki Gecem,» Jean Luc Godard'ın «Sevinçli Bilgi,» eleştirici Susan Sontag'ın «Yamyamlar İçin Düet,» İsveçli Bo Widerbeg'in «Adden 31» ve İtalyan Almi'nin «Bir Güzel Gün» adlı eserleriyle bir İngiliz yapımı olan «Ne Güzel Bir Savaş» adlı müzikaldir.

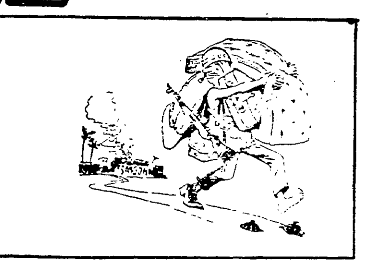

«AMERİKA ASKERÎ BİRLİKLERİNİ ERGEÇ VİETNAM'DAN ÇEKMEK ZORUNDADIR»

Nguyen Hun THO

«Millî Kurtuluş Cephesi» Vietnam'da duruma hâkim

Vietnam Millî Kurtuluş Cephesi lideri Nguyen Hun Tho, yıllardan beri ilk kez Batılı bir gazeteciye mülâkat verdi ve konuşma Newsweek'te yayınlandı. Tho, şöyle demektedir :

«Amerikan askerlerinin tümü Güney Vienam'ı terkedinceye kadar savaşasağız. Bunu bütün dünya biliyor. Fakat Amerikalıların Güney Vietnam'ı terketmekle şereflerinden, onurlarından birşeyler kaybetmelerini istemiyoruz. Amerikalıların Güney-Vietnam'ı terkedebileceklerine ve yine de onurlarını kaybetmiyeceklerine inanıyoruz.»

ABD'nin savaşı kazanamayacağını ileri süren Tho, «Kukla hükûmet ülkenin yabancı egemenliğinin altına girmesine izin vermiştir. Hatta şimdi Saygon'daki bazı okullarda İngilizce öğretim dilidir. Onlar bizi kendi geleneklerimizden, kendi köklerimizden ayırmaya çalışmaktadırlar.»

«Biz iki Vietnam'ın birleştirilmesi için acele etmiyoruz. Birleşmenin gerçekleştirilmesi çok zaman alacaktır. Bizler, sabırlı insanlarız.»

LÜBNAN KRİZİ

Müslüman ve Hıristiyanlar arasında kurulmuş nâzik bir dengeye dayanan «Orta Doğu'nun İsviçresi» Lübnan, çok ciddi bir bunalım içine düşmüştür. Bunalımın nedeni, başında bir Hıristiyan bulunan Lübnan Ordusu'nun Filistinli mücahitlere karşı giriştiği kanlı askerî harekettir. Harekât, birçok Filistinli mücahitin öldürülmesine yol açmıştır. Filistinli gerillacılar, Lübnan taarruzunun, İsrail topcusu tarafından desteklendiğini iddia etmektedirler. İsrail ise, haberi yalanlamıştır.

Mücahitlere karşı girişilen kanlı taarruz, bütün Arap âleminde şiddetli tepki yaratmıştır. İlerici Arap rejimleri, Lübnan rejimine cephe almıştır. Suriye, sınırı kapanmıştır. Lübnan ve Suriye birlikleri arasında çatışmalar olduğu ileri sürülmektedir. Libya, elçisini geri çekmiştir. Bağdat'ta Lübnan aleyhine büyük gösteriler başlamıştır. Irak ordusu alarma geçmiştir. Gerici Arap ülkeleri de, kamuoyunun baskısı altında, Lübnan'ı yalnız bırakmışlardır.

İçeride Başbakan Keramî ve bazı müslüman bakanlar istifa etmiştir. Beyrut'un fakir müslüman mahallelerinde hükûmet aleyhtarı gösteriler şiddet kazanmaktadır. Beyrut Amerikan Üniversitesi öğrencileri, gösteriler hazırlamaktadır. Kavga müslüman - hıristiyan çatışmasına ve Lübnan devletinin parçalanmasına kadar gidebilir.

ABD, 12 Ekim'de Lübnan'ın toprak bütünlüğünü garanti eden bir beyanda bulunmuştur. İlerici Araplar, Amerikan garantisi ve mücahitlere taarruz arasında bir bağ kurmakta, Lübnan yöneticilerinin ABD ve İsrail'in teşvikiyle, Millî Kurtuluş Cephesi'ni tasfiyeye kalkıştığını ileri sürmektedirler. Fakat Amerikan birliklerinin 1958 çıkartmasını tekrarlıyarak Lübnanlı tutucu güçlerin imdadına koşması, bu sefer kolay değildir.

SOL'UN AMERİKA'YI DAHA İYİ TANIMASI GEREKLİDİR

Başlıktan da anlaşılacağı gibi, eleştirimiz sağ kanadı hedef almayacaktır.

Ho Chi Minh için, ölümünden sonra, Amerikan Time **Dergisi «Vietnamlılara yeniden millet bilincini aşı'adı», Amerikan Newsweek Dergisi** «Vatan aşkı bütün hayatına **hâkimdi»** yollu sözler sarfederken, Atatürk Türkiyesi'nde bir sağ cephe, halâ millî kurtuluş savaşlarının gerçek anlamından uzak yaşamaktadır. Nasıl ki aynı sağ cephe, Bükreş.de Nixon'a yapılan sevgi gösterilerini Sovyetlere karşı bir millî mesele olarak teşhis edememiş, bir rejim meselesi olarak görmüştür. Oysa, Romanya, Varşova Paktının büyük çizgisi içinde olduğu gibi, son Sovyet — Çin yakınlaşmasında yaptığı aracılıkla sosyalist kampın tam göbeğinde olduğunu göstermiştir. Kaldı ki, Romanya'da sosyalizmin en ortodoks şekli uygulanmaktadır.

İşte bu sağ, Amerika genellikle bütün Batıda hattâ kendi içinde emperyalist olarak tanımlanırken, ona hala kurtarıcı olarak bakmaktadır. Böyle ön yargı ve kötü niyetlerden kurulu bir fikir barajı ile gerçeklerin açık olarak ortaya konmaya başladığı 27 Mayıs 1960'dan 9 yıl sonra yeniden bir Amerikan tartışmasına girmek biraz çağ dışına düşmek olacaktır.

AMERİKA GERİLİYOR

Evet, kastımız sol kanattaki bazı hataları teşhisierdir Şöyleki :

Geçen Ağustos'da yaptığı Pasifik gezisi sırasında Nixon, uğradığı Guam adasında bir demeç vermiş ve tehdit nükleer bir devletten gelmedikçe, Amerika'nın Asyadaki iç çatışmalara karışmayacağını söylemiştir. Bu Amerika'nın, kendi düzenini empoze etmek için tutucu rejimlerin yanında olarak Asya'daki iç çatışmalarda yapageldiği ve ilerici güçlerin karşısına çıkmasiyle kurtuluş savaşlarına dönüşen müdahalelerinden vazgeçmesi demekti. Zira, bu iç çatışmalar bugüne dek Amerika'nın karşısındaki iki nükleer güç Rusya veya Çin'in herhangi bir direkt müdahalesi sonucu olmayıp, Asya'nın az gelişmiş bünyesinden doğmakta idi. Stratejik açıdan bakıldığında ise, bu, Amerika'nın 1960 başlarından bu yana Üçüncu Dünya'daki müdahalelerinde başarı ile uyguladığı ve konvansiyonel kuvvetlerdeki yetersizliği dolayısiyle Sovyetlerin bir karşı ağırlık yaratmakta âciz kaldıkları Esnek Mukabele Stratejisini terketmesi ve dengenin tekrar nükleer çizgiye oturtulması demekti. Dolaylı da olsa, Vietnam'ın terkedileceği bir kere daha doğrulanmakta, bir Amerikan müdahalesinin şu anda yürütülmekte olduğu Laos'unda bırakılacağı haberi verilmekte, Tailand'da gelişmekte olan ve Filipinlerde her an doğması mümkün bir devrim hareketine müdahale edilmeyeceği ilân edilmekte idi.

Nixon'un Guam adasında ortaya attığı bu politika Manila'da verdiği bir demeçle doğrulandıktan sonra, Vaşington'da parlâmento liderleriyle yapılan bir toplantı sonunda daha da şumullendirildi ve Nixon Doktrini olarak lanse edildi. Gerçi, Nixon bu arada uğradığı Bankok'da Guam demecinden önemli bir sapma sayılacak bir beyanat vermiş ve «Tailand'ı içerden tehdit edenlerin de karşısındayız» demişti. Ancak Nixon'un politik mizacına uygun olarak Tailand'daki iktidarı teskin için verdiği yazılan, ayrıca sonra Vashington'da yeni doktrinin formüle edilmesinde hic bir etkisi görülmeyen bu demeç önemsenmedi.

Nixon'un tüm söyledikierinin veya ima ettiklerinin gerçekleştirileceği şüpheli idi. Bunlar gerçekleştirilecek olsa bile, süresini kimse tayin edemezdi. Demecin önemi, dünya ve iç konjonktürün zorunlukları karşısında bir geri tırmanma içinde olan Amerikan emperyalizminin bir alt basamağa daha kaydığı anlamını taşıması idi.

TIRMANMADAN SONRA BÜZÜLME

Oysa, sol kanattan gelen bazı yorumlarda, Nixon Doktrini, yekten bir aldatmaca sayılmış ve olumsuz karşılanmıştı. Bu yorumlar şu esaslara dayanıyordu.

1 — Nixon Doktrini, Nixon'un diğer demeçleri ve davranışları ile bir çelişme halindedir.

2 — Amerikan emperyalizminin tabiatına aykırıdır.

Birinci iddia özellikle Bankok demecine atıf yapmaktadır. Oysa gördüğümüz gibi, bu demeç Pasifik gezisini tümü ile onu izleyen Washington toplantısının çizgisi dışında, esasa dokunmayan bir sapma olarak kalmaktadır. Nixon'un diğer davranışlarına gelince, bunlar Nixon Doktrini ile çelişmek şöyle dursun, tersine, önemsiz bazı sapmalar hariç Amerikan ricatının gayet net adımları olarak görülmektedir

İkinci iddiaya gelince :

Burada yorumcular meseleye emperyalist bir devletin emperyalist niyetlerden başka niyetleri olamıyacağı acısından bakmışlar. Amerika'nın da şu anda emperyalist olmaması için, ne kendi yapısında ne de tüm dünya şartlarında gerekli temel değişiklikler gerçekleşmediğine göre, Nixon Doktrininin gerçek bir dönuş olmayıp, ancak bir aldatmaca sayılabileceği sonucuna varmışlardır. Yani meseleye tek yönlü bakmışlar ve hata etmişlerdir. Oysa, meselenin bir de politik yanı vardır. Amerikan emperyalizminin niyetleri veya zorunlukları ne olursa olsun, bunun sınırını tayin eden bir konjonktür vardır. Bu konjonktürün faktörleri ise, diğer emperyalist devletlerin rekabeti, coexistence çizgisinin karşı tarafındaki sosyalist kampın ağırlığı dünyada tüm anti - emperyalist güçler ve nihayet Amerika'nın kendi yapısındaki çelişkilerdir.

İşte, bir süredenberi bu faktörlerin hepsi bir arada Amerikan yayılmasını önleyici rollerini oynamaktadırlar. Yani, hâlen Amerikan emperyalizmi, biraz önce söylediğimiz gibi, bir geri tırmanma, isterseniz bir büzülme dönemindedir. Bu dönem ne kadar sürebilir? Belli değildir. Belki Üçüncü Dünya üzerinde çekilmiş olan ve devrimci hareketlere imkânlar sağlar görünen yeni coexistence çizgisi çok uzun süre kalacaktır. Belki bu çekilme, dünyada tüm emperyalizmin sonu olan büyük dönüşün ilk hareketidir. Belki de bütün karşı faktörlerde bir çöküş sonucu olarak Pax Americana bayrağı yeniden kıta kıta salgalanacaktır. Bilemeyiz. Fakat şu anda dünya ölçüsünde tedrici, fakat kesin bir Amerikan gerilemesine tanık olduğumuz açıktır. İşte bu eğilim (trend) kadar açıksa, Nixon Doktrini gibi gelişmeleri aynı eğilimin icinde değerlendirmek te o kadar zaruridir. Bunu böyle yapmayıp da, meseleyi tek başına ele almak ve klâsik doktrin açısından otomatik olarak değerlendirmek, basit ve lüzumsuz bir militanlık olmaktadır. Oysa, devrimcilerin her şeyden önce realpolitika içinde milletlerarası kuvvet dengesini yansıtan tahliller yapmaya alışmaları, iç çelişmeleri iyi tanımaları, yalnız niyetleri değil, imkânları da değerlendirmeleri gereklidir. Bu böylece Türk dış politikasının bir numaralı meselesi olan Amerika için böyle olmalıdır.

KENNEDY EFSANESİ

Bu vesile ile soldaki yorumcu arkadasları yanıltmış olması muhtemel olan dünyaca yaygın bir ön yargıya da parmak basmak isteriz. O da, Amerika'da Demokrat Parti ve özellikle Kennedy yönetiminin iç politikaya paralel bir tutumla dış politikada da ilerici olduğu, Cumhuriyetçi yönetimlerin ise, Amerikan yaylmasını aşırı noktalara getiren tutucu karakterde bulunduğudur. Bu yanlıştır.

Claude Julien, ünlü Le Monde gazetesinin eleştirisine olağanüstü yer verdiği büyük yankılar uyandıran «Amerikan İmparatorluğu» adlı kitabında teshisi gayet iyi koymuş: Amerikan milleti yıllarca dünyada özgürlük mesalesini taşımakla vazifelendirilmis «Seçkin Millet» olduğu aldatmacası içinde yaşamıştır. Bu aldatmacanın arkasına Amerikan emperyalizminin kolları da vardır. Bu aldatmacanın en güçlü temsilcisi ise, «Dünyada Allah'ın işlerini yürütmekle biz sorumluyuz» diyen sempatik görünüşlü Başkan John F. Kennedy idi.

Kennedy'nin Allah'dan devraldığı ödevlerden en önemlisi, bu ve bir önceki yazılarımızda değindiğimiz, Üçüncü Dünya milletlerine kan kusturmak için yaratılmış olan Esnek Mukabele Stratejisini uygulamak olmustur.

Ancak konvansiyonel ve taktik nükleer silâhların gücü kademe kademe arttırıldıktan sonra iki süper devletin stretejik nükleer silâhlarını kullanmalarını öngören bu stratejinin Batı'da uygulanması ise Avrupa devletlerinin özellike Türkiye gibi kanattaki NATO ükelerinin feda edilmesi anlamına gelmektedir. NATO Esnek Mukabele Stratejini resmen 1967 de kabul etti. Oysa NATO'da bu stratejinin ön tedbirleri Amerika tarafından bu tarihten çok daha önce fiilen uygulanmaya başlanmıştı. Bu olay Fransa'nın 1960'da NATO askerî teşkilâtının çekilmesi sebeplerinden biri olup, Fransız parlamentosunda o sırada yapılan müzakerelerle tescil edilmiştir. Esnek Mukabele Stratejisini NATO'ya getiren de Kennedy olmuştu.

Vietnam'da ilk askerî müdahale «Askerî Danışmanlar» perdesi altında Kennedy yönetiminde başladı. Müdahale Demokrat Parti'nin diğer başkanı Johnson yönetiminde had noktasına vardı. Fakat 30 Ocak 1968 de kahraman Vietnam milletinin tarihe Tet taarruzu olarak geçecek büyük hamlesi, Amerika'ya Vietnam'da yenilgiyi tattırdı. İşte Amerikan emperyalizminde geri tırmanma bu noktadan başlamıştır. Hikâyesini gelecek hafta anlatacağız.

ibrahim çamlı

TÜRKİYE'DEKİ ÜSLERLE İLGİLİ GİZLİ İNGİLİZ — AMERİKAN ANLAŞMASI

Malta Hükûmeti, Akdeniz'deki üslerle ilgili gizli bir İngiliz — Amerikan anlaşmasının varlığını açıklamıştır. İtalyan OP Haber Ajansı, anlaşmanın bazı Akdeniz ülkelerince ABD ve İngiltere'ye verilen askerî üslerden bu iki ülkenin karşılıklı yararlanmasını öngörmektedir. Türkiye, Malta ve Libya'daki üsler, bu gizli anlaşma çerçevesine girmektedir. Anlaşma, Türkiye ve öteki ülkelere haber verilmeksizin imzalanmıştır.

Pravda bu konuda şu yorumu yapmaktadır : «Akdeniz'de kıyısı olmayan yabancı devletler, askerî üslerin bulunduğu toprakların sahiplerine bilgi bile vermeden, bu üslerden karşılıklı olarak yararlanmak için anlaşmışlardır. Böyle bir adım, egemenlikleri bile bile görmezlikten gelinen bağımsız devletlere meydan okumadır. Bu sorunun yalnız bir yanıdır; ikinci yanı şudur : İki NATO ortağının askerî üslerden ilgili devletlerin kontrolü dışında yararlanması, hiç şüphe yok, üs veren bu devletlerin güvenliğini tehlikeye atmaktadır. Türkiye Başbakanı, bir New York dergisine verdiği mülâkatta, 'Türkiye'de Amerikan askerleri o kadar çok ki...' diyerek, bu askerlerin azaltılması zamanının geldiğini ima etmişti. Oysa şimdi, Türkiye'deki ABD üslerinden İngilizlerin de yararlanabileceği ortaya çıkmaktadır.»

Dışişleri Bakanlığımızın bu iddia karşısında ne cevap bulabileceğini merakla beklemekteyiz.

NİXON CESARET EDEBİLİR Mİ?

Nixon'un 3 Kasım'da Amerikan milletine hitaben yapacağı Vietnam'la ilgili konuşma, merakla beklenmektedir. Newsweek'in yazdığına göre, Nixon'un askerî müşavirleri, **Başkana, tek taraflı «ateş kes» ten barış anlaşmasına varılıncaya kadar, Güney Vietnam'da «fiilî bir taksim» in sürdürülebileceğini bildirmektedirler. Ama ne var ki, artık harekete geçen kamuoyunun bu kadarla yetinip yetinmiyeceği belli değildir.**

Eğer konuşma hayal kırıklığı yaratırsa, gösteriler ve «moratoryum» devam edecek. Yöneticiler her ay bir gün arttırarak hareketi sürdürmeyi düşünmektedirler. Ekim'de bir gün, Kasım'da iki gün, Aralık'ta üç gün «moratuar» olacak. Moratoryum, ekonomik dilde, borçlu bir ülkenin, altından kalkamadığı borçlarının ödemesini durdurması anlamına gelmektedir. ABD'deki hareketin yöneticileri bunu, çalışmanın durdurulması anlamına kullanıyorlar. Fikir, Bostonlu bir işadamına ait. İşadamı, savaşı protesto için bir günlük genel greve gidilmesini düşünmüş, fikrini 26 yaşındaki ilâhiyat öğrencisi Sam Brown'a açmış. Genel grev, ABD'de alışılmamış bir şey olduğundan, Sam Brown «moratuar» formülünü bulmuş. Hareket büyük bir başarıya ulaştı. Fakat işçilerin katılmaktan kaçınışı dikkati çekti. Bununla birlikte, biraz da hükûmet çevrelerinin müsamahasıyla, moratoryum hareketi ABD'nin Vietnam tuzağından kurtulmasını kolaylaştıracağa benzemektedir .Şimdi sorun, iVetnam çıkmazından kurtulmak için, Nixon'un bu dalgalanmadan ne ölçüde yararlanmak cesareti gösterebileceği noktasında toplanmaktadır. 3 Kasım konuşması, bu noktayı az çok aydınlatacaktır.

G. AMERİKA SEFALETE SÜRÜKLENİYOR

Moskova'da yapılan «Ekonomik İncelemeler» seminerinde, Güney Amerika ülkelerinin 1975 yılında büyük bir ekonomik bunalımla karsılaşacakları ileri sürülmüştür. İngiliz iktisatçılarının da «Ekonomik Durumları» kitabında aynı sonuçlara vardığı belirtilmiştir. Yapılan incelemelere göre, her geçen gün işsizliğin arttığı Güney Amerika, 1975 yılında tam bir sefalet ile karşılaşacaktır.

MAKARİOS BİRŞEYLER HAZIRLIYOR

Seçim günlerinde Kıbrıs unutuldu. Halbuki Makarios, seçim günlerinde endişe verici beyanlarda bulundu. Cemaatlararası görüşmelerin yarıda kalmak üzere olduğunu açıkladı, tehditler savurdu. Sonra Baf Bölgesi Millî Muhafız Eğitim Teşkilâtını denetledi. Bu vesileyle anlaşıldı ki, 1967 Cyrus Vance anlaşmasına göre dağıtılması gereken teşekkül, halâ ayaktadır Birlikler, hâlâ Yunan subayları tarafından eğitilmektedir. Demek ki, Yunanlılar da Adadaki anlaşma dışı birliklerini çekmiş değillerdir.

Şimdi görüşmeler kesilirse ne olacaktır? Makarios, «Görüşmeler kesildiği takdirde, bunun getireceği sonuçlara azimle karşı koyacağız» demektedir. Makarios, 1963 ve 1967'de görüldüğü üzere yeni bir kuvvet denemesine gidecek midir ?Çağlayangil'in bu soruya cevabı, Kıbrıs'ta eskisi gibi «sürprizli tertipler» beklenmiyor, olmuştur. Prof. Ahmet Şükrü Esmer ise, Makarios'un «sürprizli tertipler» hazırladığı kanısındadır ve Çağlayangil için, onu «Makarios da uyandıramıyor» demektedir.

Makarios'çu Kıbrıs basını ise, geçen hafta, Rumları devamlı Türkler aleyhine kışkırtmaktaydı. Mahhi gazetesi, «Ya Kıbrıs bağımsız ve egemen bir devlet olacak, ya da şimdiye kadar kanla sulanmış olan millî şeref yolunu tutacaktır. Orta yol yoktur» demektedir.

ÇİN - SOVYET GÖRÜŞMELERİ

1964 yılından beri ilk kez Çinliler ile Sovyetlerin bir masa etrafında oturmaları, iki marksist - leninist ülke arasındaki kavgaya son verme bakımından küçümsenemiyecek bir adım sayılabilir Pekin görüşmeleri yalnız sınır anlaşmazlıklarına çözüm aramakla kalmayıp, «iki tarafı ilgilendiren sorunlar»ı kapsayacağ anlaşılmaktadır. Sovyetler, Kuzey Vietnam Başbakanı Van Dong'un Moskova ziyaretinden sonra, görüşmelere hevesli gözükmüşlerdir. Van Dong'un Çin'in ciddi anlaşma niyetleri hakkında Moskova.yı aydınlattığı sanılmaktadır.

Görüşmelerin hemen önemli sonuçlar vermesi beklenmemelidir. Hele ideolojik plânda görüş ayrılıklarının giderilbilemesi, yakın bir gelecekte imkânsız gibi gözükmektedir. En iyimserler dahi, «revizyonist» denilen Yugoslavya ile Sovyetler Birliği arasındaki yakınlaşmaya benzeyen bir gelişmeden ötesini hayal etmemektedirler.

«COCA — COLA İÇMEYİNİZ»

Amerika'nın kudretli Coca - Cola firması, Japonya'nın sayısı 3500'ü bulan yerli gazoz sanayiini yerle bir etti. Yerli firmalardan 500'ü piyasadan tamamen çekildi. Bu sayede Coca-Cola, 1968 — 1969 malî yılında Japonya'da 24 milyon dolar kâr sağladı. Coca - Cola hegemonyası karşısında gazozcu kapitalistler, anti emperyalist bir kampanyaya giriştiler. Yerli gazozcuların pankartlarında şu sloganlar okuyunur : «Coca - Cola emperyalizmini yok edelim», «Çocuklarınıza Coca - Cola içirmeyiniz.»

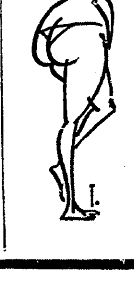

CHRISTINE KEELER'İN ANILARI

1963'de Savunma Bakanı John Prufomo'nun istifasına sebep olan seks skandalının kahramanlarından Christine Keeler'in maceraları haftalık «News of the World» dergisinde tefrika edilmeye başlayınca, İngiltere'de kıyamet koptu.

İngiltere Basın Müşaviri Lord Devlin, İngiliz basınının insanların günâhlarını ve şanssızlıklarını istismar etmesini kınadı. Basın, «News of the World» dergisini müstehcenlikten çıkar sağlamakla suçladı. Yazıların reklâmını yapan bir televizyon programını hükûmet yasakladı.

Bütün yükselen itirazlara rağmen, dergi Keeler'in anılarını «politikacılara iyi bir ders» olarak nitelendirip yayınlamaya devam etti.

İlk bölümde, Keeler ondört yaşındayken çocuk bakmaya gittiği evlerde erkeklerin fırsat yakaladıkça kendisini öpmeye çalıştıklarını; yine aynı yıl kadın ayakkabıları giyen bir fotoğrafçıya bikini ile modellik etmeye başladığını, onbeş - onaltısındayken ilk kez zenci bir çöpcü ile bir gece geçirdiğini, daha sonra Amerikalı bir askerden hamile kaldığını anlatıyor. Bir kaç yıl sonra da kendisine yüksek sosyetenin kapılarını açan Osteopath Stephen Ward ile tanışıyor.

Tefrikanın ikinci bölümünde Sovyet casusu Eugene Ivanov ile geçirdiği bir geceyi hikâye ediyor ve o geceden sonra bütün çekingenliğini bir kenara attığını, Ivanov'un kendisi için erkek neslinin en iyi örneklerinden biri olduğunu söylüyor.

Somali'de Darbe

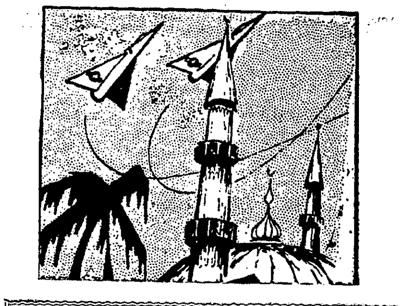

Somali darbesiyle, az gelişmiş ülkelere Batı politik kurumlarını aktarma denemelerinden biri daha iflâs etmişe benzemektedir.

Cumhurbaşkanının bir polis tarafından öldürülmesinden beş gün sonra, Somali'nin Sovyet silâhlarıyla donatılmış 10 bin kişilik ordusu ile Amerikan yetiştirmesi beş bin kişilik polis güçleri birlikte kansız bir darbe yaptılar. Ordu - polis işbirliği, bölgedeki darbeler açısından, bir yenilik teşkil etmektedir.

İktidara el koyan askerlerin eğilimlerini kesinlikle söylemek, şimdilik güçtür. Bununla birlikte, darbe, aşırı Batıcı bir iktidara karşı yapıldığından, Somali'li askerlerin de Libya, Sudan, Mısır, Suriye çizgisini izlemesi mümkündür. İktidardaki Somali Gençlik Birliği Partisi lideri Başbakan İbrahim Egal, Kızıldeniz ağzında bulunuşu dolayısiyle stratejik önemi büyük olan ülkeyi, 1967 yılından itibaren, Sovyetlere yakın bir tarafsızlıktan Batı uyduluğuna doğru kaydırmıştır. Ülkenin Habeşistan, Kenya ve Fransız Somalisi'nden olan toprak taleplerine son vermiş ve «Büyük Somali» idealine ihanetle ve vatanı satmakla suçlanmıştır. Toprak taleplerinden vazgeçiş, Batılılarca arzulanmaktaydı İbrahim Egal, Somali'yi yabancı sermayesine, özellikle ABD ve Batı Almanya sermayesine, geniş ölçüde açmıştır. 1969 başında, bir Batı Alman şirketine önemli uranyum yataklarının işletme imtiyazını vermesi üzerine, milliyetçi çevreler tarafından eleştirilmiştir. İsrail'in dostu devletlerle yakınlaşma, ülkenin müslüman halkında tepkiler uyandırmıştır. Darbecilerin bu milliyetçi eğilimleri yansıtması beklenebilir.

Somali darbesiyle, azgelişmiş ülkelere Batı politik kurumlarını aktarma denemelerinden biri daha iflâs etmişe benzemektedir.

Le Monde'un Orta Doğu uzmanı Eric Rouleau'nun de yişiyle, «Demokratik denilen sistemin, ekonomik ve toplumsal sorunları çabuk ve enerjik çözümler bekleyen bir ülkeye hiç uygun düsmediği aşikârdır.»

LİBYA'DA MİLLİYETÇİLİK

Libyalı genç subaylar, bizim 1908'den sonra tanıdığımız milliyetçi duygularla, psikolojik bakımdan bir takım tedbirler alıyorlar. Bu tedbirlerin başında, Libya'yı yabancı bir ülkeye, daha doğrusu yarı - sömürge bir ülkeye benzeten yabancı dilde yazılmış afiş ve tabelâların kaldırılması geliyor. Artık lokantalar, «Restaurant» diye lâtin harfleriyle yazılmış parlak afişlerle kendini tanıtamıyacak. «Persil», «Omo» gibi deterjan afişleri, lâtin harfleriyle değil, Arap harfleriyle yapılacak. Turistik otel ve lokanta tuvaletlerinin kapılarında «Ladies» ya da «Gentlemen» yazıları bile Libya'nın kendi alfabesiyle yazılacak. Bu karar, tabiî ki, Libya'da yaşayan ve Arap harflerinden anlamayan 19 bini Amerikalı 50 bin yabancıyı hayli rahatsız ediyor. Özellikle petrol şirketleri karardan çok rahatsız. Bunlar, «Sigara içmeyiniz» gibi güvenlikle ilgili yazıların Arapça yazılmasını, personellerinin çoğu yabancı olduğundan, tehlikeli buluyorlar

Libya'nın aldığı başka bir karar, milliyetçi olmaktan çok islâmcı: Turistik otel barları dahil, alkollü içki satışının bütün ülkede yasaklanması. Bu karar da bol sayıda yabancı kalifiye işçi çalıştıran petrol şirketlerini düşündürüyor. Şirketler, «İçki yasağı olunca, yabancı personel bulamayız» diyorlar.

Bir genç ihtilâlcı de tutumlarını şu sözlerle haklı göstermektedir : «Yunanistan'da herşey Yunan alfabesiyle yazılıdır. Rusya'da lâtin harfleri, A.B.D.'de Arap harfleri görülmez. Biz neden farklı olalım?.»

Genç subayların son bir kararı ise, ilk öğretim düzeyinde yabancı dil öğretiminin yasaklanması. Bu karar da «Barış Gönüllüleri» nin hoşuna gitmedi. Barış Gönüllüleri, kovulmayı beklemeden Libya'dan ayrılma kararı aldılar.

İhtilâlcilerin lideri, 27 yaşında bir yüzbaşı, 1963'te subay olan İhtilâl Konseyi Başkanı Muammer El Hedefi, aynı zamanda Edebiyat Fakültesi mezunu. İhtilâl, Bingazi Harp Akademisinde uzun süredir plânlanmış. Fakir bir köylü ailesinden gelen Hedefi'nin çoğu kendinden ufak yaş ve rütbedeki 70 kadar ihtilâlcı subay arkadaşına direktifi şu olmuş: «Dost ülkeden de olsa hiçbir yabancı ile temas yok. Yüzbaşıdan yüksek rütbedeki subaya açılmak yok.» İhtilâlcilerin en yaşlısı, 29 yasındaki Savunma Bakanı Avaz.

İhtilâl 70 kadar subay ve 20 kadar sivilin ortak çalışmalarıyla gerçekleştirilmiş. İhtilâlcilerin şimdi baş sorununu, İngiliz ve Amerikan üslerinden bir an önce kurtulmak teşkil ediyor. Nitekim, geçen haftanın ortalarında Başbakan, Amerikan Wheelus üssü anlaşmasının sona eriş tarihi olan 1971'i beklemeden anlaşmanın feshedilebileceğini açıklamıştır.

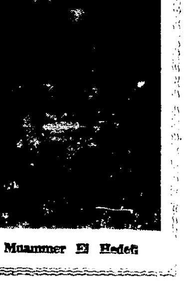

Muammer El Hedefi

SEÇİMLERDEN SONRA Bir CHP Yetkilisinin Görüşleri

CHP'nin son, seçimlerdeki oy kaybının sebeplerini, CHP'liler nasıl görüyorlar? Bu seçimlerden sonra nasıl bir strateji izlemeyi düşünüyorlar? Ve gelecek için hangi ümitleri besliyorlar?

Bu soruların cevabını öğrenmek için, CHP'nin aktif uzman kadrosunun en tanınmış elemanlarından Doç. Halûk Ülman'la (CHP Yüksek Danışma Kurulu Genel Sekreteri — Ulus Gazetesi Başyazarı) konuştuk.

Gerek sorularımızı, gerekse, Ülman'ın cevaplarını, konuştuğumuz gibi, aynen not ettik. Sonra metin haline getirip, Ülman'la birlikte beraberce gözden geçirdik. Bu metni yayınlıyoruz.

Altan Öymen

— Bu seçimlerde CHP'nin oy oranının yükselmiyeceğini, hattâ belirli ölçüde düşeceğini tahmin ediyor muydunuz?

— Açıkça konuşmak gerekirse, CHP'nin oy oranın yüzde 30-31 arasında oynayacağını kestiriyoruk. Çıkaracağı milletvekili sayısını da 145 — 160 olarak düşünüyorduk.

— Neye dayanarak?

— 1968 mahallî seçimlerindeki oranları dikkate alarak. O dönemden bu yana Türkiye'nin yaşantısında büyük bir değişme olmadı. Tarım ürünlerinin gereği gibi değerlendirilmemesi konusundaki genel ve olağan şikâyetin dışında, Türkiye'de kitlelerin ekonomik durumumu büyük ölçüde etkileyen göze batıcı bir gelişme olmadı.

Dış ticaret tıkanıklıkları, son dakikalarda sağlanan dış yardımlarla ertelendi. Enflasyon, kamu harcamalarında yapılan kısılmalarla yavaşlatıldı. Bu kısıntılar, yatırımları birdenbire etkilemediği için, işsizlik henüz büyük bir sorun olarak ortaya çıkmadı. Demirel yönetiminin ekonomik politikasının yarattığı tehlikeler potansiyel olarak kalmakla birlikte, bunlar, seçimlerden önce, geçici bir çabayla küllendiler.

Demirel, ekonomik alanda, bir şey yapamadı ve onun da cezasını, oylarındaki düşme biçiminde, ödedi. Dışarıya sattığımız tütün, pamuk, incir, üzüm ve benzeri ürünleri üreticiyi memnun edecek fiyatlarla satın alamadı. Alamazdı da. Çünkü, izlediği tarım politikası ve dayandığı aracılar, bu konuda köklü bir değişiklik, bir başarı sağlamasını engellemişlerdir.

«EKONOMİK BUNALIM YOK AMMA..»

— Diyorsunuz ki, memleketin ekonomik durumunda önemli bir kötüleşme yoktur. Bundan şu sonuç çıkmaz mı: CHP'yi iktidara getirebilecek başlıca etken, düzen değişikliği programı falan değil, memleketin bir ekonomik bunalıma sürüklenmesi olabilir.

— Hayır. Daha, seçimlere etkileyen öteki unsurları da sayacağım ve bunların oy oranımıza yansımasını anlatmaya çalışacağım.

Seçmeni yalnız ekonomik durum değil, bir partinin kendisine sunduğu program, yaşama yolu da etkiler. CHP nin Ortanın Solu ilkesini, düzen değişikliği gerektiğini benimsemesinden bu yana yalnız üç, dört yıl geçti. Bu değişikliğin uygulama programı ise çok, yenidir.

«OY KAYBETTİK AMA GÜÇLENDİK»

— CHP oylarının kımıldadığından bahsediyorsunuz. Bu, aslında, geriye doğru bir kımıldama değil mi? Yüzde 1' den fazla oy kabetmişsiniz.

— Oran olarak yüzde 1 kayıbımız vardır. Ama bu, tamamen mahallî şartlar sonucu olan bir kayıptır. Biz, eskiden bizi destekleyen bazı çevrelerin şimdi bize karşı durum aldıkları yerlerde oy kaybettik. Güven Partisi bazı yerlerde oyumuzu götürdü. Ama, buna karşılık, Türkiye'nin en gelişmiş ve en uyanık yerlerinde, iktidar getirip götüren oy depolarında büyük ilerlemeler kaydettik. İstanbul'da, İzmir'de, Ankara'da, Samsun'da, Zonguldak'ta büyük artışlar sağladık. Kımıldama derken, bu uyanık bölgedeki artışları kasdediyorum. Demek ki, kapitalist kalkınma süresi içine girmiş bölgeler, oyların bağımsız olduğu bölgeler, bizim düzen değişikliği çağrımıza hemen cevap verecek durumdadırlar. Öteki bölgeler de aynı süreç içine girdikçe, çağrımıza cevap verecekler. Bundan hiç şüphe etmiyorum.

«CHP, ARTIK İKTIDARDA SAYILIR...»

— Biraz önceki soruya geleceğim. Türkiye'nin yeteri kadar bölgesinin kapitalist kalkınma süreci içine girmesi ve CHP'nin yeteri kadar oy toplayıp iktidara gelmesi için kaç yılın geçmesi gerekir?

— Bu, halkın bizi anlayıp benimsemesine bağlıdır ki, kestirmek kolay değil... Ancak son seçimlerde AP'nin büyük oy kaybı karşısında şunu söyleyebilirim: CHP artık iktidarda demektir. Aracı problemi, faizci problemi, toprak problemi.. AP, iktidarda kalmak istiyorsa, bunları çözmek, aracıyı, faizciyi kaldırmak, toprak reformuna gitmek zorundadır ki, bu da CHP'nin savunduğu düşüncenin başarısıdır

Evet, iktidarda kalmak istiyorsa bütün bunları yapmak zorundadır ama, yapabilecek midir? Sanmıyorum. AP'nin dayandığı çıkar çevreleri aracılardır, tefecilerdir, büyük toprak sahipleri ve işbirlikçi sermayedir. Bunlar, AP'ye, kolay kolay bunları yapmak iznini vermezler. Onun içindir ki, yapamayacaktır ve sonunda, halk kitleleri onun bu yetersizliğini anlayınca, nasıl sandıkla iş başına geldiyse, gene sandıkla iş başından gidecektir.

Burada bir noktaya değinmek istiyorum. AP'nin bütününün aracıların, tefecilerin, büyük toprak sahiplerinin ve işbirlikçi sermayenin adamı olduğunu ileri sürmek, haksızlıktır. Bağımsız etiketiyle de olsa ortaya çıkan bir Erbakan, AP içindeki Bilgiç, yani milliyetçi - mukaddesatçı diye tanınan kanat, geniş halk kitlelerinin ve Anadolu'nun aleyhine işleyen Demirelci tutumun karşısındadırlar. AP içindeki bu çekişme, ergeç kamu oyu yönüne çıkacaktır. Bilgiç kanadı, ergeç, Demirelci görüşün karşısına dikilecektir.

AP — CHP İŞBIRLIGI

— Bilgiç kanadı, CHP'ye, Demirel kanadından daha mı yakındır ?

— İkisi de uzaktır ama, biri bana bunu anlaşılır görünüyor.

Bana kalırsa, Demirel şimdi, kendi içindeki bu kanattan kurtulmak için özellikle İsmet Paşa'nın din maskesine bürünen bazı zorbaların AP tarafından başıboş bırakılmış olmalarından duyduğu haklı endişeye dayanarak, **CHP ile bunlara karşı bir işbirliği denemesi yapmak isteyecektir. Ama C.H.P. eski C.H.P. değildir. Sağ ve solun duygu ve düşünceye göre değil, ekonomik davranışlara göre ayrıldığını artık iyice bilmektedir. Bir adamın dindar olması başka şeydir, Türkiye'nin bugünkü dışa bağlı ekonomik düzenine, dışarıdan yönetilen ekonomi politikasına karşı olması başka şeydir. Bir adam dindar olduğu halde bunlara da karşı ise, ona sağcı demek mümkün değildir. Bilgiç kanadıyla Demirel'ci düzene karşı olmakta belki birleşiyoruz. Ekonomik düzenin dışa bağlılığına, ekonomi politikamızın bağımlılığına onlar da karşı, biz de karşıyız. Ancak onlar Demirel'in elinde modası geçmiş kapitalist yönde gelişen düzeni kafalarındaki bir biçim İslâm sosyalizmine göre değiştirmek istiyorlar, ki bunun sosyalizm olup olmadığı her zaman tartışmaya açık tabii. Kaldı ki, onlar da sosyalizm adını açıkça ağızlarına almıyorlar. Bizim istediğimiz Türkiye'nin gereklerine ve gerçeklerine uygun olarak hazırladığımız düzen değişikliğini gerçekleştirmek, Türkiye'de çağımızın koşullarına uygun yeni bir toplum ve ekonomi yapısı kurmak. Tabii, burada görüşler birbirini tutmuyor.**

TEPEDEN İNME DÜZEN DEGIŞIKLIGI

— Sizin savunduğunuz düzenin Türkiye'deki demokratik sistem şartları içinde gerçekleşebileceğini sanıyor musunuz?

— Ellerinden gelirse. Dış şunuz?

— Açık konuşalım. İki alternatif var

Biri tepeden inme düzen değişikliği: öteki aşağıdan gelen, halkın oyu ile yapılacak düzen değişikliği.

Tepeden inme düzen değişikliği denemesi, Türkiye'de çok kez denenmiştir. Tanzimattan beri. **Hiçbir kolü olmamıştır, hiçbiri ekonomik alt - yapıyı halkın yararına değiştirememiştir.**

— Peki, O denemeler, alt - yapıyı değiştirmek amacını mı güdüyordu?

— Doğrudur. Bunların zaten böyle bir amacı da yoktu. 1930 devletçilik denemesi hariç.

Bugün gelecek tepeden inme bir düzen değişikliği hareketi ekonomik alt - yapıyı değiştirmeyi amaç edinse bile, gene belli bir yerden öteye gidemeyecektir.

DIŞ GUÇLRIN ETKISI VE ORDU

— Niçin?

— Çünkü, Türkiye'nin bugünkü aşamasında, bu hareket iş başına gelebilmek ve iş başında kalabilmek için bir sınıfa değil, ancak ve ancak orduya dayanabilir, dayanmak zorundadır. Türk ordusu, yapısı itibariyle, ilerici ve devrimcidir, evet. Ancak, bu ilericilikten ve devrimcilikten ne anladığı; üretim araçlarını ve ilişkilerini halk yararına düzenleyecek bir alt - yapı devrimini mi, yoksa geleneğine uygun olarak, Atatürk dönemindeki gibi üst — yapı değişiklikleri mi anladığı, açık değildir. Ordunun iş başına geldikten sonra ne yapacağı, büyük ölçüde, ordu liderleri ile hareketi destekleyen sivil kadronun kompromisine bağlıdır. Bu kompromi masası başına oturulduğu gün, ordu üzrinde etkili olan dış faktörler alabildiğine işleyecektir. Ve ordu, işbaşında kalabilmek için, işbaşında kalacak kuvvetini koruyabilmek için, çevresindeki sivil kadroyu değil, tabiatı gereği varlığını, kuvvetini seçecektir. Yani, dış etkenler karşısında, bunların istekleri karşısında daha anlayışlı olacak, gerileyecektir. Şurası kesinlikle bilinmelidir: Ordu ile iş başına gelip devrim yapmak istersen, orduyu destekleyen dış güçlerin istediği ölçüde ve nitelikte devrim yapabilirsin. Ya da, elenir gidersin.

— Aynı dış etkenler, seçimle iş başına gelen bir parti için de söz konusu değil midir? Yani, böyle bir partinin yapacağı devrimler de dış güçlerin istediği ölçüde ve nitelikte kalmaya mahkûm değil midir?

— Ellerinden gelirse, **Dış etkenlerin, dış güçlerin, iktidarı dar çevrelerin seçtiği, dar çevrelerin kullandığı yerlerde başarıya ulaşma şansları daha fazladır. Oysa, genel oyu etkileme olanakları çok daha azdır. Hele kitlelerin oy vererek iş başına getireceği devrimci yönetimlere karşı bütün yapabilecekleri, olsa olsa, dış yardım konusunda bazı güçlükler çıkarmaktan öteye gidemez. Yunanistan misalini Türkiye'de kimsenin göze alabileceğini aklımdan geçirmiyorum. Eğer böyle bir ihtimali düşünenler varsa, bu örnek bizden çok ordudan devrimci hamleler için faydalanılabileceğini düşünenlerin gözünü açmalıdır.**

— Türkiye'de ordunun böyle bir sağcı harekete alet olabileceğini sanıyor musunuz?

— Ordunun hiçbir şeye alet olacağını sanmıyorum.

Şimdi konuşmamızın eksik kalan bir tarafını tamamlayayım. İki alternatif var demiştim. İkinci alternatif, genel oyla, seçim mekanizmasıyla devrimciliktir. Kitlelerin oy verme hakkına sahip olduğu ülkelerde, bundan başka türlüsü düşünülemez. Ekonomik ve toplumsal gelişmesinin bizim ölçülerimize varan noktasında bulunan ülkelerde, bundan başka türlüsü düşünülemez.

Devrimci adına lâyık olup da devrim için halkın desteğini, katkısını aramayan hiç kimse hatırlamıyorum. Halka dayanmayan, halkın katkısını taşımayan hiçbir devrim, dünyanın hiçbir yerinde ömürlü olamamıştır, başarılı olamamıştır. Bazılarımızın devrim ilahı savdıkları Lenin ve Mao bile, ordunun değil halkın desteğinin önemi üzerinde uzun boylu durmuşlardır. Marx'ı alalım. 1848 ihtilâlleri sırasında bütün Avrupa yerinden oynarken, silâhlı ayaklanma taraftısı olan Marx, İngiltere'de devrimin genel oydan geçtiğini savunmuştu.

LENIN VE MAO

— Marksist Lenin ile Mao devrim için genel oy yolunu mu seçtiler?

— Eğer ülkeleri Türkiye'nin bugünkü gelişme düzeyinde olsaydı, başka yol düşünmezlerdi.

— Türkiye'nin bugünkü gelişme düzeyi derken ne kasdediyorsunuz?

— İki şeyi. Biri ekonomik, ikincisi siyasal. Türkiye bugün ekonomik bakımdan, yer yer feodal geleneksel yapıda da olsa, kapitalist gelişme süresine geçmiştir. Bu sürece geçilen bölgelerde, halk, Çarlık Rusya'nın, sömürge Çin'inin geriliği içinde değildir. Kendi çıkarları konusunda bilinç sahibidir, bilgi sahibidir.

Hayal kurmayalım?

— İkinci kitleler bir kere genel oya kavuşmuşlardır. Köklü iyileşmeler olmasa bile, verdiği oylarla hayatlarının eskisinden biraz daha iyiye gittiğini görmektedirler. Eğer karşılarına inandırıcı bir parti inandırıcı bir görüşle çıkarsa, çıkmasını başarırsa, oylarıyla düzen değişikliği yapmaya hazırdırlar.

«SANDIKTAN DEVRIMCILERIN ÇIKARACAGI GUN YAKINDIR»

— Bütün bu konuştuklarımızdan anladığıma göre, siz, bugün düzen değişikliği isteyen aydınların CHP'nin seçmenleri inandırıp iktidara geleceği günü, bu gün ne kadar uzakta olursa olsun, beklemesini tavsiye ediyorsunuz.

— Bugünün o kadar uzakta olduğu kanısında değilim. Eğer aydınlar demokrasimize sahip çıkarlarsa, halka sahip çıkarlarsa, halkı çıkar çevrelerinin etkisine bırakmayıp onunla kendi aralarındaki ikiliği gidermeyi başarabilirlerse, Türkiye'de sandıktan devrimcilerin çıkacağı gün yakındadır.

ATATÜRK DEVRIMLERINE GELINCE...

— Seçimlerden önce Amerika'da çıkan «Boston Globe» gazetesinde çıkan bir yazıda, size atfen, şöyle deniyor: «Halûk Ülman'a göre bu seçimlerde Türk demokrasisinin kaderi belli olacaktır... Halûk Ülman Türk demokrasisinin kaderi derken, Türk ekonomisinin ve Türk toplumunun umutsuz bir şekilde reforma muhtaç olduğunu belirtmek istiyor ve mevcut hükûmetin bu radikal reformları gerçekleştiremeyeceğini ifade ediyor. Gene Halûk Ülman'a göre, bu seçimler de, Türkiye'de sola bir kayma olmadığını gösterirse, zaten yabancılaşmış olan Türk aydınlarının büyük bir çoğunluğu kendilerine Türkiye'nin demokrasiyi hazmedip hazmedemeyeceği sorusunu sormaya başlayacaklardır.» Şimdi bu görüşünüzü korumuyor musunuz?

— Elbette koruyorum. Ben bir vakıayı tespit ettim. Aydınların bu soruyu sordukları vakıasını. Ama, bu soruyu sormakta haklı oldukları kanısında değildim ve değilim.

Çünkü, aydınlar şimdiye kadar, genel oy mekanizmasını alt - yapı devrimleri yönünde zorlamamışlardır ki, şikâyete hakları olsun.

Aydınlar kendi kabukları içinde, kendi fildişi kulelerinde, halkın istekleriyle, özlemleriyle duygularıyla ilgilenmek zorunu duymamışlardır. Halkın karşısına devrim diye şapkayı çıkarmışlardır, yeni harfleri çıkarmışlardır. Batı müziğini çıkarmışlardır. Ama halkın şapkayı alacak parayı nereden bulacağını, öğrendiği yeni yarfleri nerede kullanacağını, Batı müziğini anlayacak, sevecek düzeye nasıl erişeceğini hiçbir zaman düşünmemişlerdir. Ekonomik ve toplumsal alt - yapıda değişiklik yapılmadan, bu devrimlerin ömürlü olamayacağını gözden kaçırmışlardır.

Laiklik de öyle... Türkiye'nin ekonomik yapısı değiştirilmeden, Türk ekonomisi tarıma Türk tarımı yağmura bağlılıktan kurtarılmadan, lâiklik ilkesinin kâğıt üzerinde kalacağı düşünülmemiştir. Avrupa'da bile lâiklik ancak endüstriyel topluma geçişten sonra gerçekleşebilmiştir.

Şimdi Türkiye'de ilk defa bir hareket alt - yapı devrimi olmadan üst yapı değişikliklerinin hiçbir şey ifade etmeyeceğini açıkça söylüyor. İlk defa halkı üst yapı değişikliklerine karşı gösterdiği kayıtsızlıktan dolayı kınamıyor. Türkiye'de ilk defa başlıyan bu denemenin kesin sonucu alınmadan hiç kimsenin demokrasiden ümidi kesmeye hakkı yoktur.

— Bu denemenin kesin sonucunun alındığı nasıl tesbit edilecek.

— Önümüzdeki iki seçim bunu gösterecek. Ama o zaman da beklediğimiz sonuç alınamazsa bu demokrasinin değil, bizim suçumuzdur. Halkın içine giremedik. Çıkar çevreleri kadar etkili olamadık demektir.

CHP'nin gizli NATO raporu

(Başı Sa. 1 de)

Görüşlerin, ancak kamu oyuna maledildikleri ölçüde bir güç olduğuna inanan DEVRIM, yetkili uzmanlarca ilgili yüksek memurlara ve askerlere danışarak hazırlanan bu önemi raporun önemli bölümlerini Türk kamuoyuna duyurmayı bir görev saymaktadır.

KIRALIK US

CHP raporu, Kore'dekine benzer bir savaşın Yugoslavya'da çıkabileceğinin sanılması ve ABD'nin Sovyetler Birliğine karşı askerî üslere ihtiyaç duyması üzerine Türkiye'nin Nato'ya alındığını yazmaktadır. Rapor, üs sorunu şöyle açıklamaktadır:

«Sovyet Rusya'ya, gerektiğinde, mukabele için Güney Doğu'da etkili üslere de ihtiyaç duyuldu. Türkiye topraklarında kurulacak üsler, bu vazifeyi çok etkili şekilde görebilirdi. Türkiye'den üsler kiralanması için teklif yapıldı. Demokrat Parti iktidarı, Nato'ya dâhil olmak şartı ile üs verebileceğini bildirdi.»

Türkiye böylece 1952 Şubatında Nato'ya katıldı.

İTTİFAKLARIN ONEMI AZALMIŞTIR

Türkiye'yi ittifaka almak yerine, önce üs kiralanmak istenmesi, amacın, ülkemizin değil, ABD ile Batı Avrupalı müttefiklerinin korunması olduğunun belirtisidir. Nitekim, Doğu ile Batı arasında nükleer dengenin kurulması üzerine, çok geçmeden, Nato'nun Türkiye'yi ne ölçüde koruyacağı sorunu ortaya çıkmıştır. CHP raporu bu konuda, bir Sovyet taarruzu karşısında, hiç değilse belli bir süre tek başımıza kalacağımızı belirtmektedir. Sovyetler Birliği'nden gelen bir taarruzda tek başımıza bırakılışımızın ise, anlamı açıktır. Parti Meclisi raporu, günümüzün bu önemli gerçeğini şöyle açıklamaktadır :

«Bu ortam içinde hiçbir ittifak verimli, hiçbir siyasî ihtiyaç iki büyük nükleer devlet veya birisi göze almadan, bir nükleer harp çıkmasına sebep olamaz. Bunların karar vermediği bir harp, bir müttefikin tecavüze uğraması hâlinde, kendiliğinden ve hemen oldu bitti hâline gelemez. Böyle bir harp, konvansiyonel silâhlarla patlarsa, bir süre, tutuşmalar yalnız başına kalır, bu arada grup başkanları hâle bakar, aralarında görüşürler, ayrı bir karara varabilirler.»

Demek ki, en iyimser ihtimalle dahi, Nato, Türkiye'yi ancak işgal edildikten sonra kurtarmayı düşünecektir Bu nedenle, ittifak üyesi olan bir devletle, bağlantısız devletler arasında güvenlik açısından pek az fark kalmaktadır. Güvenliği, ittifaktan çok, iki büyükler arasındaki denge kanunlarına uygun bir politikanın izlenmesi, tahrikçi davranışlardan kaçınılması sağlayacaktır. CHP raporundaki deyişle, **«Bugünkü dünya barışının nükleer harp bakımından karşılıklı dengesi içinde bir ittifaka dâhil olan devlet, hatta hiçbir ittifaka dâhil olmayan devlet, kendi meselerini bu ilgili denge kanunları içinde yürütmek zorundadır.»**

NATO, KANATLARI KORUMAZ

Nato'nun Türkiye'yi koruyup korumıyacağı sorunu, daha «kitlevî mukabele» stratejisinin, yâni her türlü Sovyet saldırısına nükleer silâhlarla mukabele etme görüşünün Nato'da egemen olduğu günlerde ortaya çıkmıştır. Nato, 1956 yılında kanatlarda beliren savaş tehlikesinin «mahallî harp» sayılması fikrini ileri sürmüştür. **Türkiye, «mahallî harp» teriminin açıklanmasını istemişse de bu açıklama günümüze kadar yapılmamıştır.** Kanattaki Türkiye'ye bir saldırının «mahallî harp» sayılması ihtimali, onun nükleer silâhlarla savunulmıyacağı anlamına gelmektedir. Nato, daha 1956 yılında Batı Avrupa'nın savunmasında stratejik nükleer silâhların tereddüsüz kullanmayı öngördüğü halde, Türkiye'yi bu güvenlikten yoksun bırakmaya yönelmiştir. CHP raporu, 1956 yılından beri askerlerce bilinen bu güvensiz durumu, şöyle belirtmektedir :

«1956 yılında verilen politik direktife göre, Amerika, İngiltere ve Fransa'dan müteşekkil askerî komite, Nato savunma stratejisini gelişmiş olarak ortaya getirdi. Fakat kanatlarda beliren savaş tehlikesi, Nato'nun kanat dışı ülkelerini endişelendiriyordu. «Nato üyelerinden birine veya birkaçına yapılacak tecavüzün bir genel harp sebebi olmadan evvel sızma, yeraltı hareketi veya mahallî harp şekilerinden biri olup olmadığı tetkik olunmalıdır» görüşü ileri sürüldü. **Türkiye, mahallî harp teriminin açıklanmasını istedi. Fakat bu açıklama günümüze kadar yapılmamıştır. Nato üyeleri arasında genel eğilim, kanatlar da bir savaş olmamalıdır, şeklindeydi. Eğer kaçınılması mümkün olmazsa, küçücük tâvizlerle önlenmeliydi. Bu görüş, ileri savunma stratejisini meydana koymuştur.»**

Harbi önlemek için düşünülen «küçük tâvizler.» ülke bütünlüğünü korumak için Nato'ya girmiş olan Türkiye'nin sırtından verilecektir. Örneğin Kars ve Ardahan'ın gözden çıkarılması Türkiye için hayatî, ama Nato için barışı kurtarıcı «küçük tâvizler» dir.

SALDIRGANA YEŞIL IŞIK

1957'de Sputnik'in fırlatılmasıyla, Amerika'nın Sovyet nükleer silâhlarının menzili içine girdiğinin anlaşılması üzerine, ABD'nin «kitlevî mukabele» stratejisini terkedip «esnek mukabele» stratejisini benimsemesi, Türkiye'nin güvenliğini daha da şüpheli duruma düşmüştür. CHP raporu, bu yeni stratejinin saldırgana, saldırısını sürdürme ve hedeflerini elde etme olanağı getirdiğini açıkça yazmaktadır :

«Bu strateji, emniyet verici bir savunma sağlamaktan uzaktır. Çünkü politik ve diğer nedenlerle asla ikinci safhaya, yâni Taktik Silâhları kullanma safhasına gelinmeyeceği çok muhtemeldir. Bu suretle, konvansiyonel üstünlüğü elinde bulunduran saldırgan, saldırısını devam ettirecek ve hedeflerini ele geçirecektir.» Daha açık bir deyişle bunun anlaı şudur: Türkiye'ye bir Sovyet taarruzu hâlinde, Nato, küçük çaptaki taktik nükleer silâhlara dahi başvurmayacak, saldırganı istediğini elde etmekte serbest bırakacaktır. Nato saldırıya ancak nükleer olmayan konvansiynoel silâhlarla karşı duracaktır ki bu lâfta kalmaya mahkûm etkisiz bir mukabeledir. CHP raporundaki deyişle, **«Konvansiyonel mukabele, elde yeter derecede konvansiyonel kuvvet olmadığından ve olamıyacağından nazarî kalacaktır.»**

CHP'YE GORE NATO'NUN SAKINCALARI

Demek ki, CHP Nato Raporu, bir Sovyet saldırısı karşısında Nato ve ABD'nin Türkiye'yi korumıyacağını tam bir açıklıkla ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, CHP, askerî yardımları göz önünde tutarak ve Nato'nun saldırıdan «vazgeçirme — caydırma» etkisi olduğunu ileri sürerek, ittifak içinde kalmayı avantajlı bulmaktadır. Fakat Nato'nun Türkiye için yarattığı sakıncaları da 12 madde hâlinde sıralamaktadır :

1 — Kuzey Atlantik Antlaşmasının 3. maddesine dayalı olarak yapılan bazı ikili anlaşmalar ve bunların uygulanışı siyasî ve askerî mahzurlar yaratmıştır.

2 — Nato'nun veya Nato içindeki hâkim güçlerin Türkiye kanadından Kuzey komşumuza karşı bir tahrik politikası tâkip edebilmeleri mümkün olmuş ve Kuzey komşumuzla ilişkilerimizi zaman zaman gerginleştirmiştir.

3 — Bazı Arap ülkelerinin Türkiye'den uzak kalma sebeplerinden biri olmuştur.

4 — Türkiye kuvvetlerinin tamamının Nato'ya bağlanması halinde hareket serbestliğimizi büyük ölçüde kısıtlamıştır. Hâlen aksi iddia edilmesine rağmen, ilişkiler girift olduğu için, durumda değişiklik yoktur, denilebilir.

5 — Topraklarımızda Amerika'ya ve Nato'ya bağlı atom üsleri ve stokları bulundurmak mecburiyetinde kalışımız, bizi Sovyetlerin nükleer hedefi hâline getirebilir.

6 — Nato stratejisi ile millî stratejimizin uyuşmazlığı hâlinde, durumun nezaketı, bizi Nato stratejisini kabule zorlayabilir.

7 — Bizi ilgilendirmeyen meseleler için ihtiyarımız dışında oldu bitti ile bir savaşa sürüklenebiliriz.

8 — Bir tecavüze uğradığımız takdirde, Nato' nun işleyip işlemiyeceğinin, işleveceği kesin olarak tâyin edilmiştir.

9 — Amerikan yardım malzemesinin kullanılmasının sınırlandırılmış olması ve ayrıca yardım malzemesinin Nato dışında kullanılmasının Amerika Başkanının müsaadesine bağlı olması sakıncalıdır.

10 — Nato'nun yeni stratejisi, Türkiye'ye gerçek bir emniyet vermemektedir.

11 — Silâhlı Kuvvetlerimizin ikmali, bilhassa Birleşik Amerika'ya dayalıdır. Bu ikmal kanalının savaş hâlinde işlemesi zayıf bir ihtimaldir.

12 — Nato'ya dahil devletlerin kendi aralarında çıkan meselelerin çözümündeki yetersizliği, tecrübe ile anlaşılmıştır.

CHP bu sakıncaların Nato içinde düzeltilebileceği inancındadır. Bu amaçla, ikili anlaşmaların esaslı biçimde düzeltilmesini isteyen teklifleri ileri sürmektedir. Bu teklifleri gelecek sayımızda inceleyeceğiz. Teklifler kabul edilmektedir. Bu teklifleri gelecek sayımızda inceleyeceğiz. Teklifler kabul edilmezse ne olacaktır? Rapor, o takdirde Nato'dan çıkılabileceğini ima ederek son bulmaktadır: **«Nato'nun değişen şartlara göre yenileşmesini talep ediyoruz ve bu talebimizi aralıksız tâkip edeceğiz. Müttefiklerimiz bu yenileşmeyi kabul etmezlerse ne olur? Türkler tahrik etmeyen, fakat varlığını ve menfaatlerini korunmasını bilen bir millettir. Her durumda kendileri ni kurtarma yolunu bulurlar.»**

(Başı Sa. 1 de)

bu haber, seçimlerden sonra THA tarafından açıklanınca, haberi yalanlamak zorunda kaldı. Genel Başkanlıktan ayrılmayacağını söyledi. Haberi veren THA' dan Mehmet Ali Kışlalı ise, «yeni dönemde CHP liderliğini Ecevit'e bırakacağını açıkça ifade eden ve bu konuşması teype alınan İnönü, şimdi bunu kesinlikle yalanlıyor» diye yazarak, yalanlamayı yalanladı.

THA'nın haberi yüzde yüz doğruydu. Ne var ki, seçimlerden sonra İnönü fikir değiştirmişti. Bunun nedeni, başarı iddialarına rağmen, Ecevit'in aslında seçimleri kaybetmesiydi. Seçmen sayısı büyük ölçüde arttığı halde, CHP'nin oyu 200 bin kadar azalmıştı. 1965'te 2 milyon 675 bin oy toplayan CHP, 1969'da ancak 2 milyon 487 bin oy toplamıştı. Hattâ 1968 İl Genel Meclisi seçimleri sonuçlarına göre bile, CHP 56 bin oy yitirmişti. İl Genel Meclisi oy toplamı 2 milyon 543 bin idi. Güven Partisi ayrılmasından sonra Ecevit, 1968 Haziranında 2,5 milyonun üstünde oy elde etmiş, fakat 1,5 yıllık çalışması sonunda oy miktarı 2,5 milyonun altına düşmüştür.

Bu seçim yenilgisi Ecevit'e, CHP Genel Başkanlığını kaybettirdi.

ECEVİT'İN ÜZÜNTÜSÜ

Seçimlerden önce, CHP'nin en azından yüzde 35 oy alacağına kesinlikle inanan ve hatta zaman zaman iktidara gelmenin bile mümkün olabileceğini düşünen Ecevit'i en çok üzen bir olay var: CHP Genel Sekreteri; seçim bildirgesinin «İnsanca ortam düzeni» bölümünü açıklamak üzere, kalabalık bir milletvekili topluluğuyla birlikte, İstranca köyüne gitmişti. Bu köyde, «Önce insanı koruyan düzeni kuracağız. Ortanın solu düzeninde devlet, ağaçlardan önce insanın devletidir» demişti. Köylülerle kaynaşmış, romantik resimler çektirmişti. Ulus gazetesine göre, İstrancalılar Ecevit'e «Bu düzen değişikliğinde sizinle beraberiz ve her zaman yanınızdayız» diye karşılık vermişlerdi. Ne var ki, İstranca'da sandıklar açılınca, Ecevit'e oy çıkmadı. Oylar AP'ye gitmişti. Olay, şair ruhlu Ecevit'i çok üzdü.

CHP'DE GÖBEKÇİLER

Haklı haksız «Göbekçiler» adı takılan CHP milletvekillerinin yeni Meclis'e hatırı sayılır bir güçle girdikleri anlaşılıyor. İnönü'nün aday empoze etmesine ve «bunları seçeceksiniz» demeye getirmesine rağmen, solda sayılan Necdet Uğur, ancak 79 oy toplayabildi. Paşa'ya rağmen aday olan İlhami Sancar ise 66 oy topladı.

Grup Yönetim Kurulu seçimlerini de, kendilerine «Göbekçi» denilenler rahatlıkla kazandı.

Bu durumda, CHP Meclis Grubu üyelerinin en az yarısının Ecevit'in düzen değişikliği programından pek hoşlanmadığı rahatlıkla söylenebilir. Prof. Nihad Erim ise, Paşa'nın ısrarlarına rağmen, bilimsel çalışmalara vakit bulabilmek için Grup Başkan vekilliğini kabul etmedi.

DEMİREL VE GAZOZCULAR

Futbol Federasyonu Başkanı Apak, temsilcisi olduğu «Bilkon» gazozları adına, «Demirel de Bilkon Gazozu içiyor» diye reklâm yapılması için Başbakan'dan müsaade istedi. Demirel, bu Amerikanvâri teklifi reddetti. Ama Apak yine de bütün stadlarda kendi gazozunu sattırmaktadır

İkili anlaşmaları açıklıyoruz

(Başı Sa. 3 de)

Kasım 1959 — Ankara — GIZLI.

44 — Titreşim telli gerilim ölçme aleti tekamül anlaşması — 24 Aralık 1959 Ankara — GIZLI.

45 — Türk kıyı sularında Oşinografik araştırmalar hakkında anlaşma — 31 Aralık 1960 Ankara — GIZLI.

46 — Türkiye ile ABD arasındaki tabii uranyum satış anlaşması — 7 Şubat 1961 Washington — AÇIK — 29 Ağustos 1961 tarih ve 357 sayılı kanun. Resmî gazete 5 Eylül 1961 No: 10989 Düstur IV,I,3032

47 — Toprak stablizasyonu geliştirme anlaşması — 7 Nisan 1961 Ankara — GIZLI.

48 — Sigint anlaşması — 20 Şubat 1962 — GIZLI.

49 — Türkiye'de tesis olunacak ABD FORWARD SCATTER sistemine ait teknik anlaşma - 25 Mayıs 1962 Ankara — GIZLI.

50 — Çiğli hava üssü hakkında SANCAR — WOOD protokolu — 14 Mart 1963 Ankara — GIZLI.

51 — Türkiye'de mevcut Jupiter füzelerinin sökülerek yerlerine atom deniz altılarında taşınan Polaris füzelerinin ikame edilmesi hususunda nota teatisi — 10 Nisan 1963 Ankara — GIZLI.

52 — Kaynaklama konusunda bilgi mübadelesi anlaşması — 11 Ekim 1963 Ankara — GIZLI.

53 — İncirlik hava meydanında Türk Hava Kuvvetleri tayyarelerine yapılan p — 4 yakıt ikmali protokolu — 30 Ocak 1964 — GIZLI.

54 — Adana terminal kontrol sahası içinde IFR trafik kontrolu protokolu — 15 Haziran 1964 — GIZLI.

55 — ABD Dz. K. lerine ait RA 3-B tayyarelerinin yapacakları foto görevleriyle ilgili protokol — Temmuz 1964 Ankara — GIZLI.

56 — Çiğli üssü Türk — Amerikan kuvvetleri teknik kullanma statüsü anlaşması — 25 Ağustos 1964 — GIZLI.

57 — Patolojik bilgi mübadelesi anlaşması 31 Ağustos 1964 — GIZLI.

58 — Askerî yiyecek, beslenme tesisleri ve usulleri hakkında anlaşma - 16 Eylül 1964 — GIZLI.

MİLLİ İRADE DEDİĞİN...

Sandıktan ne çıktı?. Halkın iradesi mi, yoksa halk dolandırıcılarının iradesi mi?. Bu konuda Türk basınında çıkan haber ve yorumları gelişigüzel derlemekle yetiniyor, sorunun cevaplandırılmasını okura bırakıyoruz.

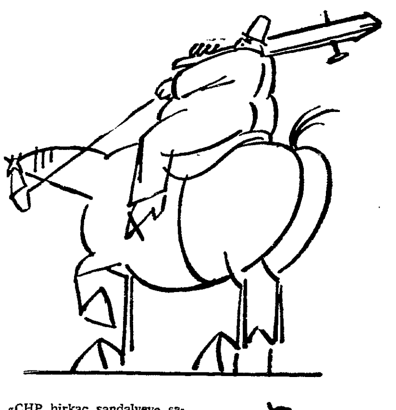

«Siirt'i üç bölgeye ayıran şâkiler, eğer karşı partiye oy atarsanız köyünüzü duman ederiz, diye haber saldılar.»

«Eşkiyalar içerisinde en yakışıklı ve en vahşısı olan 26 kişiyi öldürmekten sanık Mehmet Emin Ozbay, bölgesinde Halk Partisi için çalışmaktadır. Siirt'in Kuzey Doğu kesimindeki Pervari ve Şirvan bölgelerini titreten bu eşkiya ulaklarla yolladığı tebliğinde şöyle demektedir: «Seçimlerde köylerin hepsi, Ismet Paşa'nın partisi CH Partisine oy vereceklerdir. Bu benim emrimrimdir. Oy sandığından başka partiye oy çıkan köylerin hepsini yakıp talan edeceğim. Sözümün eri olduğumu herkes bilir.»

«Ozellikle Eruh bölgesinde görünen, Rus yapısı ve Çek yapısı alttan şarjörlü otomatik tabanca taşıyan, 15 kişiyi öldürmekten ve talandan sanık Hakimo ise, AP ilçe idare kurulunda görevli olan babası Nail Ağa ve parti için çalışmaya başlamış, adamlarını üçlü guruplar halinde Eruh bölgesindeki köylere salmış, Adalet Partisine oy verilmesini emretmiştir. Hakimo emirnamesinde, «Benim hüküm sürdüğüm bölgede, Adalet Partisinden başka bir parti kazanamaz. Aksi yola sapanları, en kötü kurşun olan Rus kurşunu ile öldürürüm» demektedir.

«Çevrenin en iyi silâh kullanan, fakat en yumuşak başlı eşkiyası, 5 kişinin katili olarak aranan kahveci Süleyman ise, YTP adayı Şeyh Selâhattin Han'ı desteklediğini ilân etmiş. Batman'ın içine alan Batı bölgesi koridorundaki Fındık ve Çeltik köylerine haber salarak, Insan işi ilk defa iyilik için ister, sonra yapılmazsa zorlar, koparır. YTP'ye oy vermenizi isterim. Bu dünyada rahat yüzü görmedik, belki bu iyiliğimiz sâyesinde öteki dünyada rahat ederiz» şeklinde mesaj yollamıştır. Kahvecinin adamları, köylüleri iknaa gayret etmekte, ikna olmayanları da zorlamaktadır.» **(Günaydın, 22 Ağustos 1969)**

«Delege olarak sandık başına gitmeyen ve daha önce, Mehmet Emin Ozbay'ın gönderdiği habere muhalefet ederek oy kullanmıyacağını bildiren Abdullah Eren, dün evinin bahçesinde çalışırken, Ozbay tarafından, Siten makinalı tabanca ile öldürülmüştür. Olaydan sonra köylere tekrar haber gönderen Ozbay, istediği partiye oy kullanılmasını istemiştir.» **[Akşam (THA), 1 Eylül 1969]**

Bazı küçük partiler dışındaki hemen bütün partileri elinde bulunduran Çukurova'lı zenginler, aday listelerini bile kendi destekledikleri kişilerden oluşturmaktadırlar. **[Akşam (KOAD Anketi), 30 Eylül 1969]**

Hakkâri

— Hangi partiye oy vereceksiniz?

Köylül kadın Sultan Bacı:

— Miraz Ağa'nın partisine oy vereceğiz.

— Peki Miraz Ağa hangi partiden?

— Bilmiyorum.

(Cumhuriyet, 29 Eylül 1969)

Hakkâri — Seçimde daha ziyade bölgenin en büyük ve nüfuzlu aşiretleri olan Pinyaniş ile Ertuşi aşiretleri çekişeceklerdir. Pinyaniş aşireti GP'yi, Ertuşi aşireti de AP'yi desteklemektedir.

Orman, Herki ve Ziriv aşiretleri de CHP'yi destekleyecek. **(Cumhuriyet, 29 Eylül 1969)**

Türkiye'nin en büyük ilçelerinden biri olan Tarsus'ta Kasım Ekenler vardır. Fabrikatördür ve çok zengindir. Seçimlerde son söz onundur. AP camiasını Kasım Ağa idare eder. **(Yeni Istanbul, 8 Eylül 1969)**

Ilin dışına çıkınca Bitlislilerin tâbiri ile, «Şıhlar» yâni şeyhlerin köyleri başlamaktadır ki, burada oy, ölüm, bir tek kişinin ağzından çıkacak bir kelimenin sınırı içindedir. Şeyhler hangi partiyi tutarlarsa, çevrenin köyü o partiye oy verir.

Adalet Partisinin şeyhlerle arası iyidir.

AP dört yıldır vaadettikleri nin hiçbirini tutmamış ama, Şeyh Selâhattin Inal'ın oğlu Zeynelabidin İnal liste başı olursa — ki oldu — AP kazanacak. **(Günaydın, 30.8.1969)**

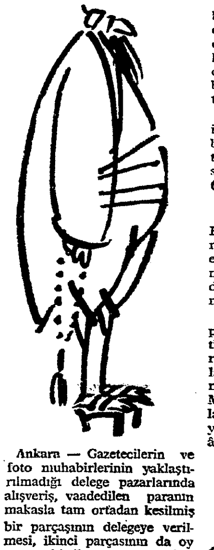

«CHP birkaç sandalyeye sahip olmak gayesiyle «Ortanın Solu» prensibinden fedakârlık ederek, Urfa'da toprak reformu ilkesine karşı olan bir listeyle geliyor karşımıza. **(Cumhuriyet, 18 Eylül 1969)**

Muğla — On seçimlerde CHP'de Muallâ Akarca ve Ali Döğreli gibi iki toprak ağası ilk sırayı paylaştı. **(Günaydın, 30 Eylül 1969)**

Ağalara, tefeci ve aracılara, kompradorlara karşı mücadele açan düzen değişikliği iddiasındaki CHP, görünüşe göre, bu zümreleri artık pek az ürkütmektedir. Bir kısım aracı, tefeci, ağa ve komprador ların listelerin gözde sıraların da yer almaları bunu göstermektedir. Aşiret reisliğinden Istanbul sosyetesine atlayan bir şeyhzade komprador, başka bir şeyh rakibinin karşısında CHP listesinin başına kurulabilmektedir. «Ortanın solu» nun ateş püskürdüğü cinsten bir aracı, alevî oyları getirir ümidiyle, kontejandan iyi bir yere oturtulabilmektedir. Toprak reformunu gerçekleştirme azminin «test» yeri olan Adana'da ağalara karşı mücadele veren ekip, parti merkezinin de dolaylı desteğiyle tasfiye olunmuş, ağalara yakın kişiler kazanmıştır. **(Yeni Gazete, 25 Eylül 1969)**

Karaovalı köylüleri — Suyumuz yok...

Demirel — Not al Seyfi (Oztürk) ... Bunların suyunu, yolunu yapalım. (Sonra koylülere dönerek) Siz de vazifenizi iyi yapacaksınız ha! **(Hürriyet 3 Ekim 1969)**

Mardin'de bir oy 7,5 liraya satın alınır. **(Cumhuriyet, 29 Eylül 1969)**

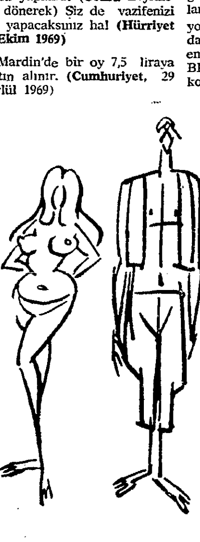

Milletvekillerinin denilebilir i yüzde 80'i şimdiden seçilmiştir. Kim seçmiştir? Istanbul gibi en büyük ilde bile, en çok 3 bin kişi, küçük illerde ise sâdece birkaç yüz kişi...

Eğer şimdiki usûl değişmez, böyle devam ederse... vatandaş demokrasiden soğur. **(Nihat Erim, 14 Eylül 1969)**

★

Van vilâyet konağı önünde bir Atatürk heykeli var. Uniformalı olduğu halde başı açık. Bir rivayete göre, Ticanîler şapkadan hoşlanmadığı için böyle uygun görülmüş, Sonra Ataürk'ün yüzü şehre değil de Kuzeye dönük. Batıya bakarsa o kesimde yetkili bir Nurcu varmış, kızarmış. Vilâyet konağına bakarsa, arkası büsbütün halka dönüyor. Kıbleye bakarsa yine olmazmış. Çıkar yolu, Ata'yı Kuzeye baktırmakta bulmuşlar. **(Cumhuriyet, 22 Eylül 1969)**

Hilâfetin büyük faydaları olabilir. Dinle devlet ayrı şeydir lâfı boştur. **(Prof. Erbakan, Milliyet, 25.9.1969)**

Türk ordusunun bin yıllık bağlı olduğu ilkelerden söz eden Erbakan'a bir gazeteci, ordunun Atatürk ilkelerine bağlı olduğunu hatırlatmış, kendisinin de Atatürk ilkelerine bağlı olup olmadığını sormuştur.

Erbakan, Türk ordusunun ilkeleri kısa vâdeli ilkelere bağlandırılamaz demiş ve Atatürk ilkelerine bağlı olduğunu söylemekten kaçınmıştır. **(Cumhuriyet, 24 Eylül 1969)**

★

Yeni bir düzen kuracağız. Bu büyük düzeni adını Türk milletinin yüce varlığına ilân ediyorum.: Muhammet Düzeni. **(Ahmet Er, MHP Genel İdare Kurulu Uyesi, Radyo konuşması)**

Elâzığ'da camiler, AP'nin propaganda kürsüsü hâline getirilmiştir. Eski din görevlilerinden çok imam hatipli hocalar, imamlar birer AP militanı gibi çalışmakta, Konya Müstüsünün vaız ve konferansları camilerde açıktan açığa yayınlanarak din politikaya âlet deilmektedir. **(Cumhuriyet, 30 Eylül 1969)**

Ankara — Gazetecilerin ve foto muhabirlerinin yaklaştırılmadığı delege pazarlarında alışveriş, vaadedilen paranın makasla tam ortadan kesilmiş bir parçasının delegeye verilmesi, ikinci parçasının da oy sayımı bittikten sonra teslimi şeklinde olmaktadır.

Akademi bahçesinde ve çevredeki parklarda kurulan delege pazarlarında fiyatlar, dün birdenbire yükselmiş, AP'de 5 bin CHP'de bin ve TIP'te ise 750 liraya kadar yükselmiştir. (Akşam, 1 Eylül 1969)

★

Huzurunuza yalan söylemeye çıktım. En süslü palavralarla, en inandırıcı masallarla sizi kandırmak için çıktım huzurunuza.

Politika çirkef batâklığıdır. Çirkef bataklığında servete, şöhrete ve en yüce mevkilere giden yol, sahteciliğin ve yalancılığın köprüsünden geçiyor. Bu köprüyü geçene kadar herkese dayı diyeceğim, emmi diyeceğim. **(Şemsi Belli, BP Genel Sekreteri, Radyo konuşması)**

Bu seçim sistemiyle demokrasiyi gerçekleştirmek mümkün değil. Kimin cebinde para varsa, o milletvekili oluyor. Para kimdedir? Bugüne kadar halkın ensesinde boza pişirip, onu soyanlardadır. Yâni tefecide, vurguncuda, şunda bunda... Nâmuslu olmayan vatandaştadır. Demek ki Meclis çoğunlukla bu tip insanlarla doludur. **(H. Balan, BP Genel Başkanı, Milliyet, 5.10.1969)**

CHP Ağrı liste başı — Cevezan aşiretinin şeyhi olan ve beş köy sahibi bulunan Kerim Bayazıt, politikadan ziyade ticaretle ilgilidir, **ama CHP ileri gelenlerinin tekliflerine karşı koyamamış ve milletvekilliği adaylığını kabul etmiştir.** Seçim bölgesine hareketten önce, Moda Deniz Klübünde muhteşem bir veda partisi vermiş sosyeteye. Partiyi aydınlatan som altından şamdanlar... Şamdanları, müzeye benzeyen evinden sırf bu gece için klübe getirmiş. **(Milliyet, 20 Ağustos 1969)**

★

Yozgat milletvekili adayı CHP'li Celâl Sungur'un Yerköy ilçesine bağlı Sekili bucağındaki 2800 dekarlık arazisi, köylüler tarafından işgal edilmiş, ancak Celâl Sungur'un «Içinizde 2-3 karılı olanlar var, onlar da birden fazlasını bekârlara versin» diyerek, köylüleri geri çevirmeye muvaffak olmuştur. **(Haber Ajansı, 18 Eylül 1969)**

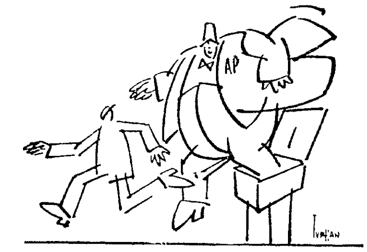

Düzenin kısır döngüsü

(Başı Sa. 1 de)

BİLİNCİN GEREĞİ

Toplum, evrimin sürüncemeli tutusuna yatkındır, devrimin sürükleyici itisinden çekinir, yaşaya ve alışa geldiği temelsiz dağınık düzenden kendiliğinden çıkamaz.

Atatürkçü temel üzerine yanaşık düzene girmenin bilincine erişilmesine erişilmiştir ama bu bilinç askıda beklemektedir.

Geciktirilemez koşulların gereği, ulusçu, çağcıl, güçlü ve güvenlikli Türkiye için, kurtuluşçu düşünde oluşup örgütlenmek, güç kümeleşmelerine tırmanan tutuklu çekişmelerin üstünde kadro kurmaktır.

Gerçek aydınlar, düşünürler, san'atcılar, uzmanlar ve bilginler toplumu geleneksel yapısından çıkarmada ve devrimi benimsetmede, bölünüp parçalanmışken bile ters akımlara karşı çıkabilen gençliği toparlayıp ortama uyarlamakta, ordunun ulusal güç ve güvenlik izleminin bilimsel dizgelerini bulup belirtmede Atatürk ödevlisi, devrim görevlisidirler.

ULUSAL ORDU ÖZLEMİ

Uluslaşma; tarih, dil, dilek ve yurt birliğinde buluşarak kendi kendini tanımanın ve anlamanın yaratacağı dayanışmadır.

Çağcıllaşma; ekonomiyi toplumsal yarara göre işletip toplumsal, kültürel ve teknik alanlarda bu işleyişe göre «biçimlenme» den doğacak yenileşmedir.

Ulusal güce ulaşmanın, ulusal güvenliğe kavuşmanın yolunu uluslaşma ve çağcıllaşma açacaktır.

Ulusal güç, olanakları bir araya toplayıp üretici yönde kullanarak, sorunları birbirine bindirmeli devrim plânlarına bağlayarak sağlanacaktır.

Ulusal güvenlik, ülkenin jeopolitik yapısının ulusal güçlenme ile değerlendirilmesine dayandırılmalıdır .Türkiye'nin tarafsızlıkta diretebilecek kadarlık güçlü olarak taraf tutmaması, tarafların işlerine gelir, taraf tutması yalnız tuttuğu tarafın işine gelir ve tutmadığı tarafın yok yere düşmanlığını çeker. Jeopolitik yapısını kendisine saklayan, kendisi için kullanan Türkiye güvenliğini güvenceye almış olduktan başka, kişilikli tutumu ile dengenin güvenliği için de etken bir ağırlık olur. Ülke üzerinde odaklaşan Karadeniz — Akdeniz eksenindeki oluşumlar gelecekteki gelişimlerin öncüleridir, ileri karakolluk ederek geçiştirilecek türden değildir.

Ulusal varlık dengeyi oynaklaştıran saptırıcı bağlantılardan uzak tarihi doğrultunun izlenmesiyle sürdürülür.

Ulusal bağımsızlık ve ulusâl ordu özlemleri bu kesenkes gereklerden ve koşullardan doğmaktadır.

Ordu aydın çevre ile bağlaşık, ulusla kaynaşık olarak; komuta kurulunu çekelemelerin, Yardımlaşma Kurulunu itelemelerin nedenlerini anlamaktadır.

Subay, ülkede ordu yönetiminin zor kullanmaya dayandığını, cunta içinde ve cunta ile komutanlar arasında bölünmenin kaçınılmaz olduğunu, zor kullanmanın gerçekciliğe uymadığını bilmektedir. Bunun için nasıl olsa parçalanıncaya kadar sürecek bir zor yönetimine karşıdır ve temel devlet kuruluşu olarak yönetiminde kaynaşacağı devlete doğrudur.

ÖNCÜ DEVLET

Yurttaş, dününden kopmuştur, gününü kurtaramamış, yarınına bağlanamamıştır.

Yoksuldur, düşkündür. Devletten de yılgındır, yüz yıllar boyudur devlet hep almış, hiç vermemiştir. Devrimci yöntem halkın sıkıntısının giderilmesini, geçiminin kolaylaştırılmasını ilk ölçem olarak getirirken, yurdun olanaklarını sömürenler kendi kemerlerini sıkacakları yerde halkın kemerlerinin sıkılacağını öne sürerler.

Devlet gerçek özgürlüklere saygılı bilimsel ve toplumsal eleştirinin yargısına açık, gerçekçi, uscu ve halktan yana oldukça, devrimci kalkınma içinde olanakları gelişen halk, devrimin kopmaz destekçisi olur.

Bir kez yurttaş yarınları kendi gücü ile aşmanın ve başarıdan yararlanmanın övüncünü duymaya görsün.

SONUÇ

Uluscu - devrimci yöntem dışında, dayanışmasız hiç bir uygulama başarıya ulaşamaz. Devlet öncülüğünde hızla kalkınmak için aydınlar uluscu - devrimci sorumluluklarını yükümlenmeli, ve bencilliklerini ulusal yararın üstünde tutup çıkar çevresine yaslanmış bilgiçlerin koşutunda ülkeyi köleleşmeye bırakmamalıdırlar.

BULUŞALIM

Cemal Madanoğlu

ÇELİŞME

(Başı Sa. 1 de)

Biz, Bayar affını önemsiyenlerden değiliz. Bayar'ın politik güçsüzlüğü çoktan ortaya çıkmıştır. Politikacılar kervanına Bayar ekibinin de yeniden katılması, Türk politika hayatında bir değişiklik getirmeyecekti. Ne var ki, Bayar affı, 27 Mayıs'ın tasfiyesine doğru bir yönelişin ifadesi olmuştur. Hiç değilse, 27 Mayıs'ı yapan güçler, Bayar affını böyle değerlendirmişlerdir. Bu çevrelerden gelen tepkiler üzerinedir ki, Sunay ile büyük paşalar harekete geçmişler ve rotasını onlara göre çizen Demirel, siyasî affı durdurmuştur. İnönü ile 27 Mayıs'ı yapan güçleri karşı karşıya getiren satranç oyunu, böylece yarıda kalmıştır. Ne var ki, seçimler biter bitmez, yarıda kalan satranç oyununu, İnönü, 27 Mayıs'ı yapan güçlere karşı bir cins meydan okuma sayılabilecek bir acelecilikle tekrar başlatmıştır. Oyunu kimin kazanacağı henüz belli değildir. Ama akıldan çok inada dayanıyormuş gibi gözüken bu acelecilik, parlamentoyu, rejimin geleceği bakımından, tehlikeli bir tercihle karşı karşıya bırakmaktadır: Ya siyasî af gerçekleşecek ve bu, 27 Mayıs'ı yapan güçlerin bir yenilgisi diye yorumlanacaktır. Ya da Bayar affı yeniden uyutulacak ve bu, parlamentonun itibarsızlığına yol açacaktır.

Her iki şık da, Sayın İnönü'nün baş savunuculuğunu yaptığı Parlamentoculuğu güçlendirecek cinsten değildir. Bu nedenle, Ana Muhalefet Partisi liderinin, 27 Mayıs'ı yapan güçlere karşı çıkmaktaki inâdının, akıl ve mantıkla açıklanabileceğine inanamıyoruz.

doğan avcıoğlu

İNÖNÜ-SUNAY ÇATIŞMASI

(Başı Sa. 1 de)

affı sorununu, kamuoyuna ma letmeden önce, İnönü, Millî Birlik Grubu Başkanı Fahri Özdilek'i danışmak üzere çağırdı. Özdilek, İnönü'ye Mucip Ataklı ve Mehmet Özgüneş ile birlikte gitti. İnönü, Tabii Senatörlere, CHP'nin Mecliste her türlü Anayasa değişikliğini önlemeye yetebilecek sayıda 151 koltuk sağlayamadığını, ama sağdan soldan yapılacak transferlerle pek yakında 151 rakamına ulaşılacağını söyledi. CHP. iktidarın Anayasayı değiştirme teşebbüslerini bu sayede kesinlikle önleyecekti. Tabiî Senatörler müsterih olmalıydılar. CHP. yalnız üç konuda Anayasa değişikliğini kabul ediyordu: Orman suçları affedilmeliydi. Yüksek yargıçların seçiminde parlamentonun söz sahibi olmasına son verilmeliydi ve bir de Bayar ve arkadaşları siyasî haklarına kavuşturulmalıydı. İnönü, «Celâl Bey'e söz verdim, siyasî af çıkacak» diyordu. Bunun dışındaki Anayasa değişikliklerine CHP. karşı duracaktı ve Tabii Senatörlük kurumunun kaldırılmasını önleyecekti.

CHP Genel Başkanının bir cins pazarlığa benzeyen konuşması, Tabii Senatörlerin saygılı, fakat kararlı cevabıyla karşılaştı. CHP. nin siyasî haklar sorununu tekrar canlandırması, partinin kendi bileceği bir işti. Tabiî Senatörlerin bu konuda söyleyecekleri bir şey yoktu. Ama kendilerinin belli prensipleri vardı. Siyasî affa güçleri yettiği ölçüde kesinlikle karşı çıkacaklardı. Mucip Ataklı, siyasî affın ihtilâle yol açabileceği kanısındaydı. İnönü ise, «hiçbir şey olmaz» diyordu. Bu minal üzerine İnönü ve Ataklı. «Ne zaman ihtilâl olur. ihtilâli kimler yapabilir?» gibi konularda uzun konuştular. Fakat İnönü, Millî Birlikçilerin fikrini değiştiremedi. Kendi fikrinden de zerrece vazgeçmedi. «Selâl Bey'e söz verdim» diyen İnönü, CHP Grubunda, af sorununu öncelikle ele alacağını kamuoyuna duyurdu. Millî Birlikçiler ise, 27 Mayıs Anayasasına ihanet saydıkları bu teşebbüs gerçekleşirse, ne yapmak gerektiği üzerinde tartıştılar. Senatodan toptan çekilme fikri üzerinde ciddiyetle durdular. Basında çeşitli açıklamalar çıktı. Tunçkanat, «Parlamentoda onlarla aynı sırada oturmak, bizim şeref ve haysiyetimize yakışmaz. Çekileceğiz» dedi. Sami Küçük «Çekilirim» diye konuştu. Suphi Karaman, «Hep beraberiz, birlikte ayrılırız» görüşünü ileri sürdü.

DEMİREL NE DİYOR?

Millî Birlikçiler arasındaki kaynaşma sürerken, İnönü'nün Bayar affını benimseyişinden beri CHP. yöneticileriyle birlikte bu işin içinde bulunan Milliyet Başyazarı Abdi İpekçi, Demirel'in siyasî af konusundaki görüşlerini tesbit için, AP. Genel Başkanıyla uzun bir konuşma yaptı. Demirel, bir yandan «Cumhuriyet Senatosu bu meseleyi ele alma lı ve bitirmelidir» derken, öte yandan 27 Mayıs'ı Silâhlı Kuvvetlerin yaptığı, bir hükûmet başkanının onların eğilimlerini göz önünde tutmak durumunda bulunduğunu hatırlatıyordu. «Silâhlı Kuvvetlerin güvensizlik duygusu duyması, rencide olması, alelâde bir hâdiseden dolayı değil ki... Fevkalâde bir hâdiseden dolayı, yani kendilerinin methaldar olduğu fevkalâde hâdiseden dolayı» diyor ve Silâhlı Kuvvetlerde «bir hoşnutsuzluk meydana gelmişse, bu hoşnutsuzluk bize aktarılmışsa, biz bunu olmamış gibi farzedemeyiz» görüşünü ileri sürüyordu.

Geçen seferki talihsiz denemede, Demirel, başlangıçta affa taraftar görünmüş, ama büyük paşaların, «baskı altındayız, af çıkarsa istifa edeceğiz» demeleri üzerine, Meclisten geçen Anayasa değişikliği tasarısını, Senatoda uykuya yatırmıştı. Büyük paşaların görüşünü paylaşan Başkan Sunay da, Demirel'e bu yolda baskı yapmıştı. CHP. yetkililerine de siyasî aftan vazgeçmelerinin uygun düşeceği iletilmişti.

Sunay ve Demirel, alttan gelen baskılardan sözeden büyük paşaların görüşünü çabucak benimsedilerse de, İnönü, direnmekte devam etti. Hattâ Sunay'a «Ordudan bir baskı yok. Üst kademede AP. yararına bir oyun düzenleniyor» mealinde bir mektup yazdı. İnönü, «Yalnız bizim üzerimizde baskı yapılarak ve bizim vazifemizden imtina etmemiz sağlanarak bu Anayasa değişikliğinin önlenmesi ve Başbakana, iktidar partisine hiçbir toz kondurulmayarak, CHP. suçlu veya vazifesini bilmez gibi gösterilmek suretiyle işin içinden çıkılması gibi bir müşterek arzuya hedef olduğumuzu görmekle müteessirim» diyordu.

Demirel ise, İnönü'nün bu oyun iddiasını, Abdi İpekçi'ye verdiği son beyanda bir kez daha reddediyor. Bayar affının Ordu'da huzursuzluk ve hoşnutsuzluk yarattığını tekrarlıyor ve «En iyi istihbarata sahip olan biziz» hatırlatmasını yapıyordu.

Demirel, İnönü'nün yeniden tazelediği bu konuda yaz başındaki gibi, bir kez daha, Ordu'nun düşüncesi saydığı Sunay ve büyük paşaların görüşünü esas alacaktır. Sunay ve büyük paşalardan bir tepki gelirse, siyasî affı uyutacaktır. 1969 seçimlerinin, Bayar ve arkadaşlarının AP üzerinde hiçbir etkisi olmadığını kesinlikle ispatlaması, Demirel'in bu konudaki hareket serbestisini arttırmaktadır .Sunay, Anayasa değişikliğine yol açan böyle bir affa taraftar olmadığını belli etmiş ve kamuoyuna duyurmuştur. Cumhurbaşkanı, Prof. Faruk Erem'in tavsiyelerine uygun biçimde bir Anayasa değişikliğine gitmeksizin, Bayar ve arkadaşlarına siyasî haklarının Anayasa Mahkemesi eliyle sağlanması görüşünü benimsemiştir. Sunay ve büyük paşaların tutumunda bir değişiklik olmazsa, Demirel, bir kez daha Bayar affını engelleyecektir. Bilgiç - Bozbeyli grubunun eski demokratlarla birlikte yeni bir parti kuracağı hakkındaki gerçeklik derecesi çok şüpheli söylentilerin de Demirel'i affa karşı çıkmaya yönelttiği ileri sürülmektedir. İnönü ise, partisine zorla kabul ettirdiği Bayar affının bir an önce gerçekleştirmekte ısrarlı görünmektedir. Geçen dönem Bekata ve Atalay liderliğindeki CHP Senato Grubu, İnönü'ye rağmen, affa şiddetle karşı çıkmıştı. Bu sefer yaklaşan Senato seçimlerinin de etkisiyle, İnönü, CHP Senato Grubunun direnmesini hayli yumuşatmış sayılabilir. Fakat yine de İnönü'nün teşebbüsünün başarı şansı kuvvetli değildir.

HUKUK OYUNLARI

Bununla birlikte, Bayar ve arkadaşlarının affını öngören Anayasa değişikliği teklifinin gerçekleşip gerçekleşmeyişinde Anayasanın nasıl yorumlanacağı meselesi önemli bir rol oynayacağa benzemektedir: Eğer Senato, değişiklik teklifinin görüşülmesini savsaklarsa, teklif, normal tasarılar gibi kendiliğinden kanunlaşacak mıdır? Yoksa, Meclis gibi Senato'nun da bir süre sınırlaması olmaksızın, Anayasa değişikliği teklifini üçte iki çoğunlukla kabulü gerekli midir? Bu konuda farklı görüşler ileri sürülmektedir: Bayar affına geçen dönemde taraftar gözükmeyen Meclis Başkanı Bozbeyli'nin Senato teklifi sürüncemede bırakırsa, otomatik olarak kanunlaşacağı görüşünü benimsediği ileri sürülmektedir. Birçok hukukçu ise, Anayasa değişikliğinin gerçekleşmesi için Senatoda üçte iki çoğunlukla oylamayı zorunlu saymaktadır.

Otomatik kanunlaşmanın bir oldu bitti yaratması imkânı vardır. Fakat bu durumda dahi, son sözü herhalde Anayasa Mahkemesi söyleyecektir. Ne var ki böyle bir oldu bitti ihtimalini önlemek için AP yöneticilerinin Bayar affı teklifinin Senatoda görüşülmesini sağlayacakları, ama Meclisten gelen metni aynen kabul etmiyerek, değişikliklerle Meclise geri göndereceklerı kuvvetli bir ihtimal olarak belirmektedir. Meclise dönen teklif, orada uyutulacaktır. AP .li senatörlerin bir kısmının oylamaya katılmamasının sağlanmasıyla da teklifin düşürülmesi mümkündür.

Kısaca, İnönü, «Celâl Bey'e söz verdim» gerekçesiyle, akıldan çok inada dayanan bir teşebbüse yeniden girişmiştir. Geçen sefer af teşebbüsünü, 27 Mayıs'a sahhip çıkan ordunun değil, Köşk ile Demirel işbirliğinin engellediği düşüncesini benimsemiş gözükmektedir. Demirel ise, Köşk ve büyük paşalara göre bir rota çizmeyi uygun bulmaktadır. Köşk ve büyük paşalar, kırmızı ışığı yaktığı takdirde —ki bu kuvvetli bir ihtimaldir— Demirel siyasî affı mutlaka engelleyecek ve İnönü, «Celâl Bey'e verdiği sözü» yerine getiremiyecektir.